

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE SACRAMENTO|| POENITENTIAE.|| QVATVOR LIBRIS COM-||REHNSA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Liber Secvndvs, Qui est de Contritione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54092](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54092)

LIBER SECVNDVS DE POENITENTIA:

Qui est de Contritione.

PRÆFATIO.

DE POENITENTIAE partibus, Contritione, Confessione & Satisfactione disputaturi, à Contritione, vt rectus ordo postulat, initium faciemus: de qua Pœnitentiæ parte duabus de causis pauca dicenda essent. PRIMVM, quòd multa quæ de Contritione hoc loco dici possent, commodius in disputatione de iustificatione disputari posse videntur. DEINDE, quòd Lutherani iam penè recesserint ab illis erroribus, quos initiò de Contritione Lutherus docuerat. Certè Martinus Kemnitius in 2. par. Examini Tridentini Concilij, cap. 4. de Pœnitentiâ, serè admittit omnia, quæ in eodem Concilio de Contritione definita sunt: sed quoniam eas Concilij definitiones, aduersus antiquos Lutheri errores constitutas esse non ignorabat; ne Lutherum tam apertè damnare, & etiam ne nihil dicere videretur, variis calumniis & mendaciis doctrinam Concilij perperam interpretando, odiosam reddere conatus est. Eas calumnias & mendacia iam suprâ notauimus, & quantum necesse videbatur, absterimus, in primo lib. cap. 6.

liiii 4

CAETE-

CAETERVM, ne opus hoc nostrum imperfectum relinquamus, operæ pretium esse duximus, doctrinam Ecclesiæ Catholicæ in medium adferre, & quæ vel Lutherus obiecit olim, vel nunc eius discipuli aduersus eam obiiciunt, breuiter refutare.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur doctrina Catholica.

SITVR Tridentinum Concilium sess. 14. cap. 4. septem capita de Contritione proponit, quæ apud Catholicos omnes certissima esse debent. PRIMVM est, Contritionem esse dolorem animi, ac detestationem de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. ALTERVM, Contritionem lapsis semper fuisse necessariam ad veniam obtinendam. TERTIVM, post Baptismum debere esse coniunctam cum fiducia diuinæ misericordiæ, & cum voto præstandi cetera, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ requiruntur. QVARTVM, Contritionem charitate formatam reconciliare hominem, etiam antequam Sacramentum actu percipiatur. QVINTVM, Contritionem imperfectam, quæ attritio dici solet, quæ ex metu Gehennæ concipitur; si voluntatem peccandi excludat, & cum spe veniæ sit coniuncta, non solum non facere hominem magis peccatorem, sed esse donum Spiritus sancti, & vtilem ad iustificationem. SEXTVM, Attritionem sine Sacramento, quod re ipsa percipiatur, non posse per se ad reconciliationem peccatorem perducere, eum tamen ad gratiam in Sacramento suscipiendam disponere. SEPTIMVM, Contritionem non esse coactam & extortam, sed liberam, & voluntariam.

Ex his capitibus habemus, quid sit Contritio, quæ eius necessitas, quæ species, quis effectus: sunt autem de his omnibus controuersiarum decem. PRIMA, An Contritio sit actus bonus, & liber, & num ad Legem, an ad Euangelium pertineat. SECUNDA, An sit actus solius liberi arbitrij. TERTIA, An includat odium, ac detestationem peccati præteriti.

QVART-

QVARTA, An includat propositum benè viuendi. QVINTA, An sit necessaria ad iustificationem. SEXTA, An summum dolorem exigat. SEPTIMA, An vim habeat peccatorum Deo reconciliandi. OCTAVA, An ante Absolutionem Sacerdotis. NONA, An peccata omnia delere queat. DECIMA, An attritio sit donum Dei.

CAPVT II.

Contritionem esse actionem bonam, & liberam, atq; ad Euangelium pertinentem.

VT à PRIMA quæstione principium faciamus: Sciendum est, magnam partem Lutheranorum in ea sententia esse, vt Contritio nihil sit aliud, nisi terror quidam cōceptus ex consideratione peccatorum, & suppliciis, quæ diuina lex peccatoribus comminatur. Cui dogmati tria veluti paradoxa adiungunt. PRIMUM, Contritionem non esse liberam, sed coactam, & extortam; immò non esse actionem, sed meram passionem: non enim homo se ipse conterit, vt ipsi dicunt, sed Deus est qui eum conterit malleo legis, & minarum. SECUNDUM, Contritionem ad Legem, non ad Euangelium pertinere; Lex enim est, quæ supplicia comminādo terret, Euangelium autem Christum offerendo consolatur: proinde Pœnitentia, quæ Contritione & Fide (vt ipsi loquuntur) constat, partim à Lege, partim ab Euangelio pendet. TERTIUM, Contritionem nō modò non esse opus bonum, sed etiam hominem omnino opere spoliare; & peccatis ac maledictionibus replere, & eo modo mortificare, atque occidere, vt deinde per Fidem uiuificetur, & resurgat, ac bonis omnibus repleatur.

Lutherus in prima disputatione contra Antinomios, proposit. 2. scribit, Contritionem esse tactum, & sensum legis in conscientia: & proposit. 30. scribit, esse afflictionem, ac passionem, quam conscientia pati cogitur, etiam si nolit. In articulis quoque Smalchaldicis, tit. de Pœnitentia, dicit Contritionem non esse actiuam, sed passiuam; & comparat Legem fulmini prosterntenti, & citat verba illa Hierem. 23. *Verba mea sunt quasi malleus conterens petras.*

Eandem sententiam acriter tuentur Ioannes Wigandus & alij rigidi Lutherani, vt intelligi potest ex Colloquio Altemburgensi: nam in collatione 4. vbi respondent rigidi Lutherani ad 3. scriptum Wittembergensium, siue mollium, (vt in eo Colloquio nominantur) Electoralium Lutheranicorum, in argumento 21. hæc verba habentur: *Tam Lex, quam Euangelium, ad conuersionis doctrinam pertinent; quæ tam confundenda non sunt. Lex quidem ad Contritionem pertinet, Rom. 3. sed Euangelium ad secundam partem conuersionis, nempe ad Fidem, referendum est.* Et infra: *Contritio non est opus nostrum, est potius passio nostra, qua conterimur, & concutimur.* Et infra: *Nos passui tantum sumus, nos nihil agimus, sed patimur: ipse Deus nos conterit, non ipsi nos.* Et infra: *Proptetates Contritionis sunt, hominem vel pertinacem vel hypocritam, exuere & expoliare ab omnibus suis bonis operibus; eumque replere innumerabilibus peccatis, hoc est, recognitione peccatorum, concutere eum timore, tremore, horrore.* Et infra: *Manifestum igitur est, Legem ad Contritionem pertinere, Contritionem autem nos priuare omnibus operibus bonis coram Deo in negotio salutis; & peccatis, atque maledictione nos replere.*

Ad eandem sententiam accedere videtur Kemnitius, in 2. part. Examinis Tridentini Concilij, cap. 3. de Pœnitentia pag. 942. & 943. docet, Contritionem ad Legem pertinere, & eandem ad Euangelium. Et cap. 4. pag. 955. scribit, Contritionem non esse opus liberi arbitrij, cum Spiritus sanctus per verbum prædicatum, auditum, & cogitatum, illam in nobis excitet, inchoet, operetur, & efficiat. Idem scribit, Contritionem, nisi accedat Fides, quæ statuat nobis remitti peccata propter Euangelium Dei; esse fugam Dei, & fremitum aduersus Deum, quibus tandem ruitur in æternum exitium. Hæc ille.

Contra autem sentiunt, Contritionem esse opus bonum & nostram actionem, & ad Euangelium pertinere; Lutherani molles, vt perspicuum est ex Colloquio Altemburgensi citato, vbi ponitur responsio Electoralium Theologorum quartum scriptum Saxoniorum: cum quibus etiam Calanus sentit lib. 3. Instit. cap. 3. §. 20. Et hæc est verior sententia omnium Catholicorum: vt autem facilius, & clarius veritas comprobetur, subiiciam aliquot propositiones.

PRIMA propositio: *Contritio non est terror ex minis legis conceptus.* Hæc propositio probata est in libro superiore, cap. 19. & sanè præter argumenta eo loco adducta, nomina ipsa, & metaphoræ vnde sumpta sunt ea nomina, satis apertè docent, aliud esse, terreri & contremiscere; aliud verò, conteri, molli, & scindi. Potest enim res integra & dura commoueri, & tremere: at non potest dura simul & mollis, integra & scissa seu contrita permanere. Quemadmodum autem cum lapidea moles ita conteritur, vt in puluerem redigatur; durtiem & tumorem deponit, vt iam flecti & formari se facile finat ad artificis arbitrium: sic etiam cor peccatoris durum ac tumidum, Dei legibus & imperio resistens, per Contritionem molliatur, humiliatur, legi Dei se subdit, pristinam suam durtiem & tumorem deponit. Et idèd in Scripturis idem est, cor contritum, & cor carneum: Deus enim quasi malleo conterit petras, vt dicitur Hierem. 23. quando aufert cor lapideum, & donat cor carneum, iuxta Ezechielem cap. 11. vt exponit Hieronymus in commentario Hieremiæ ad cap. 23.

RURSUS ferè semper humilitas cum Contritione coniungitur, vt Psal. 33. *Propè est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabuntur.* in quem locum Basilii & Augustinus pro tribulato, CONTRITO, legunt; & cor contritum, cor humile esse dicunt, quia sequitur in Psalmo: *Et humiles spiritu saluabuntur.* Sic etiam in Psalmo 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicias.* quem locum tractas Chrysostomus homil. 9. in epist. ad Hebr. docet Contritionem sine humilitate esse non posse. Cum igitur Contritio durtiem & tumorem, ac proinde peccati affectum, secum non patiat, dubitari non potest, quin aliud sit Contritio, aliud simplex terror. Siquidem terrores in corde duro, & superbo esse possunt, vt perspicuum est in primis de Satana & Angelis eius, qui credunt, & contremiscunt, Iac. 2. & tamen nec peccatum suum oderunt, nec tumorem aut obstinationem vnquam deponunt. Planum est etiam de Felice illo Syriæ Præsidi, qui audiens Paulum de futuro Iudicio disputantem, non leuem terrorem concepit, vt scribit S. Lucas Actor. 24. nec tamen Contritionem habuisse dici potest, cum retinuerit cor lapideum, & nec infidelitatem, nec cetera sua peccata dimiserit.

DEINDE,

DEINDE, Scriptura Contritioni tantam vim tribuit, vt Dauid dicat: *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Psalm. 50. & Dominus apud Isaiam: *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & tremementem sermones meos?* Isaiæ 66. & quod supra citauimus: *Propè est Dominus iis, qui tribulato, id est, contrito, sunt corde,* Psalm. 33. Quis autem credat, terrores illos, qui in hominibus impiis, & in ipsis Dæmonibus esse queunt, a Deo non posse despici, & super eos, qui ita terrentur, semper Dominum clementer aspiciere, ac propè esse Deum his, qui supplicia & tormenta sustinent, vt interim peccata non deserant?

DENIQUE Scripturæ diuinæ, & S. etiam Patres, cum describunt veram animi contritionem; nō solos pauores & terrores, sed gemitus, lachrymas, suspiria, dolentis animi, & peccata detestantis, nobis proponunt.

SECUNDA propositio: *Contritio non est passio, sed actio, & ea libera, nō coacta.* Hæc propositio aduersus eosdem Lutheranos nullo negotio confirmari potest. Nam IN PRIMO exstant apertissima præcepta diuina de Contritione. *Ioëlis 2. Scindite corda vestra.* Matth. 3. *Pœnitentiam agite.* Actor. 17. *Nunc annunciat hominibus, & omnes ubiq; Pœnitentiam agant.* At ridiculum est, ad passionem coactam, & non potius ad liberam actionem, eiusmodi præcepta referre. Quorsum enim imperentur ea, quæ nō sunt in nostra potestate, & quæ, velimus nolimus, tolerare cogimur? quis nisi amens hortaretur aliquem, vt fulmine de cælo cadente, aut leone sibi occurrente, paueret?

DEINDE Contritio gratissimum Deo sacrificium est, vt ex Psal. 50. supra ostendimus; & oculos Domini ad se trahit, vt ex cap. 66. Isaiæ intelligi potest: & promissionem habet misericordiæ, & gratiæ, vt Scripturæ passim testantur. At passio coacta nihil habet, vnde placeat Deo, vt notum est: Contritio igitur non mera passio, sed actio, eaque voluntaria ac libera esse debet.

DENIQUE non alia de causa Contritionem Aduersarij passionem esse volunt, & extortam, atque coactam, nisi quia sibi persuaferunt, Contritionem nihil esse aliud, nisi terrores illos ex minis præceptorum conceptos: neque enim fieri posse videtur, vt menti obiiciatur peccatum proprium, & simul

ira Dei in peccatores, & supplicia æterna peccatoribus præparata, quin terror, & pauor ingens hominem ista cogitantem inuadat. Atqui iam satis ostendimus, longè aliud esse Contritionem, quàm istos terrores. Et licet etiam terrores isti Contritio dici possent, adhuc tamen non coacti, sed liberi dici deberent: nam supplicia ista, quæ Deus peccatoribus comminatur, non vt præsentia, & visibilia, obiiciuntur oculis, sed vt futura, absentia, inuisibilia, obiiciuntur menti. Proinde nisi quis seriò animum applicet ad ea cogitanda, nõ facilè commouetur: applicare autem animum ad ea, vel ab eis eundem animum auocare, in nostra potestate est. Quocirca plurimè conciones audiunt, & libros sacros legunt, qui tamen non extimescunt: & Dominus ipse, cùm per Prophetas, tùm per se ipse, ad hunc timorem hortatur, quod sanè non faceret, si timere, vel non timere, in potestate nostra nõ esset. Eccles. 12. *Time Deum, & mandata eius observa.* Eccles. 7. *In tota anima tua time Dominum.* Psal. 33. *Timete Dominum omnes sancti eius.* Lucæ 12. *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in Gehennam; ita dico vobis, hunc timete.*

SED vnum est argumentum, quod & Lutherus, & Lutherani passim obiiciunt. Hierem. 23. *Quid paleis ad triticum, dicit Dominus? nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petras?* certè ignis violenter comburit, quidquid illi obiicitur: & malleus petras conterit, sine vlla ipsarum cooperatione.

AT facilis responsio est. Nam, vt S. Hieronymus in commentario loci huius admonet, comparat Dominus verba sua cum verbis falsorum Prophetarum, atq; in eo discrimen ponit, quòd illi prædicarent ea, quæ auditoribus placebāt, quæque eis nihil prodesse poterant cùm essent vana, & falsa; vnde etiam paleas nominat, quæ medullam non habent, neque alere & sariare possunt: ipse verò per Prophetas suos flagella, & supplicia imminetia nuntiaret, & non dulcia, sed vtilia concionaretur, quæ vim habebant ad Pœnitentiam commouendi. Itaque Dominus verba sua, triticum, ignem, & malleum appellauit: triticum, quòd vtilia, & solida essent, ignem, quòd acriter pungerent, ac pudore afficerent auditores; malleum, quod ad conterenda & humilianda corda non parum valerent. Proinde metaphora ignis & mallei, non ad tollendam
homi-

hominum cooperationem, sed ad efficaciam prædicationis Propheticae indicandam, atq; ad eam, à somniis & falsis pollicitationibus Pseudoprophetarum distinguendam, referenda est. Alioqui, sicut ipse Dominus dicitur verbo suo quasi malleo petras contere, quia Contritionem in nobis, partim interna gratiæ aspiratione, partim externa prædicatione operatur: sic etiam dicuntur homines corda sua contere, quia diuinæ operationi per liberum cooperantur arbitrium. Sic enim legit Augustinus in Psal. 33. *Iuxta est Dominus iis, qui obtulerunt cor*, pro eo quod nostra editio habet: *Proprie est Dominus his, qui tribulato sunt corde*. Et perspicue Ioelii 2. Dominus clamat: *Scindite corda vestra*. Et sicut Ezechiel 36. Dominus ait: *Dabo vobis cor nouum, & Spiritum nouum*. sic etiam ait Ezech. 18. *Facite vobis cor nouum, & Spiritum nouum*. Et sicut Micheæ 7. legimus: *Proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra*. sic etiam legimus Ezech. 18. *Proiicite à vobis omnes prauaricationes vestras*. Et quemadmodum nos Deum oramus: *Conuerte nos Deus salutaris noster*. Psal. 84. sic ille vicissim postulat à nobis: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam*, Ezech. 18.

Quare cum & Deus conterat corda nostra, & nobis imperet vt ea scindamus, & conteramus; cum det nobis cor nouum, & velit vt nos ipsi nobis faciamus cor nouum; cum proiiciat peccata nostra, & nobis, vt ea proiciamus, mandet; cum nos ipse conuertat, & pœnitentiam nobis inspiret, & simul, vt conuertamur & pœnitentiam agamus, iubeat; nulla remanet dubitatio, quin ad Contritionem nostram verè cooperemur, & sit Contritio non mera passio, sed etiam actio, eaque voluntaria, ac libera.

TERTIA propositio: *Contritio ad Euangelium maxime pertinet*. Hæc est aduersus eosdem Lutheranos, & probatur PRIMO ex vaticinio Ezechielis, cap. II. & 36. vbi Dominus pollicetur filiis Testamenti noui, spiritum nouum, & cor carneum pro corde lapideo: idem enim est, cor lapideum & condurum, idem etiam, cor carneum & cor contritum, vt S. Hieronymus docet in illud Hierem. 23. *Quasi malleus conterent petras*.

SECUNDO id probatur. Nam Christus auctor Euangelij Contritionem prædicauit, cum diceret: *Pœnitentiam agite*
appre

appropinquabit enim regum cœlorum. Matth. 4. & rursus: *Non Veni, inquit, Vocare iustos, sed peccatores ad Pœnitentiam,* Luca 9. Apostoli quoq; à Christo missi ad euangelizandum, exeuntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent, Marci 6. Et rursus post resurrectionem suam explicans Christus Lucę vlt. quod Euangelium prædicandum esset in nomine suo: *Oportet, inquit, prædicari Pœnitentiam, & remissionem peccatorum, in omnes Gentes.* Actor. 5. Petrus dicit Christum exaltatum à Patre, ad dandam pœnitentiam Israël. Actor. II. *Ergo & Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Actor. 17. *Et tempora quidem huius ignorantia despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, vt omnes vbiq; Pœnitentiam agant.* Act. 20. Paulus se prædicasse dicit Iudæis atque Gentilibus, Pœnitentiam in Deum, & fidem in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM: & cap. 26. iterum affirmat se prædicasse, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes. Ac ne omnia persequamur, plena sunt volumina Euangelica & Apostolica, testimoniis. Quare nisi à Pœnitentia Contritionem excludere velint, aut Christum & Apostolos non Euangelij, sed legis veteris prædicatores faciant, non possunt vlllo modo negare, quin Contritio ad Euangelium propriè pertineat.

PRÆTEREA lex vetus, vt à noua distinguitur, non habet promissionem gratiæ, neq; eius opera Deo sunt grata. Nam si ex lege esset iustitia: *Christus gratis mortuus esset,* ait Apost. Gal. 2. &, *Qui operatur, nimirum sine gratia, quæ propria est Testamenti noui, habet gloriam, sed non apud Deum.* Rom. 4. & *Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, non litera, sed spiritu: litera enim occidit, spiritus viuificat.* 2. Cor. 3. vbi litera Legis sine spiritu Euangelij, tantum abest, vt vitam adferre dicatur, vt etiam dicatur occidere. At Contritio Deo gratissima est, & gratiæ, ac vitæ promissionem habet. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Psal. 50. Sacrificium autem idè nominatur, quia instar sacrificij Deo grata & accepta Contritio est. Item in eodem Psal. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicias.* Et Isai. 66. *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu?* Et Deut. 4. *Inuenies eum, si quaeseris in toto corde tuo, & in tota tribulatione anima tua.* Et Ezech. 18. *Si impius egerit Pœnitentiam, &c. Vita viuet.*

Cùm

Cùm igitur habeat Contritio, siue Pœnitentia, quæ potissimum in Contritione consistit, promissionem gratiæ, & vitæ sine dubitatione ad Euāgelium potius, quàm ad Legem pertinere dicenda est.

D E N I Q U E si vlla ratio esset, cur Contritio ad Legem reicienda videretur, ea potissimum esset, quia proprium Legi est terrere, vt Euangelij proprium est consolari. At iam ostendimus, Contritionem non esse terrorem à Lege incussum. præterea neque illud est verum, Euangelij propriam esse consolationem, non autem minas: siquidem Euangelium, vt misericordè consolatur obedientes, & fideles, ita vehementer inobedientes & infideles exterret. Sic enim de Christo Ioannæ concionatur: *Cuius Ventilabrum in manu eius, & permouebit dabit aream suam, & congregabit triticum in horreum sui, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Matth. 3. Et ipse Dominus nonne passim Matth. 5. 13. 24. & 25. Marci 9. Lucæ 12. & alibi, minatur Gehennam, ignem inextinguibilem, vermem qui non moritur, tenebras exteriores, fridorem dentium, supplicium sempiternum? Et quid est, quod Apostolus ait in ipso principio epistolæ ad Romanos: *Non erubescit Euāgelium, Virtus enim Dei est, in salutem omni credentium, Iudæo primum, & Græco. Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est; Iustus autem ex fide viuere. Reuelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum eorum, qui Veritatem Dei in iustitiis detinent?* certè hoc loco perspicuè Paulus docet, Euāgelium continere non solum credentium salutem, sed etiam minas iræ Dei erga peccatores. Quare nulla omninò remanet dubitatio, quin Contritio ad Euāgelium pertinere dicenda sit.

Q U A R T A propositio: *Contritio non spoliat hominem bonis operibus, & peccatis, ac maledictionibus replet, sed contritio potius, & ipsa est opus bonum, & à peccatis liberat, & bona opera, ac benedictiones adducit.* Hæc propositio satis probabitur, si fundamenta Aduersariorum cognoscantur, & euectantur.

Duo sunt igitur fundamenta ipsorum. **V N V M**, quia experientia testatur, eos, qui veram Contritionem peccatorum habent, se ipsos contemnere, ac detestari, nihilque in se boni, sed multa mala agnoscere, atque idcirco se indignos gratiæ dignos

dignos odio, & suppliciis iudicare. *ALTERVM*, quia terrores illos quos ipsi Contritionem vocant, antequam fides certa remissionis peccatorum accedat, nihil aliud esse volunt, nisi fugam Dei, fremitum aduersus Deum, viam ad desperationem, atque exitium sempiternum.

SED in utroque multum errant. Nam quòd homo se bonis operibus vacuum, & peccatis onustum cernat, non est Contritionis effectus, sed partim humilitatis, partim discussionis, & cognitionis sui ipsius: Cōtritio verò, eius cognitionis non causa est, sed effectus. Non enim quia conteritur quis, idè se peccatis plenum agnoscit, sed è contrariò, quia se videt peccatis plurimis coopertum, idè conteritur, angitur, dolet. *Quemadmodum* in rebus corporalibus, non idè vulneribus ac morbis replemur, quia dolemus: sed quia vulneribus ac morbis nos plenos cernimus, idè dolemus. Et facinorosi homines, non quia supplicium timent, & viso patibulo ac iudice, terrentur, idè furtis, rapinis, homicidiis replentur; sed contrà, idè timent ac terrentur, quia furta, rapinas, homicidia sua nouerunt. Perperam igitur loquuntur Aduersarij, cum nos per Contritionem omnibus bonis operibus spoliari, & peccatis ac maledictionibus repleri affirmant.

Deinde, quòd attinet ad *ALTERVM* fundamentum: nihil absurdius dici potest, quàm, Contritionem ante certam illam fidem remissionis peccatorum, esse fugam Dei, fremitum contra Deum, viam ad desperationem, & exitium sempiternum; præsertim apud Aduersarios, qui Contritionem, etiam vt fidem præcedit, à solo Deo esse contendunt. Nam & *Kemnitius* loco notato dicit, Contritionem esse opus Spiritus sancti in nobis, non autem liberi arbitrij: & *Lutherani* illi *Saxonici*, siue rigidi, in Colloquio *Altemburgensi*, loco antea citato, dicunt Contritionem esse opus bonum, sed Dei, non hominis; hominem enim pati, non agere, dum conteritur. At si Contritio ista opus Dei est, quo pacto tam mala est, vt sit fuga Dei, fremitus contra Deum, & via ad desperationem, & exitium sempiternum? num Deus in nobis id efficit, vt eum fugiamus, vt contra eum fremamus, vt in desperationem, & exitium sempiternum ruamus? Hæc sanè opera non Deo, sed *Diabolo* auctore digna sunt: nisi cum *Manichæis* etiam *Diabolum Deum* faciatis.

Kkkkk

DEINDE

DEINDE Niniuitæ, teste Iona cap. 3. nōne de remissione peccatorum dubitabant, cū dicerent: *Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus?* tamen territi & compuncti ad prædicationem Ionæ, non fugiebant à Deo, neque aduersus eum fremebant, sed eum potius Pœnitentiæ operibus placare satagebant, & ea ratione tandem misericordiam impetrârunt. Vera igitur Contritio etiam sine certa fide remissionis peccatorum, non est fuga Dei, neque replet hominem peccatis, neque bonis operibus priuat, sed est potius sacrificium Deo gratissimum, & antidotus peccatorum, & via ad gratiam, & salutem.

Compunctio, inquit S. EPHREM in libro de iudicio extremo, cap. 5. *sanitas animæ est, illuminatio mentis est: compunctio remissionem delictorum nobis acquirit: compunctio IESVM Unigenitum facit in nobis habitare.* Et infra: *Grandis*, inquit, *virtus est lachrymarum, multumq; preualent lachrymæ, quæ secundum Deum sunt.* Et S. IOANNES CHRYSOSTOMVS homil. 5. de Pœnitentia: *Pœnitentia*, inquit, *est medicamentum, peccatum extinguens, donum cœlitus datum, virtus admirabilis, gratia vim legum superans.* Atque ad eundem modum loquuntur ceteri Patres, quos non est opus hoc loco adducere, cū eorum testimonia in laudem Pœnitentiæ siue Contritionis, passim occurrant.

NEQUE tamen Contritionem sine omni spe veniæ esse posse concedimus, sed solum sine certa illa fide remissionis peccatorum, quam Lutherani requirunt: sequimur enim sanctum CYPRIANVM in sermone de lapsis, ita loquentem: *Nec desperantes misericordiam Domini, nec tamen iam veniam vindicantes.* A qua sententia Concilium Tridentinum nequaquam recessit, cū & sess. 6. cap. 9. detestetur inanem fiduciam hæreticorum, qui certa fide credendum esse docent remissa esse peccata: & sess. 14. cap. 4. cum vera Contritione, spem misericordiæ consequendæ coniunctam esse debere affirmet.

CAPVT III.

Contritionem sine speciali Dei auxilio haberi non posse.

ALTERA quæstio erat, Vtrum Contritio, quam liberam actionem esse iam demonstrauius, ita procedat ex libero arbitrio, vt sine speciali Dei auxilio cor humanum præueniente & adiuuante, possit haberi. Quæ sanè controuersia hoc tempore nulla esset, si Aduersarij nostri finem aliquem facerent calumniandi. Fuit quidem olim cum Pelagianis grauiissima concertatio, cum illi (Augustino teste in libro de hæresibus, cap. 88. & in epist. 106.) dicerent, gratiam qua liberamur ab impietate, secundum merita nostra dari: Catholici contra, Conuersionem ac Pœnitentiam diuina gratia præueniri, atque inspirari contenderent. Sed hoc tempore satis cum Lutheranis conuenimus, Pœnitentiam, ac per hoc Contritionem, donum esse Dei, nec posse sine diuina inspiratione, solis natura viribus obtineri.

Quia tamen Martinus Kemnitijs, in 2. parte Examinis, cap. 4. de Pœnitentia, pag. 963. scribere ausus est, Concilium Tridentinũ stabilire voluisse dogma illud, quod tribuit humanis viribus sine speciali auxilio Dei eam Pœnitentiã, quæ sit sufficiens dispositio ad remissionem peccatorum: idcirco necessarium esse duximus, PRIMVM adferre testimonia eiusdem Concilij, & recentium Theologorum. DEINDE sententiam Concilij, & Theologorum, atque aded totius Ecclesiæ; testimonijs Scripturæ & veterum confirmare.

Igitur TRIDENTINVM Concilium sess. 6. cap. 5. hæc habet verba: *Declarat præterea* (sancta Synodus) *ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per CHRISTVM IESVM præueniente gratia sumendum esse.* Deinde cap. 6. *Disponuntur*, inquit, *ad ipsam iustitiam dum excitati diuina gratia, atq; adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, &c.* Tum cap. 14. *Qui Verò*, inquit, *ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per Pœnitentia Sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procurauerint.*

Kkkkk 2

Et

Et infra can. 3. *Si quis dixerit, sine prœueniente Spiritus sancti inspiratione, atq; eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, & ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Denique sess. 14. cap. 4. non modò non habetur, quod Kemnitius fingit, Contritionem ex solis viribus liberi arbitrij concipi posse; sed etiam disertis verbis ipsa etiam Contritio imperfecta, quam Attritionem dicimus, Concilium esse docet donum Dei, & Spiritus sancti impulsus.

Nec solum Concilium OEcumenicum, in cuius definitionibus omnes Catholici acquiescunt, sed etiam celeberrima Academia in articulis publicè editis eam fidem apertissime profitentur. Exstant articuli **PARISIENSES** aduersus Lutheranos editi anno M. D. XLII. eorum articulorum secundus ita habet: *Eadem fidei constantia est tenendum, hominem esse liberum arbitrium, quo potest benè, vel malè agere, & per quod, si etiam in peccato mortali fuerit, Deo adiuuante, ad gratiam resurgere valet.* Exstant etiam articuli **LOVANIENSES** paulò posterioribus aduersus eosdem Ecclesiæ hostes promulgati, quorum septimus ita habet: *Certa fide tenendum est, hominem habere liberum arbitrium, quo potest malè, & cum gratia Dei, benè agere; & post mortale peccatum admissum, Deo adiuuante, pœnitere, & peccatorum remissionem consequi.*

In eandem sententiam scripserunt Theologi Scholastici antiquiores; nam de his qui hoc seculo vixerunt, aut viuunt, nulla dubitatio esse potest. Nec solum sanctus Thomas in 1. 2. quæst. 109. art. 6. & 7. & S. Bonaventura in 2. libro Sentent. dist. 28. artic. 2. quæst. 1. & dist. 30. quæst. 1. & Gregorius Ariminensis in 2. Sentent. dist. 26. quæst. 1. & Marsilius in eundem librum quæst. 17. & alij plurimi, eidem sententiæ apertissime subscripserunt: sed etiam Scotus, quem accusat Kemnitius nominatim, nò vno in loco auxilij diuini in Pœnitentia concipienda necessitatem agnoscit. Nam in 1. Sentent. dist. 44. quæst. vnica, scribit, idè posse quemlibet peccatorem saluari, quia potest eum Deus sua gratia prœuenire: & in 4. dist. 14. quæst. 3. negat ab homine solis naturæ viribus posse cognosci, peccatum esse detestandum, vt offensiuum Dei, atque auersiuum (vt ipse loquitur) ab eo: & in eundem librum, dist. 21. art.

art. 2. extremo, Pœnitentiam à Deo inspirari fatetur. Quem admodum autē intelligenda sint loca quædam eiusdem Scoti, quæ cum his pugnare videntur, explicat Vega in opusculo de iustificatione, quæst. 11.

IAM verò sententiæ huius Catholicæ veritatem aduersus hæreticos Pelagianos ex diuinis literis nullo negotio comprobabimus. PRIMVM Psalmi Davidis pleni sunt illis vocibus: *Conuerte nos Deus salutaris noster.* Psal. 84. *Deus virtutum conuerte nos.* Psal. 79. *Erravi sicut ovis qua perit, quære seruum tuum.* Psal. 118. Deinde Hieremias cap. 31. *Conuerte, inquit, me Domine, & conuertar.* Et paulò infra: *Postquam conuertisti me, egi Pœnitentiam,* in quem locum S. HIERONYMVS scribens: *Vide, inquit, quantum sit auxilium Dei, & quàm fragilis humana conditio, & hoc ipsum, quod Pœnitentiam agimus, nisi nos Dominus antè conuerterit, & nisi Dei nitamur auxilio, nequaquam implere valeamus.*

TVM Ezechielis cap. 36. disertis verbis Dominus dicit: *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis carneum.* quod certè nihil aliud, quàm donum Contritionis veræ quæ Pœnitentiæ significare potest.

AD HÆC Lucæ 22. Conuersus Dominus respexit Petrum, & talem in eo contritionem excitauit, vt continuò amarissimè fleuerit: in quem locum scribens AMBROSIVS lib. 10. in Lucam: *Quos, inquit, IESVS respicit, plorant delictum. Negauit Petrus, & non fleuit, quia non respexerat Dominus: negauit secundo & non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: negauit tertio, & respexit IESVS, & ille amarissimè fleuit.*

DE NIQVE, vt alia prætermittā, quid apertius illo B. Pauli testimonio, qui in epistola posteriore ad Timotheum cap. 2. monet, cum modestia corripiendos esse eos, qui resistunt veritati: *ne quando det illis Deus Pœnitentiam, ad cognoscendam veritatem, & respiscant à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur?* quem locum adducens AVGVSTINVS lib. 5. in Iulianum, cap. 3. *Quantumlibet, inquit, prabeat patientiam, nisi ipse dederit, quis agit Pœnitentiam?* Et libro de fide ad Petrum, cap. 31. ex eodem Pauli testimonio dogma Ecclesiasticum his verbis proponit, siue Augustinus, siue Fulgentius libri auctor fuerit: *Firmissime tene, & nullatenus dubita,*

bita, neminem hîc posse Pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit, & gratuita sua miseratione conuerterit.

His accedunt veteris Ecclesiæ apertissimæ definitiones. Nam IN PRIMIS in Synodo Palæstina, in qua ipse etiam Pelagius errores suos anathematizare compulsus est, illud inter cetera declaratum fuisse scribit Augustinus in epist. 106. Pœnitentiam donum esse Dei. DEINDE in Concilio Arausico no II. can. 4. iterum explicatum est, per sancti Spiritus infusionem & operationem in nobis fieri, non tantum vt à peccato purgemur, sed etiam vt purgari velimus.

IDEM quoq; docuerunt doctissimi Apostolicæ sedis Praefules, Innocentius, Cœlestinus, & Leo. INNOCENTIUS in epistola ad Cœcilium Carthaginense, vt ad rectam redeamus viam diuino adiutorio nos egere confirmat. COELESTINUS in epist. ad Episcopos Galliarum, can. 11. id ipsum probat orationibus Ecclesiæ, quibus à Deo petimus, vt infidelibus detur fides, & vt lapsis Pœnitentiæ remedium conferatur, & ex gratiarum actione, quam Deo pro illuminatione infidelium, & lapsorum correctione deferimus. LEO in epist. 91. ad Theodorum Episcopum: *Ipsam, inquit, Pœnitentiam ex Deo credimus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: Ne forte det illis Deus Pœnitentiam.* Sed de his satis.

CAPVT IV.

In contritione includi odium, ac detestationem peccati præteriti.

TERTIA controuersia erat, vtum contritio includat odium ac detestationem peccati præteriti. Lutherus enim initio defectionis suæ à Catholica Ecclesia, inter alia multa hæretica paradoxa, hoc etiam excogitauit ac docuit, non esse veram Contritionem siue Pœnitentiam, odium vitæ præteritæ, sed amorem iustitiæ, & nouam vitam.

In sermone de Pœnitentia, loquens de Contritione, qua paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, sic ait: *Hæc tristitia facit hypocritam, immò magis peccator*

catorem. Et quamuis paulò pòst, dum hoc probare nititur, non videatur damnare peccati detestationem absolutè, sed solùm eam quæ oritur ex timore seruili: tamè in consequentibus verbis apertè damnat absolutè peccati detestationem, cùm ita loquitur: *Plus tibi discutiendum est confessuro, quantum diligas iustitiam, quam quantum odias peccatum: multoq; maiore, immò solo hoc labore tibi cogitandum est, quomodo futuram vitam agas bonam, quam quomodo odias, aut deseras præterita mala. Verissimum est enim prouerbiū, & omni doctrina de contritionibus huc &sq; data præstantius, Optima Pœnitentia, noua vita.* Hæc ille, qui, vt vides, solùm in eo laborandum iubet, quomodo vitam agas bonã, non quomodo præterita oderis mala. IDEM etiam Lutherus in epistola ad Ioannem Staupitium Vicarium ordinis S. Augustini, quæ exstat in primo tomo operum eius, non obscurè scripsit, nomen Pœnitentiæ non significare odium, vel dolorem de vita præterita, sed amorem, dilectionemque iustitiæ; neque enim aliquid habere amarum vel acerbum, sed omnia grata, & dulcissima. DENIQVE circa primam conclusionem resolutionum suarum: *Non ergo, inquit Lutherus, in vsu Scripturæ sacre Pœnitentia dolor dicitur, sed mutatio mentis, & consilij.* Hæc ille.

SED ab hoc Lutheri paradoxo, iam omnes Lutherani recessisse videntur: ac, vt alios omittam, Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 954. sic loquitur: *Hinc sequitur dolor conscientia grauitè dolentis se peccasse, & peccatis offendisse Deum: incipit igitur peccatum odisse, & detestari, &c.* Sic etiam Ioannes Calvinus lib. 3. Institut. cap. 4. §. 2. *Equidem, inquit, sedulo & acriter instandum esse fateor, vt quisq; amarè deslendo sua peccata, se ad eorum displicentiã & odium magis acuat.* Ipse etiam Lutherus, cùm in articulis Smalchaldicis, tum alibi, vt capite superiore citauimus, dolorem de peccatis præteritis concipiendum esse confirmat.

Hæc igitur veritas, quam aduersarij vel inuiti coguntur agnoscere, ex diuinis literis, ex veterum testimoniis, & ex ipsa naturalis iudicij ratione breuiter confirmanda est.

PRIMUM igitur in Scripturis, tum per se, tum per Apostolos & Prophetas, Deus peccata frequentissimè in memoriam peccatoribus reuocabat, cuius nulla alia ratio reddi potest,

nisi vt ipsi quoque ea recogitarent, & detestarentur. Genes. 3. dixit Deus mulieri: *Quare hoc fecisti?* Genes. 4. dixit idem Dominus Cain: *Quid fecisti?* Iudic. 2. Deus per Angelum populum increpat: *Nolustis audire vocem meam: quare hoc fecistis?* Isaia 58. *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Hier. 7. *Et misi ad vos omnes seruos meos Prophetas per diem, consurgens diluculo, & mittens, & non audierunt me.* Et cap. 8. explicans quid sit, de quo queritur Deus: *Nullus est, inquit, qui agat Pœnitentiam super peccato suo, dicens; Quid feci? vbi perspicuè vides, Pœnitentiam referri ad peccata præterita detestanda.* Ezech. 16. *Notas fac Hierusalem abominationes suas.* Ioëlis 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra.* Sanè fletus, & planctus, & ipsa scissio cordis, non ad vitam nouam, sed ad peccata vetera pertinent. Denique Prophetæ omnes in hoc maximè laborabant, vt cohortationibus suis ad peccata agnoscenda, ac detestanda populum prouocarent.

NEC minus in Testamento nouo Christus ipse assidue peccata Scribarum, & Pharisaorum arguebat, ac præsertim Matth. 23. vt etiam Petrus Actor. 2. & 3. Stephanus Actor. 7. Paulus Actor. 13. reuocant in memoriam Iudæis peccata ipsorum, atque illud maximè, quod Christum interfecerint.

DEINDE idem ostendunt Scripturarum exempla. Nam Iob de seipso dicit, cap. 39. *Vnum verbum loquutus sum, quod stinam non dixissem.* Et cap. 42. *Insipienter loquutus sum.* Et paulò post: *Idcirco me reprahendo, & ago Pœnitentiam in farina, & cinere.* Videmus certè exemplo Iob, ad præterita mala Pœnitentiam pertinere. Dauid Psal. 50. *Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.* Ezechias apud Isaia cap. 38. *Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Quare cum Lutherus in sermone suo de Pœnitentia, reprahendit eos, qui recogitant omnes annos suos in amaritudine animæ suæ, Ezechiam reprahendit: eius enim sunt verba illa. Mulier illa peccatrix Luca 7. lacrymis rigans pedes Domini; non vitam nouam, sed vetera peccata deflebat. Sanctus etiam Petrus Luca 22. fleuit amare, non ob aliud certè, nisi quia Dominum suum negando, graue scelus admiserat.

ACCEDANT nunc testimonia aliqua Patrum. CYPRIANVS in ferm. de lapsis, non procul à fine: Vos verò fratres, inquit, quorum timor in Deum pronus est, & in ruina licet animus constitutus, mali sui memor est; pœnitentes ac dolentes, peccata vestra perspicite, gravissimum conscientia crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite, &c. GREGORIUS NAZIANZENSIS orat. in sancta lumina, scribit, se pœnitentes recipere, si lachrymis confectos videat. AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. Dum dolemus, inquit, admissa, admittenda excludimus; & sit quadam de condemnatione culpa, disciplina innocentia. CHRYSOSTOMVS in 1. lib. de compunctione cordis, propè extremo: Quid corporis, inquit, viribus opus est, cum cor conterere debeamus? hoc solum est, quod à nobis exposcitur, & semper recordemur mala nostra, & ad animum reuocemus, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, & per hac supplicemus Domino, & Gehennam ponamus in conspectibus, etc. HIERONYMVS in comment. ad cap. 31. Hieremiæ, explicans illud: Postquam cognoui, percussi femur meum. Dolentis, inquit, & plangentis, & super errore pristino plorantis indicium est, & femur manu percutiat. Et infra: Quod tempus, inquit, non est confusionis nostræ, si recordemur antiqua peccata, & omnium qua male egimus, capiamus memoriam? AVGVSTINVS in Enchir. cap. 65. In actione, inquit, Pœnitentia, non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris: cor enim contritum, & humiliatum Deus non spernit. Item ferm. 7. de tempore: Pœnitentiam, inquit, certam non facit, nisi odium peccati, & amor Dei, quando sic pœnites, & tibi amarum sapiat in animo, quod antè dulce fuit in vita; & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente: iam tunc bene ingemiscis apud Deum, & dicis; Tibi soli peccaui, &c.

DENIQUE huc pertinet definitio illa communis: Pœnitentia est, perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare, ex GREGORIO homil. 34 in Euangelia: qui etiam 3. par. Pastoralis, cap. 31. ita de hac re loquutus est: Admonendi sunt, qui admissa deserunt, neque tamen plangunt, ne iam relaxatas abstinent culpas; quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant.

Kkkkk 5

QVOD

QVOD si etiam rationis iudicium consulatur, dubium se non poterit, quin Pœnitentia siue Contritio, includat diem culpæ præteritæ. Nam & naturalis est illa Synderesis quæ malè facta in corde flagellat, etiamsi exterius non mox non puniantur, sed ne cognoscantur quidem: & apud Ethnicos dicuntur furis agitari, qui grauibus se sceleribus inquinârunt.

AD HÆC, non videtur intelligi posse, quo pacto quis peccata deserat, & ad vitam meliorem se transferat; nisi peccata & vita pristina, atq; aded ipse sibi displicere incipiat: cur enim deserit, quod hactenus placuit, nisi quia placere iam desinit. *Nemo*, inquit AVGVSTINVS homil. 27. in lib. 50. homiliarum, *elegit vitam nouam, nisi quem veteris pœnitet.*

CAPVT V.

Soluuntur obiectiones.

NE QVE Lutheri argumenta vllius sunt ponderis. Obiiciebat ille INPRIMIS nomen Græcum Pœnitentiæ *μετάνοια*, quod Lactantij testimonio Resipiscenciam significat.

SED vanum est, etymologiam potiùs nominis, quàm vltimæ eius considerare. Nam idem Lactantius lib. 6. diuinarum institutionum, cap. 24. vbi nomē illud *μετάνοια* Resipiscenciam significare dicit; addit, eos verè resipiscere, quos errati peccauerunt, & qui se ipsi castigant demeriti. Et Tertullianus, qui lib. 1. in Marcionem scripturam reliquit, nomen Græcum Pœnitentiæ non à delicti confessione, sed à mentis demutatione dictum esse; in libro de Pœnitentia fusissimè docet, veram Pœnitentiam exigere odium, ac detestationem vitæ præteritæ, confessionem peccatorum, opera laboriosa, & alia id genus multa. Et Ausonius, vt in primo lib. citauimus, Metanæam esse dicit Deam, quæ facti, non factique pœnas exigit. DENIQUE Aristoteles lib. 3. de moribus, cap. 1. apertissimè docet, Pœnitentiam ad præteritum factum referri: nam cum vellet ostendere, non esse inuoluntarium, quidquid fit per ignorantiam, eo argumento vsus est, quia non semper homines pœnitent facti, neque dolent cum resciscunt quid fecerint.

SECVS

SECUNDO, Lutherus obiicit Prouerbum illud: *Optima Pœnitentia, noua vita.* & valde miratur, quid in mentem uenerit Leoni Pontifici, ut prouerbum illud damnare uoluerit, cum proueria consensu omnium uerissima esse soleant.

At non damnauit summus Pontifex prouerbum, sed prauam Lutheri expositionem. Neque enim prouerbio illo significare uolunt homines, ad Pœnitentiam nihil aliud exigi præter uitæ nouitatem: sed, uitæ nouitatem esse certissimum ueræ Pœnitentiæ argumentum. Qui enim sic peccata desent, ut mox ad eadem reuertantur, aut etiam nunquam deserant; nihil omninò proficiunt: id quod pulchrè docuit Spiritus sanctus per ECCLESIASTICVM, cap. 34. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se?* Et S. GREGORIUS homil. 34. in Euangelia: *Qui sic, inquit, alia peccata deplorat, & tamen alia committat; Pœnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat.* & in libro de cura pastorali, par. 3. cap. 31. dicit, eos fiendo inaniter se lauare, qui culpas post lachrymas repetunt: & in epist. ad Theotistam patriam, lib. 9. epist. 39. copiosè refellit errorem quorundam, qui dicebant, de quolibet peccato Pœnitentiam triennio agendam, ac post in uoluptatibus uiuendum. Denique prouerbum illud rectissimè AMBROSIVS, seu quicumque est auctor eorum commentationum; exponit, in cap. 2. posterioris ad Corinth. ubi sic loquitur: *Hæc ueræ Pœnitentia est, iam cessare à peccato: sic enim probat dolere se sibi, si de cetero desinat.*

TERTIO, obiiciebat uerba illa B. Pauli: *In Christo enim Iesu, neque circumcisio, neque præputium aliquid ualeat, sed noua creatura.* Galat. 6.

At B. Paulus non opponit nouæ creaturæ, Pœnitentiam, quæ est uia ad nouam creaturam, sicut nec Baptismum, qui est instrumentum, quo efficitur noua creatura; sed circumcisionem, quæ post Christi aduentum nullam vim habet ad iustificandum, ut nec præputium. Itaque nunquam Paulus diceret: Neque Pœnitentia, neque Baptismus aliquid ualent, sed noua creatura: neque enim Paulus cum Petro committendus est, qui Act. 2. concionabatur: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum.* Et Act. 8. ad Simonem Magum; *Pœni-*

Pœni-

Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. Multò etiam minùs B. Paulus Ioanni Baptiste, & Christo ipsi repugnaret, qui per dicationem ab illis verbis exorti sunt: *Pœnitentiam agite.*

ADDE, quòd Apostolus in epistola ad Galatas, non videtur loqui de iustificatione à peccato, sed de operibus iustificatorum: est enim sensus verborum eius; his qui sunt in Christo iam per Baptismum renati, & iustificati, noua vita necessaria est, siue (vt ibidem ipse loquitur) Fides, quæ per dilectionem operatur, vt nimirum iustè, sobriè, & piè viuant in hoc seculo: neq; periculum vllum imminet si præputium gerant, neque vtilitatem vllam adferre poterit circumcisio. Quocirca locus iste nihil facit pro errore Lutheri; neq; ad Pœnitentiam pertinet, quæ iustificandorum est, non iustificatorum.

QUARTO, posset obiici pro Luthero locus ille Apostolus 2. Cor. 7. *Qua secundum Deum tristitia est, Pœnitentiam salutem stabilem operatur.* hic enim videtur Paulus ita tristitiam à Pœnitentia separare, vt Pœnitentia tristitiam non includat, licet ab ea oriatur. Quod etiam confirmant verba sequentia, vbi Paulus explicans quid sit Pœnitentia, quam tristitia illa peperit; nihil aliud ponit, nisi opera quædam bona quæ noua vita dici possunt: *Ecce, inquit, hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed amulationem, sed vindictam.*

SED non est vsque adedò difficilis responsio. Nam per tristitiam non intelligi ab Apostolo dolorem de peccatis, quæ pars Pœnitentiæ est, sed mœrorem quendam ex obiurgatione natum, qui ad Pœnitentiam, id est, ad peccati detestationem inducit, ostendimus in libro superiore, cap. 19. neque in illis verbis: *Ecce enim hoc ipsum contristari vos, &c.* explicat Paulus quid sit Pœnitentia, sed effectus potiùs, ac fructus Pœnitentiæ. ADDE etiam, quòd si B. Paulus eo loco Pœnitentiam ipsam explicaret; nihil inde pro Lutheri errore colligi posset, siquidem inter alios actus numerantur etiam indignatio, & vindicta, quæ non nisi ad præteritum peccatum commodè possunt referri.

QUINTO posset obiici, quod stultum esse videatur, non id esse factum, quod non potest non esse factum. Qui autem de peccato præterito dolent, quid aliud cupiunt ac volunt

quàm senon peccâsse? vt verò non peccauerit qui iam peccauit, nullo modo fieri potest. Satius igitur videtur esse, cogitare de bona vita instituenda, quàm anxium esse de mala transacta.

AD HOC RESPONDEMVS, stultum planè videri, absoluta voluntate id optare, quod nulla ratione fieri potest. Proinde qui de peccato dolent, non dicunt (si sani sunt) Nolo me peccâsse: sed cum conditione, Si fieri posset, nollem peccâsse; & quia fieri potuit aliquando, & mea culpa non est factum vt non peccarem, ided iustè doleo, meque ipse accuso ac reprehendo, quòd peccauerim.

NEQVE enim probandum est quod Hadrianus, quæst. 1. de Pœnitentia, docet, ne conditionalem quidem voluntatem haberi posse impossibilem. Nam si desiderium haberi potest, vt ipse fateretur, rei amissæ; cur non etiam voluntas conditionalis, vt (si fieri posset) res illa non esset amissa? siquidem desiderium illud naturaliter hanc voluntatem conditionalem parit. Certè qui mortuum desient amicum, non ided lugent, quia diligunt amicum: sed quia nollent periisse quem diligunt. Et Dauid cum diceret: *Absolon, fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te?* 2. Reg. 18. quid aliud significabat, quàm optare se, si fieri posset, filij mortem propria morte redimere? Et Apostolus Paulus cum diceret: *Nolumus expoliari, sed superuestiri.* 2. Corinth. 5. non id volebat, absolute non mori, cum in eodem loco subiungat: *Bonam voluntatem habemus, peregrinari à corpore, & presentes esse ad Dominum.* Et Philipp. 1. *Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo:* sed volebat, si fieri posset, nò incidisse hominem in hanc moriendi necessitatem. Christus quoque satis apertè volebat, si fieri posset, vt calix transfret, tametsi non ignorabat, id iam esse à Patre statutum ac definitum, vt biberet illum. Denique ipse etiam Aristoteles in 3. lib. de moribus, cap. 2. negat impossibilem esse electionem, sed voluntatem tamen esse concedit, nimirum conditionalem: nemo enim eligit semper viuere, cum id fieri nequeat, sed vellet tamen vnusquisque, si posset, nunquam mori.

CAPVT

CAPVT VI.

In Contritione includi propositum rectè viuendi.

QUARTA sequitur quæstio; Includat ne contritione propositum rectè viuendi, an solam peccati detestationem. Et quidem Hæretici huius temporis variè de quæstione ista loquuntur. Qui enim contritionem fide posteriorem faciunt, vt Lutherus in illis omnibus locis, quos capite superiore citauimus, & Caluinus libro 3. Institut. cap. 3. ij. facile admittunt, propositum bene viuendi ad contritionem maximè pertinere. Qui autem contritionem fide priorem esse volunt, & Pœnitentiam diuidunt in contritionem & fidem: ij. contritionem solis terroribus conscientia, & peccati detestatione ex terroribus illis concepta definiunt; propositum autem rectè viuendi, fructum fidei, non contritionis partem esse docent. Atque in hac sententia Lutheranorum pars maxima versari mihi videtur: loca allata sunt, tum in primo capite huius libri, tum cap. 18. lib. superioris.

Porro, Catholici Scriptores in eo quidem consentiunt, ad veram contritionem, & peccati detestationem, & vitæ melioris propositum requiratur: sed in eo non conueniunt, vtrum hoc propositum expressè, & formaliter necessarium sit, an sufficiat virtuale, atque implicitum. Neque enim dubitari potest, quin is, qui seridè peccata sua odit, ac detestatur, & ea perpetrata dolet: cupiat simul, ac velit saltem implicitè & virtualiter, vt sic loquamur, deinceps in melius vitam mutare.

Et quidem veteres Theologi, vt Petrus Lombardus libro 4. dist. 14. & 15. Alexander Alensis in summa Theologica parte 1. quæst. 69. m. 9. art. 2. S. Thomas in 4. Sentent. dist. 17. quæst. 1. art. 1. & 3. parte, quæst. 86. art. 2. & lib. 3. contra Gentes, cap. 11. & lib. 4. cap. 72. Scotus, Durandus, Albertus, & alij in 4. Sentent. dist. 14. vel 17. simpliciter docent de ratione contritionis esse, cum detestationem peccati, tum propositum bene viuendi: & quamuis non distinguant inter formale, & virtuale propositum, tamen satis apertè indicant de formali se esse loque

loquutos. Id quod apertius postea docuerunt Hadrianus Pontifex VI. in quinto quodlibeto, articulo 3. Thomas Caietanus in additionibus ad tertiam partem S. Thomæ, quæst. 1. artic. 1. Dominicus à Soto in 4. Sentent. distinct. 17. quæst. 2. artic. 1. & Melchior Canus in relectione de Pœnitentia, parte prima.

Non defuerunt tamen pauci quidam, qui contra disputauerint, ac virtuali proposito, quod in peccatorum detestatione includitur, contenti, formale propositum necessarium esse, & in ratione contritionis includi negauerint. In iis fuerunt Ioannes Maior, & Iacobus Almaynus in 4. Sentent. dist. 14. quæst. 1. & qui eos sequutus est, Andreas Vega lib. 13. in Concilium Tridentinum, cap. 21.

SED nobis communis, ac trita à veteribus via semper visa est tutior, & commodior. Probatum igitur, ad contritionem requiri explicitum, ac formale propositum vitæ melioris. PRIMO, ex diuinis literis. Amos 5. *Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta iudicium, si forte misereatur Dominus Deus exercituum. Isaia 1. Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum, quiescite agere peruersè, discite benefacere.* Et mox: *Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Hic vides promissionem remissionis peccatorum post bona opera, saltem desiderio & proposito inchoata. Rursus Ezech. 18. *Si autem impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Hoc loco verba illa: *Et custodierit omnia præcepta, &c.* ad votum, & propositum custodiendi mandata, referenda esse videntur, non ad ipsam mandatorum obseruationem: neque enim vno die, aut vna hora, seruari possunt omnia mandata. Neque tamen expectanda est remissio peccatorum ad longum tempus, cum idem Propheta cap. 33. dicat: *Quacunque die peccator conuersus fuerit, indulgentiam habiturum.*

AD hunc locum respondere conatur Vega loco citato, ac tria dicit. PRIMVM, obiicit verba illa eiusdem capituli: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* vbi nulla fit mentio

mentio propositi seruandæ legis: & tamen promittitur remissio peccatorum. SED hic locus nobis apertissimè fauet. Nam cum dixisset Propheta: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam*; continuò explicuit quid sit conuerti, & agere Pœnitentiam, dicens: *Proicite à vobis omnes prauaricationes vestras, in quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum.* vbi vides quam distinctè duo illa ponantur, quæ nos ad veram Pœnitentiam, siue contritionem requiri diximus.

SECUNDO Vega addit, illa verba: *Et custodierit omnia precepta, &c.* à Propheta adiecta fuisse, vt intelligeremus præter Pœnitentiam de admissis, necessarium esse, non admittere alia noua peccata, iuxta illud GREGORII, homil. 34. Euangel. *Quid prodest, si peccata quis luxuria defleat, & tamen adhuc auaritia æstibus anhelet? quid prodest si iras iam luceat, & tamen adhuc inuidia facibus tabescat.* SED hæc responsio excluditur per vniuersalem particulam quam Ezechiel ponit, cum ait: *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis.* Qui enim agit Pœnitentiam ab omnibus peccatis, frustra admonetur, ne dum vnum lugere aliud committat: neque enim fieri potest, vt quis eo tempore auaritiæ æstibus anhelet, aut inuidiæ facibus tabescat, non solum luxuriæ, atque iræ, sed omnium vitiorum culpa lugeat.

TERTIO idem Vega respondet, illa verba; *Et custodierit omnia precepta, &c.* posita esse contra illorum errorem, qui post Pœnitentiam peractam, licitum esse putant, ad foras pristinas reuerti; vt Ezechiel nihil aliud voluerit, quam per iustificationem per Pœnitentiam adeptam, in iustitia permanendum esse. SED repugnat huic expositioni, quòd Propheta satis apertè demonstrat, duo illa, Pœnitentiam videlicet peccatis, & mandatorum obseruationem, in voto scilicet proposito, viam quandam esse ad iustificationem; & priora esse debere ipsa remissione peccatorum. Sic enim ait: *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia precepta, &c. Vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius non recordabor.* ex quo etiam refellitur error eorum Lutheranorum, qui nouam obedientiam propositum, post iustificationem constituunt.

AD HÆC, illæ omnes Scripturæ, quæ Pœnitentiam per cōuersionem describunt, qualis est illa in primis, Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde Vestro, in ieiunio, & fletu, & plangētu*, sententiam nostram aperte confirmant: siquidem cōuersio ad Deum, idem est, ac voluntas placendi Deo per obseruationem mandatorum, sicut auersio à Deo, voluntas est præuaricandi. Quemadmodum igitur sine cōuersione contritio esse nō potest, ita nec sine proposito placendi Deo per mandatorum obseruationem.

Huc etiam facit, quod Apostolus ait ad Ephes. 4. *Deponite vos veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris: renouamini autem spiritu mentis Vestra, & induite nouum hominem.* & quod S. Gregorius scripsit hom. 34. in E-uang. veram pœnitentiam esse admissa peccata plangere, & plangenda non committere: quam definitionem Theologi omnes magno consensu receperunt.

Huc pertinent quoq; exempla rerum humanarum: nam & domini à seruis, & parentes à filiis, quos post offensionem in gratiam recipiunt, non magis peccati cōfessionem, quam propositum vitæ melioris exquirunt.

SED quod me maximè ad hanc sententiā amplectendam ac defendendam mouet, est sacrosancta Florentinæ ac Tridentinæ Synodi auctoritas. In Concilio FLORENTINO, in instructione Armenorum; & in Concilio TRIDENTINO, in sessione 14. cap. 4. ita contritio explicatur, vt sit *Dolor de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.* NE QVE verò responderi potest, Concilia ista loqui de proposito implicito. Nam cum propositum implicitum à peccati detestatione nullo modo separari possit: sine causa Concilia addidissent illa verba: *Cum proposito non peccandi de cetero.* quorsum enim ista expressio, si propositum non expressè requiritur? Si Concilia ita posuissent, Cōtritio est detestatio peccati commissi cum proposito implicito non peccandi de cetero; nemo esset qui non iudicaret superuacaneam partem illam posteriorem definitionis, cum detestatio peccati sine proposito illo implicito nunquam reperiatur. Igitur aut verba illa de formali proposito intelligenda sunt, aut certe, quod absurdissimum est, superuacanea sunt. Quid, quod in eodem cap. 4. Concilium Tridentinum paulò post adiungit, propositum

fitum nouæ vitæ principaliter in contritione contineri, clu-
sic ait: *Declarat igitur sancta Synodus, Contritionem non solum
cessationem à peccatis, & Vitæ nouæ propositum, sed etiam
Veteris odium continere?*

DENIQUE sicut peccati detestatio, propositum non peccandi implicitum & virtuale includit: sic etiam contra propositum non peccandi, detestationem peccati implicitam & virtualem includit. Quare si detestatio peccati commisi sine proposito formali non peccandi de cetero, ad iustificationem aliquando sufficit, sufficiet etiam aliquando propositum non peccandi de cetero, sine formali detestatione peccati commisi: nulla enim ratio reddi potest, cur hæc paria non sint. Atqui ipse etiam Vega, loco citato, rectè negat sine detestatione formali peccati commisi per solum propositum non peccandi de cetero, impium posse iustificari. negandum igitur etiam est, sine proposito formali non peccandi de cetero, per solam detestationem peccati commisi impium posse iustificari. SED respondendum est argumentis, quæ contra obiiciuntur à Vega.

CAPVT VII.

Soluuntur obiectiones.

PRIMA obiectio continet exempla multorum, qui testimonio Scripturæ & Patrum, iustificationem adepti esse videntur sine formali proposito vitæ melioris. Nam 2. Reg. 12. Dauid iustificatus est, vt corde & ore dixit: *Peccavi Domino.* de qua re loquens AVGVSTINVS homil. 41. *Tres, inquit, syllabæ sunt, PECCAVI, sed de his tribus syllabis flamma sacrificij coram Domino ascendit in cælum,* & CHRYSOSTOMVS homil. 9. de Pœnitentia: *Dic, inquit, Peccavi; & iussisti peccatum.* De Manasse 2. Paral. 33. nihil aliud legitur nisi cum Pœnitentiam egisse, & orasse Dominum. De Ninivitis Ionæ 3. habemus conversionem à peccatis, ieiunium, saccum, & orationem: propositi melioris vitæ nullum mentio. Idem dici potest de filio prodigo, Luc. 15. & Publicano, Luc. 18.

RESPON

RESPONDEO, ex allatis exemplis non potest rectè colligi, Dauidem, Manassem, & ceteros, sine formali proposito vitæ melioris iustificatos esse. Nam etiamsi Dauid non dixerit, nisi, *Peccavi*: tamen credendum est, eo modo verbum illud ab eo pronunciatum, quo pronunciarî oportebat, vè tam subita sequeretur iustificatio. Neque enim quicumq; dicit, *Peccavi*; iustificatur: cum sciamus Iudam dixisse Matt. 27. *Peccavi, tradens sanguinem iustum*, & tamen iustificatum minimè fuisse. Dauid igitur perfecta conuersione à Deo intus mutatus est, & dolorem de peccato, & propositum non peccandi, sine dubio habuit, quod & corâ Nathan vno verbo, & multis verbis in Psalmis suis postmodû expressit. Porro de Manasse cum Scriptura dicat, cum egisse pœnitentiam valdè; quis prohibet, nomine Pœnitentiæ non solum dolorem de peccato, sed etiam propositum vitæ melioris, & opera pœnitentiæ eo loco accipere? Conuersionem *Quo* Niniuitarum à Iona expressam, non video cur ad solam peccati detestationem restringere cogamur, cum etiam opera pœnitentiæ in eis legamus, quæ sine proposito bene viuendi effici non poterant. *Denique* Publicanus, & filius prodigus, qua fronte veniam peccatorum postulassent, nisi decreuissent non ampliùs eum offendere, à quo veniam postulabant? Ac vt intelligas, non posse ex solis verbis iudicium fieri de animo pœnitentis; expende quid Apostolus dixerit, cum à Christo vocatus, & ea vocatione conuersus, & iustificatus fuit: nam neque peccasse se dixit, neque peccata detestari, sed solum: *Domine, quid me vis facere?* Act. 9. Quemadmodum igitur nõ licet argumentari, Paulum non habuisse de peccatis suis dolorem, etiamsi verbis nihil aliud expresserit, nisi propositum Domino seruiendi: sic etiam nõ oporteret colligere, Dauidem, Manassem, & ceteros in exemplum adductos, non habuisse propositum rectè viuendi, etiamsi verbis nihil aliud expressissent, nisi dolorem atque odium peccatorum.

SECUNDA obiectio: *Contritio seu Pœnitentia, supposita fide & spe, per legem & gratiam Dei, sufficit Christiano ad veniam obtinendam. At contritio non includit propriè, nisi actum, quo nolumus Deum offendisse: igitur sine proposito formali vitandi deinceps peccata, per solam peccati prateriti detesta-*

detestationem iustificari possumus. Assumptionem probat duobus argumentis. PRIMO, quia nomen Pœnitentiæ, tùm Græcum tùm Latinum, ad præteritum, non ad futurum respicit. SECUNDO, quia propositum vitandi peccata, proprius actus est charitatis, siue obedientiæ, non Pœnitentiæ.

RESPONDEO, assumptio argumenti falsa est. Nam Concilia, Florentinum & Tridentinum supra citata, apertissime ponunt in definitione cōtritionis, propositum non peccandi de cetero; & idem docent ex B. GREGORIO Theologo omnes, qui Pœnitentiam definiunt: *Admissa peccata plangere, & plangenda non admittere.* Et S. THOMAS, quem in hac parte sequimur, in 3. p. Summæ quæst. 87. art. 1. *Pœnitentia inquit, ad rationem veræ Pœnitentiæ, quòd non solum homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cauere de futuro.* & idem confirmat in responsione ad primum, & alibi multis in locis.

QVOD autem contra obiicitur de nomine Pœnitentiæ, vanum est: nam, vt sæpè diximus, non tam sequenda est etymologia, quàm vsus Scripturæ & Patrum, in vera significatione vocabulorum assequenda. NEQVE verum est, quòd obiicitur, Græcam vocem *μετάνοιαν*, ad præteritum, non ad futurum respicere: nam TERTULLIANVS Græcæ linguæ peritissimus, libr. 2. in Marcionem, disertis verbis contrarium asserit, cùm sic loquitur: *In Græco sono, Pœnitentiæ nomen non ex delicti confessione, sed ex animi demerito compositum est.* Et sanè, *μετάνοειν*, si etymologiam inspicias, nihil est aliud, nisi pòst sapere: proinde ad futurum pertiùs, quàm ad præteritum pertinet. Sed hæc, vt dixi, inanis sunt.

QVOD verò addebatur in probatione assumptionis, propositum cauendi peccata esse actum charitatis vel obedientiæ, non Pœnitentiæ; facilè retorqueri potest in auctorem. Nam etiam actus ille, quo nolimus Deum offendisse, charitatis est, si absolutè consideretur. Quemadmodum igitur actus, quo nollemus Deum offendisse, absolutè charitatis est, & tamen vt refertur ad peccatum delendum, & amicitiam cum Deo reconciliandam; Pœnitentiæ est: sic etiam propositum vitandi peccata, absolutè charitatis, vel obedientiæ

entia est, cum etiam iustis conveniat, qui non indigent Pœnitentia; tamen ut assumitur ab eo qui peccavit, ad compensandam iniuriam Deo factam, & amicitiam redintegrandam, pœnitentiæ est. Siquidem pœnitentiæ, ut S. Thomas docet 3. part. quæst. 85, art. 3. pars quædam est potentialis iustitiæ, cuius proprium officium est, compensare iniuriam Deo factam, ut inde reconciliatio consequatur: compensatur verò iniuria per detestationem peccati, & propositum servandi mandata, & cetera omnia adhibendi, quæ Deus requirit.

TERTIA obiectio: Dolor de peccatis propter offensam Dei, virtute includit propositum non peccandi de cetero: igitur ad reconciliationem sufficit, etiamsi nõ distinctè feratur in futura. Qui enim sic dolet, non minùs perfectè sursi poterit Deo, quàm ille, qui actu haberet eiusmodi propositum.

RESPONDEO, si quid hoc argumentum concludit, efficiet etiam, ut propositum peccata vitandi, in quo virtualis dolor de præteritis continetur, sufficiat ad reconciliacionem, sine formali ad distincto dolore de peccatis admissis; quod tamen disertis verbis negat is, cuius nunc argumenta refellimus. Dico igitur non posse fieri, ut verus sit in animo dolor de peccatis admissis, quin continuò oriatur etiam propositum vitandi peccata futura: sicut neq; è contrario fieri potest, ut quis ex vera charitate propositum animo concipiat non peccandi, quin continuò exurgat dolor de peccato admissis, & nondum per indulgentiam Dei admissis; neque erit vera contritio, quæ dolorem adferat de peccato præterito, sine proposito non peccandi de cetero; neque erit vera charitas, quæ amorè iustitiæ sine peccati odio gignat in eo, qui sibi peccati lethalis conscius sit.

QUARTA obiectio: Apud homines benignos sola Sehe mens patratæ culpæ detestatio, nonnunquam impetrat illius veniam: Deus autem longè magis benignus est, quàm ulli homines sint. Neq; credibile est, Christum expectare voluisse, ut Petrus decerneret nunquã amplius peccare; sed continuò peccatum ei remississe, cum eum amare plorantem vidit.

RESPONDEO, benigni homines ad solam culpæ confessionem ac detestationem ignoscunt, quia nõ dubitant, quin ij, quos ita culpas detestari vident, iam animo propositum

conceperint non peccandi de cetero: nam alioqui etiam per tormenta promissionem illam extorquent. Porro S. Petrus dum amare flebat, simul & peccatū detestatum esse, & propositum non peccandi concepisse, & veniam etiam à Deo non ore, certè corde postulasse, omnino credibile est: id enim experimur in nobis, & in aliis, qui spiritu compunctionis accepto, serio peccata sua detestantur ac desunt.

QVINTA obiectio. Petitio veniæ cum displicentia peccati, licet sit absque formali proposito deuitandi peccati, satis est ad obtinendam remissionem peccatorum. Isai. 55. *De relinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius.* Quis non videt, sola hinc duo requiri ab impio, vt obtineat apud Deum misericordiam, & ea illum prestare, si detestetur peccata sua & misericordiam ab ipso humiliter flagitet? *Facile*, inquit AMBROSIVS de Deo, li. 7. in Lucam, cap. 66. *reconciliatur quando impensè rogatur.*

RESPONDEO, sæpenumero Scriptura diuina tribuit viam iustificandi, aut etiam saluandi, diuersis rebus; non quòd illæ illæ iustificare, aut saluare possint, sed quòd illæ vim suam habeant ad iustificationem, aut salutem, & ad eum finem producant, si tamen cetera non desint. Sic legimus Rom. 3. *bitramur iustificari hominem per fidem.* Eccles. 1. *Timor Domini expellit peccatum.* Rom. 8. *Spe salui facti sumus.* Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Tob. 12. *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata.* Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Iacob. 1. *Suscipite insitum Verbum, quod potest saluare animas vestras.* Hæc & alia id genus in sacris literis passim leguntur, neque tamen vllus est, qui inde colligat, solùm timorem, aut solam spem, aut solam eleemosynam, aut solum verbum, sine fide, & dilectione, aliisque ad eundem finem requisitis sufficere posse ad salutem. Sic igitur etiam si detestationi peccatorum & orationi alicubi Scriptura iustificationem tribueret; non tamen colligere oporteret, sola illa sufficere, si illa quidem vim suam habere, & planè iustificare, si cetera non desint.

ADDE, quòd in verbis Isaiæ citatis, non intelligo cur non potius propositum vitæ melioris, quàm peccatorum detestatio

statio commendetur. Nam illa verba: *Derelinquat impius viam suam*, non tam significare videntur, oportere vt impius peccata sua defleat, quàm, vt cesset à peccato, & nouâ vitam instituat: hoc enim est derelinquere viam suam; non incedere antiquo & vsitato itinere, sed nouam arripere atque ingredi viam. Pari ratione verba illa sequentia: *Et reuertatur ad Dominum*, quid aliud, quæso, significant, quàm vt impius Deum diligere, ei que placere studeat? id verò sine proposito seruandi mandata, fieri non potest; nam, *Si diligitis me*, Dominus ait Ioan. I. 4. *mandata mea seruate*.

SEXTA obiectio: *Potest contingere, subita morte aliquos ita praeueniri, vt meminisse quidem possint peccatorum, quæ admisserunt, & de eis dolentes, & clamantes, Domine misere-re; de vita discedant, antequam quidquam de futuris cogitare, vel decernere quiverint. Nunquid y Venia carebunt? quid rigidius? quid durius? quid inclementius dici potest? AC-CEDIT, quòd felix ille Latio, qui cum Christo pendeat in cruce, non legitur propositum vite melioris habuisse, sed tantum peccata sua detestatum, ad Christi misericordiam confu-gisse, Luc. 23. Et in Sacramento Pœnitentia absoluendus cen-seatur, qui signa doloris de peccatis ostendit, etiamsi nullo signo declaret quid in futurum proponat.*

RESPONDEO, non facillè concedo id posse contingere, vt quis ex vera dilectione Dei peccata defleat, & eorundem indulgentiam postulet, quin saltem animo proponat, Deum non amplius offendere: neque periculum est, vt huius propositi obliuiscatur; cum non solùm charitas, sed etiam natura ipsa suggerat, non posse pacem cum Deo componi, nisi propositum adsit non peccandi de cetero. QVOD ad Latio-nem attinet, is neque peccata detestatus, neque vitam me-liorem proposuisse apertè legitur; sed solùm iustum suppli-cium suum agnouisse, Christoq; dixisse: *Memento mei dum Veneris in regnum tuum*. veruntamen ex impetrata venia manifestè colligimus, eum vera fide, atque ardenti charita-te ad Deum fuisse conuersum, & ea omnia, licet breuissimo temporis spatio, præstitisse, quæ ad veram & legitimam pœ-nitentiam internam requiruntur. PORRO, qui signa dolo-ris ostendunt, etiamsi fortè loqui nequeant; rectè in Eccle-sia absoluuntur, quia veram peccatorum detestationem,

cum proposito peccata deinceps vitædi, in corde gerere, non temerè iudicantur.

SEPTIMA obiectio: *Patres Veteres, & ipsum Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 14. cum Pœnitentiam, secundam per Baptismum tabulam appellarunt, ad peccatorum detestationem sine dubio respexerunt: fieri potest igitur, ut aliquis interdum sine proposito non peccandi de cetero, per solam detestationem peccatorum iustificetur.*

RESPONDEO, nec Patres nec Synodus, ad solam peccati detestationem, tabulæ similitudinem retulerunt, sed ad totam atque integram pœnitentiam; immò Concilium non tam pœnitentiam, quàm Pœnitentiæ Sacramentum, secundam tabulam appellauit.

CAP V T VIII.

Contritionem ad iustificationem omninò necessariam esse.

QVINTA controuersia erat de necessitate contritionis. Loquimur autem hoc loco de contritione in genere, ut tam perfectam, quæ præcedit contritio, quàm imperfectam, quæ attritio dicitur, comprehendamus: & quæstionem non solum de necessitate, quam vocant, mediæ, sed etiam præcepti, intelligimus.

Ac Lutherus quidem & Calvinus, contritionem quæ iustificationem præcedat, nullam agnoscunt. Nam Calvinus cùm totam pœnitentiam, fructum fidei iustificantis esse doceat, ut supra ostendimus ex lib. 3. Institut. cap. 3. §. 1. sine dubio nullam pœnitentiæ partem, proinde neque ipsam contritionem, ad iustificationem obtinendam necessariam censet.

Lutherus in assertione articulorum suorum, nonnullis visus est contritionis necessitatem pernegasse, propter verba artic. 11. *Si sacerdotis absolutionem obtinueris, crede fortiter te absolutum, & absolutus eris, quidquid sit de contritione.* Sed tamen in artic. 12. affirmat impossibile esse quis sine cōtritione verè absolutus sit: *Si per impossibile*

quit; confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolisset, si tamen credat se absolutum, & verissimè est absolutus; & paulò infra, declarat, idèd esse id impossibile, quia fides sine contritione esse non potest: *Dixi*, inquit, *per impossibile*; quia satis suprâ dictum est, fidem sine contritione esse non posse, cum gratia non infundatur, nisi cum magna cõfusione animæ. Quare non negavit Lutherus contritionem absolutè, sed eam negavit ad remissionè peccatorum necessariam, cum eam postponat fidei, quæ (ipsius opinione) sola iustificat, vt in iisdem articulis sæpissimè repetit.

Non desunt tamen ex Lutheri discipulis, qui contritionem ante confessionem necessariam esse doceant. Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 901. *Est*, inquit, *hoc*, extra controuersiam apud nos, neminem posse Deo reconciliari, & remissionem peccatorum consequi, nisi agat Pœnitentiam. Et paulò infra dicit, contritionem esse medium ad acquirendam iustificationem; & addit hæc verba: *Sic territis*, & *contritis*, *Deus gratiam et remissionem peccatorum per ministerium Euangelij offert & proponit*. Idem etiam repetit, pag. 956. & 957. *Necessaria*, inquit, *est contritio, non autem meritum est*, &c. Et infra: *Ordo diuinus est, quòd vult quidem euangelizare, sed pauperibus; vult sanare, sed contritos*, &c. Idem habet etiam Philippus in Locis vltimò editis, titulo de contritione: & omnes illi ex Lutheranis, qui priorem partem Pœnitentiæ, contritionem; posteriorem, fidem esse volunt. Sed his dimissis, nos iuxta cõmunem Theologorum Catholicorum sententiã; duas propositiones constituemus.

PRIMA propositio: *Contritio saltem imperfecta, omninò necessaria est in adultis, necessitate mediij, ad remissionè peccatorum & iustificationem obtinendam*. Hæc propositio ex Concilio Tridentino, sess. 6. cap. 14. & sess. 14. cap. 4. satis aperte colligitur. Cum enim Concilium dicit, contritionem omni tempore ad iustificationem necessariam fuisse, de necessitate mediij sine dubio loquitur; quæ enim sola præcepti necessitate necessaria sunt, non ita vniuersè omnia tempora complecti solent.

Probatum autem hæc propositio ex verbis illis Domini Luc. 13. *Nisi Pœnitentiã habueritis, omnes similiter peribitis*.

hæc enim verba tam sunt perspicua, vt nullam omnino dubitationem relinquunt. PRAETEREA, idem aperte probant verba illa S. Petri, Act. 3. *Pœnitementi, & conuertimini, ut deleatur peccata vestra.* Et illa B. Pauli ad Rom. 2. *Ignoras quia benignitas Dei ad Pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram, in die ira & reuelationis iusti iudicij Dei.* Et illa Christi ipse in 2. cap. Apoc. *Memor esto vnde excideris, & age Pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem; veniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi Pœnitentiam egeris.* Denique Ezechiel. cap. 18. nihil aliud peccatoribus concionatur, nisi vt pœnitentiam agant, si salui esse velint. HODIEM illi omnes Patres docent, qui pœnitentiam, secundam post naufragium tabulam appellârunt, quorum testimonia in primo libro retulimus: quibus addi potest S. AUGUSTINI testimonium, qui in epist. 48. ad Vincentium, ita loquitur in extrema epistola: *Nec quenquam putes ab errore ad Veritatem, vel à quocunq;, seu magno seu paruo peccato, ad correctionem sine Pœnitentia posse transire.*

SECUNDA propositio: *De contritione præceptum diuini exstat.* Hæc PRIMVM ex superiore probari potest. Si quidem ea omnia, quæ necessaria sunt necessitate medij, censentur necessaria necessitate præcepti, licet non quæcunque necessaria sunt necessitate præcepti, sint etiam necessaria necessitate medij: tenentur enim homines ea necessariò adhibere, sine quibus salui esse non possunt.

DEINDE exstant in diuinis literis manifesta verba, quibus Pœnitentiæ præceptum indicatur, Ioël. 2. *Conuertimini ad me, & scindite corda vestra.* Matth. 3. *Pœnitentiam agite.* Ezech. 18. *Proiicite à vobis prauitates, & facite vobis cor nouum.* Apoc. 2. *Age Pœnitentiam.*

ADHÆC obseruatio mandatorum, sufficiens est medium ad salutem. Dominus enim interroganti cuidam, Lucæ 18. *Quid faciens, vitam æternam possidebo?* respondit: *Mandata nosti.* Et apertius apud Matth. cap. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quòd si quid aliud præter mandatorum obseruationem requireretur ad vitam æternam obtinendâ, Dominus illum adolescentem non tam docuisset, quàm deceptisse videretur. Oportet igitur, vt vel de contritione mandatum

datum aliquod habeamus, quod nos asserimus; aut certè non sit contritio ad salutem necessaria, quod falsum esse iam supra docuimus. **N E Q V E** verò responderi potest, Christum ea verba ad iustos, non ad peccatores direxisse, quasi iustis observatio mandatorum sufficiat ad salutem, peccatoribus non sufficiat: nam Dominus generatim, & sine vlla exceptione respondit. Et præterea licet iuuenis ille, cui Dominus loquebatur, Luc. 18. bonus ac iustus fuerit, vt ex cap. 10. Marci colligi potest: tamen Legis peritus, qui de eadem re Dominum interrogauit, & eandem responsionem accepit, Luc. 10. peccator videtur fuisse, cum Dominum tentare, non ab eo aliquid discere voluerit.

P R A E T E R E A dubium esse non potest, quin diuino præcepto teneamur ea media non negligere, quæ ad vitam, & salutem corporis necessaria sunt: neque peccatum homicidij ille euaderet, qui cibum capere nollet, quo tempore sine cibo viuere non posset. Quanto igitur maiore ratione, diuino præcepto teneamur ea media assumere, sine quibus animæ vita reparari nequit?

D E N I Q V E impœnitentiam non solum peccatum, sed etiam grauissimum peccatum esse constat, vsq; ad eò, vt nonnulli peccatum in Spiritum sanctum nihil aliud esse voluerint, nisi finalem impœnitentiam: & Scripturæ passim accusant impœnitentes, & pœnas eis grauissimas comminantur. Psalm. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Psalm. 4. *Vsq; quo graui corde?* Prouerb. 1. *Quia vocaui, & renuistis, &c. ego quoq; in interitu vestro ridebo.* Zach. 1. *Ne sitis sicut Patres vestri, ad quos clamabāt Propheta priores, dicentes: Hæc dicit Dominus, Conuertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neq; attenderunt ad me.* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, &c. noluisti.* Roman. 2. *Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram.* Quòd si nouum peccatum est, nolle conuerti, nolle pœnitere, nolle per contritionem veniam peccatorum suorum procurare; certè sequitur vt nouum etiam præceptum sit, quo tenemur conuerti ad Deum, & contritionem in nobis excitare. Quocirca rectè **TERTVLLIANVS** in libro de Pœnitentia, ex eo probat bonum esse pœnitere, quia Deus id præci-

præci-

præcipit: *Bonum est, inquit, pœnitere, annon? quid reuoluit Deus præcipit.*

Sed obiectiones aliquæ soluendæ sunt, quas non Hæretici, sed Catholici, explicandæ rei gratia, proponere solent.

CAPVT IX.

Soluuntur obiectiones.

PRIMA obiectio. Baptismus, vt etiam Sacramenta cetera, non ponenti obicem, gratiam confert: sed obicem non ponit, qui vitam nouam proponit, & nullius peccati complacentiam habet, etiam si fortè non detestetur reipsa peccatum.

RESPONDEO, non potest rectè dici, nõ ponere obicem, qui sine dispositione necessaria ad Sacramentum accedit: alioqui non solùm sine detestatione peccati, sed etiam sine fide posset aliquis per Baptismum iustificari. Esse autem pœnitentiam, quæ sine peccati detestatione nulla est, dispositionem ad Baptismum; docet Apostolus Petrus Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.* qui idem nuper Trident. Concil. declarauit sess. 6. cap. 6. & ante S. Thomas 3. part. quæst. 86. art. 2. ad primum, & alij Theologi communiter tradere consueuerunt. Qui enim propria voluntatis actione à Deo auersus per peccatum fuerat; non potest ad gratiam Dei ceteri dispositus, nisi per contrariam actionem conuertatur ad Deum. Neque tamen necesse erit, vt Pœnitentia, quæ per Baptismum præcedit, contritionem illam perfectam contineat, quæ etiam sine Sacramento reipsa suscepto, peccata omnia delet: nam cum Baptismus Sacramentum sit regenerationis & renouationis, vim habet verè iustificandi & renouandi, proinde non necessariò exigit hominem iam per contritionem illam perfectam iustificatum. Et hoc fortassè sibi voluit auctor COMMENTARIORVM in Paulum, quæ Ambrosio adscribuntur; cum in illa verba cap. II. ad Rom. *Sine Pœnitentia sunt dona Dei*, scriptum reliquit, gratiam Dei in Baptismo neque gemitum, neque plangitum requirere, sed solam ex corde professionem. Non enim auctor ille peccati detestationem ac Pœnitentiam omninò

reiecit

reiecit ab eo, qui baptizandus est, sed perfectam illam contritionem, quæ sine exteriori actione vix reperitur.

SECUNDA obiectio. Caritas videtur omninò sufficere ad iustificationem, & salutem, etiam si absque Pœnitentia & contritione in aliquo reperiat; nam *Vniuersa delicta operit caritas*. Prouerb. 10.

RESPONDEO, caritas vera sine dubio sufficit ad salutem, & iustificationem: nam vbicunque adest caritas, ibi adest iustitia, & inde necessariò abest peccatum lethale; nam *Qui diligit, legem implet*. Roman. 13. qui autem legem implet, iustus est, neque ei deest aliquid ad salutem, iuxta illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*. Quare rectè S. AVGVSTINVS tractatu quinto in epistolam Ioannis: *Dilectio*, inquit, *sola discernit inter filios Dei, & filios Diaboli*. Et infra: *Hæc est preciosa margarita, sine qua nihil tibi prodest, quodcumq; habueris; quam si solam habes, sufficit tibi*. Et ipse etiam S. IOANNES, teste S. Hieronymo in comment. cap. 6. epistolæ ad Galatas, de præcepto caritatis sententiam illam pronunciauit: *Præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit*. Veruntamen caritas vera, sine vera contritione in eo, qui peccati mortalis conscientiam habet, nullo modo existerè potest: & idè, licet caritas etiam sola, sufficiat; rectè dicunt Theologi, contritionem in eo, qui crimen lethale commisit, esse medium necessarium ad iustificationem & salutem. Quemadmodum & fides, ac spes necessariæ sunt, tametsi sola caritas (Augustino teste) sufficiat: nam caritas sine fide & spe nulla est. Itaque sola caritas sufficere dicitur, quia nunquam est sola, sed chorum aliarum virtutum partim sequitur, partim præcedit. Et hoc est, quod S. Thomas docet 3. part. quæst. 84. art. 5. ad 2. cum negat, charitatem sine pœnitentia ad iustificationem posse sufficere: rationem enim reddit, quia caritas Pœnitentiam requirit, & efficit. Quomodo enim potest aliquis verè Deum diligere, nisi peccatum detestetur, per quod à gratia Dei excidit?

SED obiiciunt quidam; interdum mentem hominis ita repente ad amorem Dei conuerti, vt ocium non habeat in peccata respiciendi: interdum etiam peccatores ad martyrium ita rapi, vt possint quidem dilectionis actum elicere, quo

quo

quo se ad mortem propter Christum offerant, sed metu illo præfenti turbatos, de peccatis præteritis cogitare non posse: interdum quoque ita esse oblitos peccatorum suorum, ut sine miraculo nequeant ea peccata ad memoriam reuocare.

SED primum & secundum membrum huius dubitationis, non difficulter explicari possunt. Nam qui conscientiam peccati mortalis gerunt, nihil prius cogitant, cum conuertantur ad Deum, quam peccata sua: tunc enim maximè conscientia stimulus sentitur, cum is placere incipit, quem peccando offendimus, & cuius gratiam desideramus. Quod etiam experimur in rebus humanis. Qui enim non magnè faciunt amicitiam alicuius, facilè obliuiscuntur iniurias, quas illi fecerunt; sed cum reconciliari cupiunt, tunc ad memoriam redeunt omnes iniuriæ: sic etiam mors imminens, seu per martyrium, seu alia ratione; non modò non impedit, sed etiam excitat recordationem peccatorum. Quod CHRYSOSTOMVS pulchrè probat, in homil. 4. de Lazaro, exemplo fratrum Ioseph, qui cum penè iam oblitè essent iniuriam, quam in illum contulerant, redacti postea ad angustias, dixerunt: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus fratrem nostrum.* Genes. 42. Et S. CYPRIANVS idem oblitè in serm. de lapsis, exemplo trium puerorum: *Ananias, Misael, Azarias, illustres ac nobiles pueri, quo minus Exomologesi Deo facerent, nec inter flammis, & camini exastuantis incendia quieuerunt.*

DE tertio verò membro dubitationis, equidem arbitror in eo locum habere, quod quidam docent de contritione virtuali. Nam etiam si contritionem planè formalem ordinariè requirit censeam; tamen in duobus casibus sufficere existimo virtualem. PRIMUM, quando aliquis post accuratam discussionem conscientia suæ, non potest ad memoriam peccatum, vel peccata sua lethalia reuocare. DEINDE, cum aliquis neque peccati lethalis conscientiam habet, neque ocium vitam suam excutiendi, ut si fortè rapiatur subito ad martyrium: tunc enim credibile est, posse hominem peccatum dilectionis, in qua contritio virtute continetur, à peccatis occultis iustificari.

Rati

Ratio est INPRIMIS, quoniam alioqui frustra cum Da-
 uide diceremus Deo: *Ab occultis meis munda me Domine.*
 Psalm. 18. Nam si absque formali contritione nulla peccata
 deleri possunt, & contritio formalis de occultis haberi ne-
 quit: certè sequitur, vt ab occultis nulla ratione liberari pos-
 simus; quorsum igitur oramus, si quod petimus, impetrari
 non potest? DEINDE, sicut legimus Lucae 13. *Nisi Pœniten-
 tiam habueritis, omnes similiter peribitis:* sic etiam legimus
 Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non
 potest introire in regnum Dei.* Et Ioan. 6. *Nisi manducaueri-
 tis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Atqui
 omnes concedunt, Baptismum & Eucharistiam, cum re ipsa
 haberi nequeunt, per votum posse suppleri. ADHÆC san-
 ctus Augustinus in epist. 48. ad Vincentium, scribit, Cypria-
 num aut correxisse errorem illum suum, aut texisse vbere
 charitatis, & à Patre cœlesti purgatum in eo falce passionis.
 Et S. Thomas 3. part. quæst. 87. artic. 1. disertis verbis scribit,
 virtualem displicentiam non sufficere ad remissionem pec-
 cati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligen-
 tem inquisitionem: quo loco admittit displicentiam virtua-
 lem, pro iis diluendis criminibus, quæ ad memoriam reuo-
 cari non possunt. DENIQUE mirum est, si non absurdum
 videatur, posse contingere, vt homines aliqui in media Ec-
 clesia, sine miraculo iustificari nequeant: quales nimirum il-
 li essent, qui aut morbo, aut senectute, aut alia de causa om-
 nino peccatorum suorum memoriam perdidissent.

TERTIA obiectio aduersus alteram propositionem,
 quæ erat de præcepto contritionis. Impœnitentia non est
 speciale aliquod peccatum, sed circumstantia omnium pec-
 catorum, vt sanctus Thomas docet in 2. 2. quæst. 14. arti-
 culo 2. non igitur speciale aliquod præceptum de Pœniten-
 tia exstabit.

RESPONDEO, Impœnitentia interdum speciale pecca-
 tum est, interdum circumstantia alterius peccati. Speciale
 peccatum est, quando occurrit tempus, quo tenemur pœni-
 tentiam agere, & eam tamen non agimus. Neque enim præ-
 ceptum de Pœnitentia agenda, quouis tempore obligat,
 cum sit affirmatiuum; sed solùm certis temporibus, vt cum
 versamur in periculo vitæ, cum ad cōfessionem est acceden-
 dum,

dum, cùm Deus peculiari inspiratione ad pœnitentiam nos inuitat, iuxta illud Psalm. 94. *Hodie si Vocem eius audieritis, nolite obdurare corda Vestra.* At extra eiusmodi tempora, impœnitentia non tam peccatum nouum, quàm peccati patrati circumstantia est: quamdiu enim quisque in peccato hæret, tamdiu impœnitens dici potest, & semper magis, ac magis difficilem sibi reditum ad gratiam Dei facit. Porro S. Thomas in 2. 2. quæst. 14. art. 2. de impœnitentia ista posteriore loquutus est: idem verò auctor in 3. part. quæst. 84. art. 7. ad 1. agnoscit præceptum naturale de pœnitentia agenda; & quæst. 85. art. 2. speciale præceptum de Pœnitentia consistare confirmat. Sed de his ista sufficiant, de quibus integræ disputationes in libris nostrorum exstant.

CAPVT X.

De quantitate contritionis.

EXTRA controuersia erat; Quantanam esse debeat ea tristitia, quam de peccatis suscipimus, ad iustificationem peccatorum sufficiat. Hic præter triumphantes, atque exultantes Aduersarij: emulant enim se locum reperisse, ex quo doctrinam Catholicam de Pœnitentia cum plausu vulgi reprehendant, ut quæ ad desperationem sternat viam, vel cerè planè dubios, atque incertos de sua iustificatione homines reddat.

Martinius Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 963. scribit Concilium Tridentinum exigere ad iustificationem, contritionem charitate perfectam; eam autem contritionem, perfecta sit, probat ex Scoto, habere debere certum gradum intensiōnis, & certo spatio temporis continuari; cùm tamen neque possit vlla ratione constitui, quotus ille gradus sit, neque quantum spatium temporis exigatur. Ita nimirum redduntur perplexa, & implicata omnia. Addit etiam ex testimonio Scholasticorum aliorum, contritionem oportere charitate procedere; charitate autem Deum super omnia diligere debere: ad quam perfectionem nullus Sanctorum hac vita peruenire potest. Ex his ita colligit pag. sequenti

Impossibilis igitur est sufficientia, & perfectio contritionis.

eius persuasio vel facit Phariseos, vel desperabundos. Consciētia enim, qua nunquā potest certa esse de sufficientia & perfectione contritionis, semper dubia & incerta manebit de remissione peccatorum, & reconciliatione cum Deo. Hæc ille.

Adeundem modum Ioannes Calvinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 2. *Contritionem, inquit, debitam exigunt, hoc est, iustam & plenam: sed interim non constituunt, quando securus aliquis esse possit, se hac contritione ad iustum modum defunctū esse. Et infra: Sed ubi exigitur doloris acerbitas, qua culpa magnitudini respondeat, & qua in trutina appendatur cum fiducia Veniæ; hic verò misera conscientia miris modis torquentur, & exagitantur, dum sibi debitam peccatorum contritionem imponi vident, nec assequuntur debiti mensuram, ut secum decernere possint, se persoluisse quod debebant. Et §. 3. Quod si me, inquit, calumniari atunt; prodeant sanè, & unum aliquē ostendant, qui huiusmodi contritionis doctrina, vel non sit ad desperationem adactus: vel simulationem doloris, iudicio Dei, pro vero dolore non opposuerit. Hæc ille. Nec dissimilia scripta reliquit Heshusius in lib. de sexcentis erroribus Pontificiorum, tit. 9. num. 25. & 28.*

Nos igitur duo præstabimus in præsentī disputatione. Demonstrabimus PRIMVM, quod nobis obiiciunt aduersarij, in ipsos verissimè conuenire, ut videlicet ad desperationem adigant pœnitētes. DEINDE doctrinam cōmunem Theologorum veram, & consolationis plenam de quātitate contritionis breuiter explanabimus.

Ut incipiamus à PRIMO, concedunt aduersarij, Kemnitius & Calvinus, contritionem, eamque seriam & vehementem, esse necessariam. Kemnitius in 2. part. Examinis pag. 942. *Ardua, inquit, questio est, quomodo Pœnitentia ita agi possit, ut certi simus nos consequi reconciliationem, & remissionem peccatorum: si enim Pœnitentia non rectè agitur, peccator licet quarat, non tamen assequitur remissionem peccatorum. Deinde pag. 953. explicans quomodo agatur vera Pœnitentia: Omnino, inquit, in iis, qui veram & seriam Pœnitentiam agunt, necessaria est contritio. Et pag. 954. docet, contritionem acrem ac vehementem esse debere: Hinc sequitur, inquit, dolor conscientia, grauius dolentis se peccasse.*

M m m m

esse.

vâsse, & peccatis offendisse Deum. Calvinus lib. 3. Institur. ca-
pit. 4. §. 2. Equidem, inquit, sedulo & acriter instandum est
fateor, ut quisque amare deslendo sua peccata, sed ad eorum
diffidentiam & odium magis acuat. Et §. 3. Diximus & nos
inquit, quodam loco, nunquam sine Pœnitentia obuenire pec-
catorum remissionem; quod nulli nisi afflicti, & peccatorum
conscientia vulnerati, Dei misericordiam implorare sincere
possunt. Hæc ille.

Quamuis autem iisdem in locis dicant, ac protestentur
se non facere contritionem causam, aut meritum remissio-
nis peccatorum, & Calvinus iactet se sustulisse illa animo-
rum tormenta; Quod contritio debita præstanda sit: tamet
ex iis, quæ ipsi docent, apertissimè sequitur, neminem
sententia ipsorum sine vera, serua, grauique contritione ius-
tificari, siue ea contritio iustificationis causa sit, siue con-
ditio tantum, siue quid aliud; id enim ad rem nostram hoc
loco non pertinet.

Quæ sit autem vera, seruaque contritio, sine qua peccata
non remittuntur; non possumus aliunde melius, ac tutius
discere, quàm ex literis sacris. Porro, literæ sacræ ubique
requirunt contritionem ex toto corde; qualis est etiã vera
dilectio, ex qua contritio vera procedit. Deut. 4. *Cum quæ-
sieris Dominum, inuenies eum, si toto corde quæsieris eum, &
rôta tribulatione anima tua.* Deut. 30. *Si ductus pœnitentia
cordis, reuersus fueris ad Dominum in toto corde tuo, &
anima tua, miserebitur tui.* 3. Reg. 8. *Si peccauerint tibi,
reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima
propitiaberis populo tuo.* 2. Paralip. 30. *Dominus bonus propi-
tiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt eum.* Hierem. 3.
*Quæretis, & inuenietis me, cum quæseritis me in toto corde
vestro.* Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in
iunio, fletu, & planctu, & scindite corda vestra.*

Debent igitur Aduersarij, velint nolint, admittere, si
cōtritione perfecta, & quæ ex toto corde sit, nõ remitti pe-
ccata. Atqui eiusmodi contritionem, vt etiam dilectionem
Dei, ex toto corde, impossibilem in hac vita esse contendunt
& quam nullus vnquam Sanctorum habuerit, vt ex locis
præ citatis, & ex aliis multis omnes norunt qui eorum se-
pta

pra legerunt. Quare sequitur, vt remissio peccatorum planè sit impossibilis, & pœnitentibus nihil supersit aliud, nisi desperatio, si vera est doctrina Kemnitij & Caluini. Quam enim, quæso, spem salutis ille concipiet, qui contritionem ex toto corde impossibilem esse censet; & eam solam veram ac seriam Contritionem esse, negare non potest; & sine vera seriatque Contritione peccata non remitti sibi certissimè persuasit?

CAPVT XI.

De quantitate Contritionis, ex sententia Catholicorum.

SED iam dimissis Aduersariis, veram de Contritionis quantitate sententiam aliquot propositionibus complectamur.

PRIMA propositio: *Non requiritur ad eam contritionem, qua sit futura sufficiens ad remissionem peccati, vt æqualis sit magnitudini iræ diuinae.* Hæc est contra calumniam & mendacium Caluini, qui lib. 3. Institut. cap. 4. §. 2. vt etiam in primo libro notauimus, scribere ausus est, eam perfectam contritionem à Catholicis exigi, vt in trutina appendatur cum fiducia veniæ: non potest autem in trutina appendi cum fiducia veniæ, nisi sit iustum precium peccatorum, & ex rigore iustitiæ satisfaciatur Deo, atq; iræ ipsius magnitudinem æquet.

ET quidem non exigi à Catholicis tantam contritionem, perspicuum est ex eo, quòd omnes Catholici negant, Contritione mereri nos ex condigno iustificationem, aliqui etiam negant ex congruo. Rectè autem non exigi, probari potest, tum quia scriptum est: *Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?* Psalm. 89. tum quia peccatum lethale, Deum qui infinitæ dignitatis est, offendens, infinitam indignationem & pœnam meretur: non potest autem homo infinitum precium offerre Deo, quantumuis doleat ac seipse excruciet.

SED argumentum euidentius habemus ex diuinarum Scripturarum testimoniis, atque exemplis. Nam Scriptura nihil aliud

M m m m m 2

aliud

aliud à nobis exigit, nisi vt conuertamur ad Deum in toto corde: conuerti autem ad Deum in toto corde, non est, dolorem illum concipere, qui æqualis sit offensionem vel iræ diuinæ, nam dolor iste sine dubio impossibilis est. Si verò impossibile esset conuerti ad Deum in toto corde, cur Deus ipse id postuleret? cur diceret Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro?* an Deus ignorabat id fieri non posse, aut fieri volebat quod sciebat non posse fieri? DEINDE, Scriptura testatur aliquos in toto corde reuersos ad Deum, & alios pronunciat reuersuros: quæ sunt argumenta certissima, id fieri posse; & proinde conuerti in toto corde, non significare contritionem æqualem iræ diuinæ. 3. Regum 23. *Similis illi non fuit Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo.* Hierem. 24. *Ego ero illis in Deum, quia reuertentur ad me in toto corde suo.*

Quare quod S. CYPRIANVS ait in serm. de lapsis: *Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus;* non significat, dolorem absolutè offensionem æquandum esse, quod fieri non potest: sed proportionem illam inter peccata & dolorem de peccatis, esse debere, vt de maiore peccato magis, de minore minus doleamus. QVOD verò scribit S. AMBROSIVS in libro ad Virginem corruptam, cap. 8. cum ait: *Sed quanta peccata, & qualis necessaria Pœnitentia, qua aut æquet crimina, aut certè excedat?* non ita accipiendum est, quasi Pœnitentia æquare, aut excedere debeat peccatum, vt offensionem Dei, sed vt dolor Pœnitentiæ æquet, aut excedat voluptatem, quam peccando accepimus: quod aliis verbis ita scripsit HVG O de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, parte 14. cap. 2. *Si in correctione minor est afflictio, quam in culpa fuit delictatio, non est dignus Pœnitentiæ tuæ fructus.*

SECUNDA propositio: *Dolor de peccatis esse debet summus, saltem (vt Theologi loquuntur) appreciatiuè.* Rectè enim Doctores tradunt dolorem summum posse duobus modis intelligi, intensiuè, & appreciatiuè. Summus dolor intensiuè dicitur, quando voluntas (nam de dolore spiritus non sensus siue corporis, hinc loquimur, licet vnus ex altero nasci soleat) quando, inquam, voluntas summo conatu detestatur aliquid: summus autem appreciatiuè, quando voluntas pluris æstimat detestationem alicuius mali, quam

cul-

cuiscunque boni consequutionem, aut alterius mali evitacionem. Itaque magnitudo doloris intensiue, attenditur ex parte subiecti, magnitudo appreciatiue, ex parte obiecti: & sæpe accidit, vt de re aliqua magis doleamus intensiue, de qua minùs doleamus appreciatiue, & contrà. Nam viri etiã boni grauius tristantur interdum & dolent, ob mortes filiorum, quàm ob peccata: qui tamen, si daretur optio, malent filios amisisse, quàm Deum offendisse. De sancta Paula Romana scribit S. Hieronymus in eius vita, in mortibus filiorum sic illam grauius affici solitam, vt semper de vita periclitaretur: qualem dolorem ob crimina in Deum admissa, nunquam sensisse legitur: nec tamen dubitari potest, quin femina illa sanctissima & optima, maluerit filios omnes perire, quàm vel leuiter Deum offendere.

Si quis obiiciat, fieri non posse, vt voluntas non intensius doleat de eius rei amissione, quam pluris æstimat, cum idè doleat, quia rem charam, & quam magnificiebat, amisit. RESPONDEBIMVS, id fieri non posse, si omnia sint paria: tamen non semper esse omnia paria. Sæpe enim fit, vt id quod minoris faciendum esse recta ratio iudicat, sit propinquius, notius, naturæ conuenientius, longa familiaritate coniunctum, quod proinde magis afficiat, & moueat, licet illi aliud quippiam absolute ac simpliciter præferatur. Id quod in rebus etiã corporalibus experimur, quippè qui magis tristamur & angimur ob acrem dolorem dentium, aut vssionem aliquam digiti, quamuis non lethalem, quàm ob febrem lentam, sed pestiferam: & tamen quis non libenter febrem illam lentam & pestiferam, cum acerbissimo dèrium aut digitorum dolore mutaret?

HIS explicatis, propositio nostra probatur ex omnibus illis Scripturæ locis, quæ paulò antè adduximus, vt ostenderemus, contritionem ex toto corde, atque adèd summam, & maximam esse debere. DEINDE, addi possent illa omnia loca, quæ iubent vt Deum ex toto corde diligamus, quæ existant Deut. 6. Matth. 22. Luc. 10. & alibi. Qui enim iubemur Deum ex toto corde diligere, iubemur pariter peccatum, quo Dei amicitiam violamus, toto pectore detestari. DENIQUE ratio id ipsum apertissimè docet. Nam cum peccatum sit malorum omnium maximum; super omnia detestandũ,

fugiendumque est. Et quia teste Apostolo Rom. 3. *Non sunt facienda mala ut veniant bona*, ideo non licet peccatum eligere quacunque conditione proposita: proinde magis dolendum est appreciativè, de commisso peccato, quàm lætandum de quovis opere bono.

TERTIA propositio: *Non est necesse, ut contritio sit dolor summus intensivè*. Probatur PRIMVM; quia si id esset necesse; maximè ob ea loca Scripturæ, quæ iubent ut conuertamur ad Deum in toto corde, & tota tribulatione animæ nostræ, Ioëlis 2. & Deuter. 4. sed ista loca exigunt quidem dolorem summum appreciativè, ut suprâ diximus, non tamen intensivè. Converti enim ex corde, nihil est aliud, nisi scribè ac sincerè converti: ex toto autem corde converti, est integrè & perfectè converti, ita ut non partim peccata detestemur, partim illis afficiamur, siue, non vnum peccatum odio habeamus, & alteri adhuc adhæreamus, sed omnia detestemur, ab omnibus simpliciter auertamur; idque tam perfectè, ut nullum sit malum quod vitatum malimus, quàm peccatum. Neque aliter intelligenda sunt loca ista, quæ conversionem ex toto corde requirunt, quàm illa, quæ dilectionem ex toto corde præcipiunt: illa autem loca non exigere summam dilectionem intensivè, sed solùm appreciativè, ut videlicet nihil Deo anteponatur, vel æquetur; ostendimus in 2. lib. de membris Ecclesiæ, qui erat de Monachis, cap. 13. vbi ista omnia diligenter excussimus.

DEINDE, probatur eadem propositio experimento hominum piorum, qui (ut paulò antè de sancta Paula referebamus) intensivè aliquando dolent ob mortem charorum, quàm ob peccata, licet paratissimi sint omnia perpeti potius, quàm ut peccatum in Deum committerent. Neque reprehendi potest vehemens ille dolor, qui ex amissione filiorum in parentibus cernitur, tum quia naturalis est, tum etiam quia in sanctissimis hominibus locum inuenit. Certè Patriarcha Iacob ita doluit mortem filij sui Ioseph, ut Scriptura dicat Gen. 37. *Congregatis cunctis liberis eius, ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere; sed ait, Descendam ad filium meum lugens in infernum*. Et S. David 2. Reg. 19. ita vehementer Ablalonem filium suum defleuit, ut licet multa legantur de insigni contritione eius ob peccatum

catum adulterij, atque homicidij; maiora tamen signa doloris ob filij mortem ostendisse videatur.

Accedit TERTIO, quod ex iis, qui seridè & vt oportet, de peccatis suis dolent, alij magis, alij minus dolent. Non enim tantoperè celebraretur Mariæ Magdalenæ contritio, si omnes, qui rectè Pœnitentiam agunt, parem contritionem haberent, quoad intensiorem, sicut reuera parem habent, quoad appreciationem.

PRAETEREA, si dolor summus pro quolibet lethali crimine exigeretur, nemo posset magis de vno, quàm de alio peccato dolere; quod est & contra experientiam, & contra rationem. Experimur enim, grauiora crimina acriùs conscientiam pungere, & maiorem tum verecundiam, tum displicentiam parere, quàm leuiora: & iudicium rectæ rationis id postulat, vt maiora delicta maior Pœnitentia, & contritio intensior consequatur.

DEINQUE, si summus dolor intensiùe ad veram contritionem necessarius esset, vix vnquam possemus, non dicere certò scire, sed ne probabiliter quidem cognoscere, nos id fecisse quod debemus, in sceleribus detestandis. Quis enim est, qui non possit, si studium adhibere velit, ad contritionem paulò maiorem se excitare? At profectò absurdum, & alienum à diuina benignitate videtur, vt eam medicinam instituerit, in qua pacem animi, ac tranquillitatem nullam inueniamus.

QUARTA propositio: *Non requiritur certus gradus intensiōis, neque mora vlla temporis, ad veram contritionem.*
 Hæc est aduersus nonnullos, qui veram contritionem esse negant, nisi & ad certum quendam intensiōis gradum perueniat, & certo spacio temporis duret. Sed facilis est huius sententiæ confutatio. Nam Scripturæ conuersionem & Pœnitentiam exigunt; sed certi gradus aut temporis mentionem nullam faciunt: quare si certus gradus, certumue tempus requireretur, id esset omninò incognitum, & proinde nõ ex electione, sed casu fieret, vt aliqui ad iustam mensuram doloris peruenirent, & in eo dolore iusto tempore versarentur. DEINDE, quis vnquam in præceptis fidei, spei, dilectionis, aliarumque virtutum istas mensuras excogitauit, vt non sit fides, aut spes, aut charitas, nisi certum gradum intensiō-

tionis, & certam moram temporis habeat? quod si in virtutibus ceteris ista non requiruntur, cur requirentur in Pœnitentiæ virtute?

QVID, quod Scriptura & Patres satis apertè tradunt, quouis momento posse hominem per veram Pœnitentiam iustificari? Isaïæ 30. iuxta editionem LXX. Interpretum: *Cum reuersus ingemueris, saluus eris.* & Ezechiel. cap. 18. non semel Deus indulgentiam promittit iis, qui à peccato auersi, atque ad vitam meliorem conuersi fuerint: & Ecclesiast. cap. 11. *Facile est, inquit, in oculis Dei, subito honestare pauperem.*

S. CYPRIANVS tract. i. qui est ad Demetrianum, extremo: *In isto, inquit, mundo manenti, Pœnitentia nulla serua est.* Et infra: *Tu sub ipso licet exitu, & Vita temporalis occasu pro delictis roges, & Deum, qui vnus & verus est, confessione & fide agnitionis eius implores; Venia conitenti datur, &c.* Et in serm. de cœna Domini: *Sed, inquit, & in eodem articulo temporis, cum iam anima festinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerferit, Pœnitentiam, clementiam Dei benignitas non aspernatur.* Et infra: *Nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec hora extremas, nec Vita normitas, si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mortis, excludit à Venia.* Et infra, de bono latrone: *In momento, inquit, impietas religionem, crudelitas induit pietatē, & statim consumatus cuius Sanctorum, & domesticus Dei premium est in regnum.* S. BASILIVS homil. de Pœnitentia: *Tantummodo vales, inquit, & ipse Deus vltro occurret.* Et probat ibidem Basilius exemplo filij prodigi, incredibile esse Dei benignitatē erga pœnitentes. S. IOANNES CHRYSOSTOMVS in epistola priore ad Theodorum lapsum: *Non, inquit, ad temporis rationem, sed iuxta affectum anima solet diiudicari Pœnitentia.* Et infra de bono latrone: *In eo momento, inquit, totius Vita peccata simul absterfit, atque ante Apostolorum officij grati premium suscepit.* S. LEO in epist. 91. ad Theod. Episcopum: *Apud Deum, inquit, nullas patitur Venia moras. Vera conuersio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cum conuersus ingemueris, saluus eris.* Sanctus etiā COELESTINVS I. Papa in epist. ad Gallos: *Desperat, inquit, de misericordia Dei, qui es ad subueniendum morienti sufficere, vel in momento*

non credit posse. Et infra: *Vera ergo ad Deum conuersio in
glumis posteriorum, mente potius astimanda est, quam tempo-
re; Propheta hoc taliter asserente; Cùm conuersus ingemue-
ris, tunc saluus eris.*

QVINTA propositio: *Neque illud exigitur, ut tot sint a-
ctus contritionis, quot sunt peccata; modò de omnibus, qua post
examen menti occurrunt, ex animo doleamus.* Nam ut negan-
dum non est, singula peccata detestanda esse, cùm scriptum
sit Isai. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos, &c.* Et Ezech. 18.
Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, &c.
sic est etiam concedendum, posse hominem vnica actione
peccata omnia, quæ memoriæ fortè occurrunt, detestari, atq;
ob ea cõmissa dolere: alioqui enim falsum esset, quod paulò
antè demonstrauimus, in momento posse hominem con-
uerti, & iustificari.

SEXTA propositio: *Uilissimum tamen est, peccata sin-
gula amarissime, & longo tempore ita deslere, ut contritio non
solum appreciatuè, sed etiam intensuè, & extensiuè ut sic
loquamur, summa dici possit.*

Hanc propositionem satis nobis persuadent exempla, &
cohortationes Sanctorum. Nam & David lauabat per sin-
gulas noctes lectum suum, Psalm. 6. & S. Petrus fleuit amarè,
Luc. 22. & Magdalena lachrymis suis pedes Domini irriga-
uit, Luc. 7. & S. AVGVSTINVS de se loquens lib. 8. Confess.
cap. 12. *Vbi, inquit, à fundo arcano alta consideratio contra-
xit, & congescit totam miseriam meam in conspectum cordis
mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem la-
chrymarum.* Et infra: *Ego sub quadam ficti arbore stravi me,
nescio quomodo, & dimisi habenas lachrymis, & prorupe-
runt flumina oculorum meorum, acceptabile sacrificium tu-
um.* Et infra: *Dicebam hæc, & flebam amarissima contritio-
ne cordis mei.* S. CYPRIANVS in serm. de lapsis, extremo:
*Orare, inquit, oportet impensius, & rogare, diem luctu tran-
sfigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachry-
mosis lamentationibus occupare, &c.* S. AMBROSIVS in li-
bro ad Virginem corruptam, cap. 8. *Desluant, inquit, oculi
lachrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt: palle-
scat facies, quæ quondam viruit impudicè: cor verò sit lique-
scens, sicut cara, &c.*

Mmmmm § Hæc

Hæc & similia passim apud sanctos Patres inueniuntur quæ quidem non eo solum toto animo amplectenda sunt quod (vt diximus) contritio eo sit vtilior, quo est maior: sed etiam quia periculum est, ne homo se ipse fallat; & dum se acriorem & intensam contritionem excitare non satagit, reuerentia ne appreciativè quidem toto corde crimina detestetur.

CAPVT XII.

Contritionem causam esse remissionis peccatorum.

SEPTIMA controuersia ordine sequitur, Verum contritio peccata remittat. Lutherani etiam contritionem requirant ad remissionem peccatorum, ramen non ferunt, vt contritio dicatur causa iustificationis; quod ideo faciunt, ne vlla ratione fidei derogetur, cui soli iustificationem tribuunt.

Lutherus in assert. artic. 12. posteaquam docuerat fidei iustificare, etiam si per impossibile homo non esset contritus; subiungit: *Dixi autem, per impossibile, quia satis super dictum est, fidem sine contritione esse non posse, cum gratia non infundatur sine magna concussione anime: Solut enim fidei virtutem declarare, & commendare, quàm sola faciat ad remissionem peccatorum, & iustificationem pacis. Quod dico, ne quis me putet contritionem, seu perturbationem illam cordis in cognitione peccatorum suscitaram, negare. Volo eam, sed dico eam non operari iustificationem, aut remissionem peccatorum: fides enim in Verbum Dei, iustificat & purgat.* Ioannes Caluinus lib. 3. Institut. cap. 4. §. 3. *Diximus, inquit, & nos quodam loco, nunquam sine Pœnitentia obuenire peccatorum remissionem; sed simul adiecimus, Pœnitentiam non esse causam remissionis peccatorum.* Martinus Kemnitius lib. 2. par. Exam. pag. 960. *Impetrationem, inquit, & reconciliationem cum Deo, manifestè tribuunt (Catholici) actus seu operi contritionis nostræ: & quidem ante Absolutionem, quæ est vox Euangelij, gratis propter meritum Christi annuncians, & impertiens fidei reconciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum. Quid verò aliud est hoc, quàm reconciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum adimere Euangelio, & fidei*

fidei, immò gratuita misericordia Dei, & merito Christi: & transferre illam in merita nostrorum operum?

At Catholici communi consensu docent, contritionem causam esse remissionis peccatorum: quod idem Tridentinū Concilium docet, tūm sess. 6. cap. 6. tūm sess. 14. ca. 4. Ex quibus etiam locis intelligere licet, duobus modis cōtritionem causam esse iustificationis: quia videlicet disponit ad iustificationem, & impetrat remissionem peccatorum. Sess. 6. cap. 6. numerat Concilium actum pœnitentiæ inter dispositiones iustificationis: & quia dispositio non solum se tenet ex parte materiæ, sed etiam ex parte agentis; ideo actus Pœnitentiæ quatenus ab auxilio gratiæ, & libero arbitrio procedit, & hominem disponit ad iustificationem, ipsius iustificationis causa dici potest aliquo modo etiam efficiens. Sess. 14. cap. 4. idem Concilium scribit, contritionem omni tempore necessariam fuisse ad veniam impetrandam: porro impetrare, est esse etiam aliquo modo causam.

Theologi Scholastici in eo solum dissentire videtur, quod nonnulli volunt actum Pœnitentiæ, ut etiam actum fidei & dilectionis, esse dispositionem ad remissionem peccatorum, sed non meritum neque de condigno, neque de congruo remissionis peccatorum: & huius sententiæ sunt Ioannes Capreolus in secundo Sentent. dist. 40. quæst. v. a. i. c. a. & Dominicus à Soto lib. 2. de natura & gratia, ca. 4. At alij, ut plurimum, non solum dispositionem, sed etiam meritum de congruo iustificationis esse volunt eiusmodi actus: quæ sententia est Magistri Sententiarum in 2. lib. Sentent. dist. 27. & S. Thomæ in 2. dist. 27. quæst. 4. ad 4. Alberti in primum, dist. 41. art. 2. ad quintum. S. Bonaaventuræ in 2. dist. 28. art. 2. quæst. 3. & in 4. dist. 15. art. 1. quæst. 5. Præterea Scoti, Durandi, Gabrielis, & aliorum, in 2. dist. 28. & ex recentioribus Andrea Vegæ lib. 8. in Concilium Tridentinum, decem ultimis capitibus, & in opusculo de iustificatione quæst. 7. Et quamvis posterior hæc sententia nobis verior, & Scripturis ac Patribus conformior videatur, tamen in eo potissimum laborabimus, ut probeamus, Pœnitentiæ siue cōtritionem causam esse remissionis peccatorum, quidquid sit de vocabulo meriti.

Habemus PRIMVM diuinas literas, ad quarum apertissima testimonia nullam adhuc legi Aduersariorum respon-
sionem.

tionem. Ezech. cap. 18. *Cum auerterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam uiuificabit.* Quid clarius? an uiuificare animam suam, non est aliquid facere ad propriam iustificationem? In eodem capite: *Facite, inquit, uobis cor nouum & spiritum nouum.* quomodo autem faciat homo sibi cor nouum, & spiritum nouum, paulò antè Propheta explicauerat dicens: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam: prosterne uos à uobis omnes prauaricationes uestras.* Quod si dum conuertimur, & Pœnitentiam agimus, facimus nobis cor nouum & spiritum nouum; quis inficiari potest, conuersionem, & Pœnitentiam causam esse iustificationis?

Ionæ 3. *Et uidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de uia sua mala, & misertus est Deus super malitia, quam inuenit in eis, & non fecit.* Hoc certè loco causam redditur cur misertus sit Dominus Niniuitarum, quia conuersi sunt de uia sua mala, & Pœnitentiæ opera fecerunt.

Psal. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Ad sacrificium Deum placare, & gratiam impetrare solet: & idem subiungitur: *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

Danielis 4. *Peccata tua elemosynis redime.* Tobias. *Elemosyna à morte liberat, & ipsa est, qua purgat peccata.* Hæc loca non videntur intelligenda de elemosyna quocumque animo facta: nam qui in peccato perseuerare uolunt, nunquam per elemosynas saluabuntur. Neque intelligi possunt de elemosynis iustorum, qui pœnas temporarias post culpæ remissionem, iuxta Catholicorum sententiam, redimunt: siquidem Nabuchodonosor, quem Daniel alloquitur, impius erat; & Angelus apud Tobiam non tribueret elemosynæ vim liberandi à morte, si de iustorum tantùm elemosynis loqueretur. Quare loca illa de elemosynis pœnitentium intelligenda sunt, qui saltem ex congruo per cōtritionem & opera Pœnitentiæ, Dominum placant.

Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilectum.* Hoc loco dilectio, siue contritio ex dilectione, quam lachrymæ testabantur, apertissimè dicitur esse causa remissionis peccatorum: siquidem particula illa *quoniam* causalis est.

Sed accedant testimonia Patrum; qui passim per contritionem peccata deleri, ablui, purgari dicunt: item cōtritione Deum placari, ei que satisfieri affirmant: denique contritionem meritum, ac pretium appellare non verentur.

TERTULLIANVS libr. 4. in Marcionem, ante medium: *Vide*, inquit, & Achab Regem maritum Iezabel, reum idololatria, & sanguinis Nabutha, Veniam meruisse Pœnitentia nomine. Et in libro de Pœnitentia: *Pœnitentia*, inquit, *Dominus mitigatur*. ORIGENES hom. II. in cap. 20. Leuitici: *Purgatio*, inquit, *peccati per Pœnitentiam constat: quam Viri quis dignè gerat, ita vt mereri pro ea Veniam possit, & videto*. CYPRIANVS in serm. 5. de lapsis, extremo, posteaquam dixerat, Pœnitentiam esse medicinam peccati, & per eam Dominum placari; & ad veram contritionem fuerat cohortatus, ita sermonem claudit: *Qui sic Deo satisfecerit, qui Pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus Virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino, quam contristauerat, letam faciet Ecclesiam; nec iam solum Dei Veniam merebitur, sed coronam*. Quibus verbis docet, vera contritione satisfieri Deo, & veniam impetrari, vt inde iustificatus homo, etiam ipsam gloriæ coronam per martyrium, vel alia sancta opera mereatur. ATHANASIVS in libro de Virginitate, ultra medium: *Vide*, inquit, *quale remedium in lachrymis: specta, quaso, quam iniquitatem delenerint. Quid enim tetrius hoc vitio? quippe qui ter iurando Dominum abnegauerat, tantum tamen scelus per lachrymas deleuit*. BASILIVS in sermone de Pœnitentia: *Statim*, inquit, *David ad pharmacum properauit. vbi contritionem pharmacum peccati appellat. Et infra: Tertio Dominum Petrus negauit; lachrymatu est; flexerunt lachryma eum, qui nostri misertus est*. Et in epistola ad Virginē lapsam, in fine, dicit per Pœnitentiam purgari animam: & in libro de vera virginitate, ultra medium: *Pœnitentia*, inquit, *certum est relaxari peccata*. AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 3. loquens de filio prodigo: *Tam citò*, inquit, *Veniam mereatur, vt Venienti, & adhuc longè posito occurrat Pater, & osculum tribuat, quod insigne est sacra pacis*. Et lib. 10. in Lucam, in illud Luc. 22. *Respexit Dominus Petrum, &c. Lachryma*, inquit, *Veniam non postulant, sed merentur*. Et infra: *Et tu si Veniam*

Veniam

Veniam vis mereri, dilue culpam lachrymis tuam. Et Pœnitentia in Psalm 37. *Quis dubitet affligere animam suam, cum Prophetam tantus afflixerit, soluens pretium lachrymarum pro redemptione peccati?* EPHREM in lib. de die Iudicij, cap. *Compunctio, inquit, sanitas anima est, illuminatio mentis, et compunctio remissionem delictorum nobis acquirit.* HIERONYMVS in Epitaphio Fabiolæ, explicans contritionem et pœnitentiam eius: *Quæ peccata, inquit, stetit iste non purgare, quas inueteratas maculas hæc lamenta nõ abluant?* Et infra: *O, felix Pœnitentia, qua ad se Dei trahit oculos.* Et in libro contra Pelagianos: *Qui peccata, inquit, simpliciter confitentur, merentur humilitate clementiam Saluatoris.* IOANNES CHRYSOSTOMVS in 2. lib. de compunctio cordis: *Scilicet, inquit, cordis compunctio, quæ sicut ignis, omne anima vitium perurit, et adimit: et quantacumque in ea reperit malum, abstergit et uniuersa, et penitus delet.* AVGVSTINVS in epist. 54. ad Macedonium: *Quosdam, inquit, à societate remouemus Altaris, ut pœnitendo placare possint, quem peccando contempserant.* Et in Psalm 50. *Ninivita, inquit, Pœnitentiam egerunt, et certam misericordiam meruerunt, cui sententiæ GRÆGORIVS subscribit lib. 3. ca. 4. in primum librum Regum, in hæc verba: Ninivita dum veluti pro difficili reconciliatione, quam ut Pœnitentia se deiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facile meruerunt.*

Habemus igitur ex testimoniis veterum, contritionem et Pœnitentiam verè causam esse iustificationis, cum peccata deleat, abluat, abstergat, sanet, cum Deum placet, illi satisfaciat, eius misericordiam impetret, ac suo modo mereatur.

DENIQVE adferri potest etiam duplex ratio. PRIMÆ ratio peccatoris pœnitentis non est inanis apud Deum, sed eum placat, & veniam impetrat, ut patet exemplo Publicani Luc. 18. multò igitur magis cõuersio, ac Pœnitentia, quæ orationis est causa, non erit inanis, sed aliquid faciet ad remissionem impetrandam. SECUNDÆ, actus Pœnitentiæ à Spiritu sancto est, ut aduersarij concedunt, & ad iustificationem disponit; ergo suo modo causa est iustificationis: neque enim Spiritus sanctus per eiusmodi actum nos disponens, nihil facit, aut nullius pretij siue meriti est, quod facit in ordine ad iustificationem.

SED obiiciunt Aduersarij. Si contritione nostra iustificamur, quomodo gratis iustificari nos dicit Apostolus? si contritio iustificationē meretur, cur non potius redditur, quam donatur?

RESPONDEO, quod ad similem obiectionē olim respondit AVGVSTINVS: ideo gratis nos iustificari, licet contritionis merito iustificemur, quia ipsa contritio donū Dei est; ille enim nō gratis iustificaretur, qui ex opere proprio, id est, solius liberi arbitrij viribus acquisito, iustificaretur: *Non dicat, inquit AVGVSTINVS in epist. 106. sibi; Si ex fide, quomodo gratis? quod enim fides meretur, cur non potius redditur, quam donatur? Non dicat ista homo fidelis, quia cum dixerit; Ut merear iustificationem, habeo fidem: respondetur ei; Quid enim habes, quod non accepisti? Cum ergo fides impetrat iustificationem, non gratiam aliquid meriti precedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, & aucta mereatur & perfici.* Hęc ille, vbi meritum humanū, vocat opus ex solo libero arbitrio factum, sine speciali videlicet gratia Dei excitāte & adiuuante: qua significatione accipiēdo meritum, passim affirmat contra Pelagianos, gratiam non secundū merita nostra dari; vt videre licet in hac ipsa epist. 106. & in præcedente, & sequēte; & præfatione in Psalm. 31. & libro de gratia & libero arbitrio, cap. 6. 7. & 8. vbi ante iustificationem nulla agnoscit merita, nisi mala. Sed nusquam negat, ex operibus cum auxilio Dei speciali factis, vt ex actibus fidei, orationis, pœnitentiæ, & similibus, nō posse nos mereri aliquo modo ipsam remissionem peccatorum, & gratiam benè operandi: quin potius id apertissimè confitetur, epist. 105. *Nec ipsa, inquit, remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritū fidei, qua fide ille dicebat: Deus, propitius esto mihi peccatori; & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus, quoniam qui se humiliat, exaltabitur.* Restat igitur vt ipsam fidem, & de omni iustitia sumit initium, non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec illis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quacunque sunt merita: sed gratuitum Dei donum esse fateamur, si gratiam & eram, id est, sine meritis cogitamus. Et epist. 106. *Si quis dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur; negare non possumus, immò gratissimè confitemur.*

NEQUE

NEQUE verum est, quod quidam dicunt ab AVGVSTINO retractatam fuisse istam propositionem, Fides meretur iustificationem; quâdo retractavit illam: *Initium fidei est ex nobis*; lib. 1. Retract. cap. 23. Nam in epist. 105. & 106. vbi maxime contendit, initium fidei non esse ex nobis, disertis verbis docet, fidem mereri iustificationem, vt iam ostendimus: & in ipso lib. 1. Retract. cap. 23. vbi retractat quod olim dixerat initium fidei esse ex nobis; affirmat verissimè dictū esse, quod fides inchoat meritum. Porro S. THOMAS in 1. 2. quæst. 114. art. 5. dicit hanc propositionem: *Fides meretur iustificationem*; esse retractatam, si fides accipiatur pro fide solis viribus liberi arbitrij acquisita: in quo sensu neq; S. Augustinus accipit fidem, neque nos accipimus, cum dicimus, fidem mereri de congruo iustificationem.

RESPONDEO secundò ad eandem obiectionem Aduersariorum, non solum gratis nos iustificari, licet Pœnitentia iustificationis gratiam mereatur, quia pœnitentia donum Dei est, vt iam diximus: sed etiam quia meritum istud, quod Patres agnoscunt ante remissionem peccatorum, non est meritum ex condigno, sed ex congruo, neq; illi merces ex iustitia, sed ex benignitate responder, ac breuiter non est meritum simpliciter, sed aliquo modo, vt semper loquuti sumus. Meritum enim ex condigno & simpliciter, non præcedit iustificandum, sed sequitur iustificatū, vt Augustinus scribit in Plat. 110. lib. de fide & operibus, cap. 14. lib. 1. ad Bonifacium, contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 2. lib. de spiritu & littera, cap. 29. & 30. & lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2.

De hoc merito ex condigno, siue ex iustitia, loquens Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 8. dicit, iustificari hominem gratis, quia neq; fides, neq; opera, quæ iustificationem præcedunt, ipsam merentur: meritum enim ex iustitia, opponitur gratiæ, non autem meritum ex congruo, quod non in iustitia, sed in liberalitate fundatur. Et hoc modo de merito nimirum ex condigno, nos in primo libro dum mendacium Hæreticorum refutarem, sæpè diximus, Contritionem non esse meritum, sed dispositionem iustificationis. De NEQUE omnia loca Patrum à nobis adducta, vbi Contritio sive Pœnitentia dicitur meritum, precium, satisfactio pro peccato; de merito, precio, & satisfactioe ex congruo accipi-

enda sunt, vt etiam loca Scripturæ: *Peccata tua elemosynis redime*, Daniel. 4. & similia.

CAPVT XIII.

Contritione perfecta cum voto Sacramenti suscipiendi, remitti peccata ante Sacerdotis absolutionem.

CTAVA quæstio est; Vtrum Contritio ante Absolutionem Sacerdotalem peccata remittat: si quidem Catholici Doctores communi consensu docere solebant, Contritionem si perfecta sit, & votum Sacramenti Baptismi, aut Absolutionis adiunctum habeat, omninò reconciliare hominem Deo, & peccata remittere, etiam antequam Sacramentum reipsa perciperetur.

Ceterum, nostro tempore Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 960. aperte repræhendit eos, qui Contritioni remissionem peccatorum tribuunt ante Absolutionem. Fuit etiam Doctor quidam ante paucos annos, qui in libro, quem de charitate conscripsit, aduersus communem sententiam docuit; Catechumenis & pœnitentibus, quamuis perfectè conuersis, & charitate flagrantibus, non remitti peccata siue reatum mortis æternæ, nisi cum vel baptizantur, vel reconciliantur ministerio Sacerdotum, nisi fortè in mortis articulo.

Et quidem cum Kemnitio, facili negotio controuersia finiri potest. Nam cum ipse, & omnes Lutherani contendant, sola fide hominem iustificari, & Absolutionem ea tantum de causa requirant, vt per eam annuncietur verbum Dei, ex quo fides à pœnitente concipiatur: si quis ante Absolutionem, vel ex lectione Scripturæ, vel ex memoria Baptismi, vel aliunde fidem concipiat, quomodo negare possunt eum iustificari etiam ante Sacerdotalem Absolutionem? Nonne Lutherus ipse in lib. de captiuitate Babylonica cap. de Baptismo, scripsit, hominem iustificari, modò credat, etiam si Baptismum non in nomine Domini, & proinde non verum & legitimum accipiat? & in assertione art. 12. nonne scripsit, vndecunque verbum audiatur, fidem concipi posse, & inde hominem iustificari, etiam si non per modum Absolutionis, sed per iocum, vel

N n n n ad

ad illud oppugnandum, verbum Dei pronuncietur? **D**E
QUE nisi Kemnitius probet, quod nunquam faciet, fidem con-
 cipi non posse, nisi per Absolutionem; nunquam obtinebit,
 non posse homines antè iustificari, Deoq; reconciliari, quam
 Sacerdotum ministerio absoluantur. **P**O R R O Catholici nec
 cuiunque Pœnitentiæ, sed illi soli remissionem peccatorum
 tribuunt ante Absolutionem, quæ perfecta est; quæque ex fi-
 de, spe, & charitate procedit.

Iam verò scriptori illi Catholico, qui veram perfectam
 que Contritionem, cum reatu lethalis peccati, usque ad Sa-
 cramenti perceptionem manere contendit, opponimus **P**RO-
 MVM Concilij Oecumenici auctoritatem. Nam Concilium
 Tridentinum, sess. 6. cap. 4. declarat, post Euangelium pro-
 mulgatum neminem iustificari sine Baptismo, aut eius voto
 quo loco admittit Concilium, posse hominem per veram
 Pœnitentiam cum voto Baptismi, Deo reconciliari, ante
 quam Baptismum re ipsa percipiat. Et sess. 14. cap. 4. diserte
 verbis docet, Contritionem charitate perfectam, reconcilia-
 re hominem Deo, priusquam Sacramentum Pœnitentiæ
 et suscipiatur. Et sess. 13. cap. 7. idem Concilium declarat, ad
 præparationem Eucharistiæ, Confessionem Sacramentalem
 necessariam esse iis, qui conscientiam habent peccati leth-
 alis: & simul excipit eos, qui fortè Missam celebrare tenentur,
 neque habent sacerdotem, cui peccata sua confiteantur; his
 enim Contritionem cum proposito Confessionis, ad Eucha-
 ristiam non indignè percipiendam sufficere iudicavit. Itaque
 Concilium illud credidit, per veram contritionem, etiam
 ante sacerdotis Absolutionem, & extra mortis articulum,
 peccata remitti; neq; enim suspicari fas est, in vlllo casu Con-
 cilium Catholicum permissurum fuisse, vt cum conscientia
 reatus peccati mortalis, ad Sacramentum Eucharistiæ acce-
 deretur.

SE C V N D O, opponimus testimonia Scripturarum, & san-
 ctorum Patrum explicationes. Scriptura enim passim docet
 eos, qui toto corde ad Dominum conuertuntur, sine mor-
 tuam veniam peccatorum accipere.

Lib. 2. Reg. cap. 12. cum audisset David à Nathan Propheta
 peccatum suum, pœnitentiâ ductus ait: *Peccati Domini*
 continuo subiicit Nathan: *Dominus quoque transtulit pec-*
 catum

earum tuum; de qua re loqui videtur idem Dauid, cum ait in Psal. 31. *Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam: & tu remisisti impietatem peccati mei.* S. AMBROSIVS in Apol. Dauid, cap. 7. *Si dixit, inquit, Pronunciabo; & Veniam meruit antequam pronunciaret: quanto magis & bi de se pronunciauit dicens: Iniquitatem meam ego cognosco; remissum est ei omne peccatum? ergo remissionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata sua.* S. AVGVSTINVS con. 2. in Psal. 31. *Non pronunciat, inquit, sed promittit se pronunciatum, & ille iam dimittit.* S. GREGORIVS in comment. eiusdem Psalm. 31. *Attende, inquit, quanta sit indulgentia & talis velocitas, quanta misericordia Dei commendatio, & constantis desiderium comitetur Venia, antequam ad cruciatum perueniat Pœnitentia: antè remissio ad cor perueniat, quam confessio in vocem erumpat.*

Isaia 30. secundum versionem LXX. Interpretum: *Si reuerſu ingemueris, tunc saluus eris.* ex quo loco ita colligit quod volumus, S. LEO epist. 91. ad Theodorum Foroiulij Episcopum: *Misericordia Dei nec mēſuras possumus ponere, nec tempora deſinire, apud quem nullas patitur Venia moras Vera conuerſio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cum conuerſus ingemueris, tunc saluus eris.* Hæc ille, qui certè satis apertè docet, veram conuerſionem nullas pati veniæ moras, proinde continuò remitti contritis peccata, etiam antequam Absolutio Sacerdotalis accedat.

Similia legimus apud Ezech. cap. 18. *Si impius auerterit se ab iniustitia sua, iniquitatum eius non recordabor amplius.* & cap. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate sua.* At profectò multum nocet impietas, quamdiu reum facit æternæ damnationis: nec potest Deus dici oblitus iniquitatum, quamdiu pœnas æternas iniquitati debitas non relaxat.

Huc etiam pertinet parabola filij prodigi, Luc. 15. videmus enim in ea parabola, patrem occurriſſe filio reuertenti, & antequam ille confessionem suam absoluiſſet, dediſſe osculum pacis. Quam parabolam ad pœnitentium consolationem adducens AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 3. *Tam citò, inquit, Veniam meretur, & Venienti, & adhuc longè posito occurrat Pater, & osculum tribuat, quod insignis est sacra pacis.*

TERTIO, opponimus ea omnia loca Scripturę & Patrum quę charitatem cum peccato, siue reatu mortis æternę, simul habitare non posse testantur. Si enim charitas sine remissione peccatorum esse nequit, & Contritio nascitur ex charitate, eamque comitem indiuiduam habet, necessariò efficietur, vt etiam Contritio sine remissione peccatorum esse nequeat.

Prouerb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Prouerb. 10. & 1. Pet. 4. *Vniuersa delicta operit charitas.* 1. Ioan. 3. *Nos scimus quia translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte.* Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS hom. 7. in posteriorem ad Timotheum: *Sicut, inquit, ignis vbi syluam occupauerit, omnia purgare consuevit; ita & charitatis feruor quocumque incidit, omnia perimit, atque perumpit: vbi charitas est, omnia sublata sunt mala.* S. GREGORIUS hom. 33. in Euangelia: *Quid, inquit, esse dilectionem credimus nisi ignem? Quid culpam, nisi rubiginem? Unde nunc dicitur: Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: ac si aperte diceretur: Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet deper ignem amoris.* S. AVGVSTINVS lib. 15. de Trin. cap. 1. de charitate loquens: *Nullum est, inquit, isto dono Dei excellentius: solum est, quod diuidit inter filios regni æterni, & filios damnationis æternę.* Hęc ille, qui reatum mortis æternę cum charitate esse non posse, apertissimè confitetur. Quomodo enim charitas diuideret inter filios regni æterni, & filios damnationis æternę, si possent qui charitate flagrant, esse rei damnationis æternę? Idem AVGVSTINVS tract. 5. in epist. Ioan. *Dilectio, inquit, sola discernit inter filios Dei, & filios Diaboli.* Et infra: *Si solam habes, sufficit tibi.* at quomodo sola sufficit, si hominem non liberat à reatu mortis æternę? Et infra: *Si quis in corde suo inuenerit charitatem, securus factus, quia transit à morte ad vitam, iam in dextera est.* at numquid dextera esse dici potest, qui adhuc reus est Gehennę, & filius irę, ac perditionis? Vide similia loca, lib. de vnitae Ecclesię, cap. 19. & hom. 50. de verbis Domini.

QUARTO, opponimus rationem ex effectis, & proprietate charitatis ductam. Charitas & consequenter Contritio efficiuntur.

efficit filios Dei, vt S. Augustinus demonstrat libro de gratia Christi, cap. 21. ex illis verbis Scripturæ: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus.* I. Ioan. 3. At qui filij Dei sunt, hoc ipso hæredes regni sunt, iuxta illud Apostoli Galat. 4. *Itaque iam non est seruus, sed filius: quod si filius, & hæres per Deum.* non igitur potest qui charitatem habet, reus esse mortis æternæ, quæ ex hæredationem à regno cœlorum includit.

RURSUS, qui charitatem habet, implet legem, & rectè viuit, vt idem Augustinus ostendit in libro de fide & operibus, cap. 14. ex illis Apostoli verbis Rom. 13. *Plenitudo legis est dilectio.* At nemo rectè viuere, neque legem implere potest, nisi regeneratus, & iustificatus, & filius Dei effectus. Lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 2. inquit AVGVSTINVS: *Cum non viuant bene homines nisi effecti filij Dei, quid est, quod iste libero arbitrio tribuit bene viuendi potestatem?* Et præfatione in expositionem Psal. 31. *Nihil, inquit, boni fecisti, & datur tibi remissio peccatorum.* & concione secunda in eundem Psalmum, explicans illud: *Pro hac orabit ad te omnis sanctus,* scribit neminem esse sanctum, nisi post remissionem peccatorum. Et in Psal. 110. *Iustitiam, inquit, non operatur, nisi iustificatus,* & lib. de spiritu & litera, cap. 26. *Factores legis iustificatio præcedit.* Sequitur igitur, vt qui charitatem habent, liberi sint à peccato, quando quidem sancti sunt, & legem implent, quod nemo potest nisi à peccato iustificatus.

PRÆTEREA charitas facit amicos Dei, vel potius ipsa est amicitia hominis cum Deo. Prouerb. 8. *Diligentes me diligo.* Ioan. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* quid autem ipse præcipiat, explicat in eodem loco, dicens: *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem.* S. AMBROSIVS in epist. 7. ad Simplicianum: *Libertas, inquit, liberum facit hominibus, charitas amicum Deo.* At qui amicus Dei est, quomodo potest reus esse apud Deum mortis æternæ? potestne aliquis amicum putare, à quo sciat sibi sempiternum exitum præparatum?

QVINTO, opponimus Ecclesiæ totius consensum. Nam in Ecclesia sæpe conceduntur à Pontificibus Indulgentiæ habentibus contritionem peccatorum suorum, cum proposito Confessionis Sacramentalis suo tempore faciendæ: & eadem

Indulgentiæ a fidelibus toto orbe Christiano libenter, & cum gratiarum actione suscipiuntur. At certum est, Indulgentiam hoc requirere, vt qui eas sumit, iam sit in statu gratiæ, & liber à reatu mortis æternæ, & solùm pro temporalibus pœnitentiis satisfacere teneatur: Indulgentiæ enim à temporalibus pœnitentiis homines liberant, si tamen priùs ab æternarum reatu liberati fuerint. Quare vniuersa Ecclesia credit, per Contritionem cum voto Confessionis, à reatu peccati mortalis homines liberari, atque in gratiam cum Deo redire.

POSTREMO, opponimus id quod etiam Aduersarius admittit; in articulo mortis, si non adsit qui reconciliet peccatentem, vel baptizet Catechumenum, posse eos per veram Contritionem cum desiderio Sacramenti percipiendi, non solùm iustificari, sed etiam continuò ad æternam gloriam peruenire. Id enim docet Ambrosius in orat. de obitu Valentiniani Iunioris, Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas, ca. 22. Bernardus in epist. 77. ad Hugonem, & Innocentius III. cap. Ad Apostolicam, de presbytero non baptizato. At certè non est articulus mortis, qui homines illos iustificat, sed vera conuersio, & cordis contritio cum desiderio Sacramenti suscipiendi. Articulus enim mortis solùm excusat à præuaricatione præcepti, ac facit vt non sit reus Sacramenti non percepti, qui non idèò Sacramentum non habuit, quia noluit, sed quia non potuit. Ergo vbicumque eadem causa fuerit, id est, vera Contritio cum proposito Sacramenti suscipiendi, idem etiam continuò sequetur effectus.

CAPVT XIV.

Soluuntur obiectiones.

MVLTAE sunt obiectiones, & graues aduersus ea quæ superiore cap. disputata sunt. PRIMA obiectio: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam amplexatus est multum.* Lucæ 7. Dominus peccata dimittit, cum ait: *Remittuntur ei peccata multa.* vt verba ipsa sonant, quæ præsentis temporis sunt, & vt sentire videtur S. Thomas in 3. part. quæst. 64. art. 3. necesse est, vt aliquo tempore fuerit mulier in peccatis suis, licet charitate flagraret. Non enim tunc primùm cœpit diligere, cum audiuit Absolutionem suam.

suam, sed multò antè cœperat: Dominus enim non ait: Quia diligit multum, sed: *Quia dilexit multum*. NE QVE respon-
deri potest, remissam fuisse pœnam temporalem, non autem
æternam, cùm Dominus ait: *Dimittuntur ei peccata multa*.
Nam in parabola duorum debitorum explicuit Dominus se
loqui de condonatione debiti, pro qua debitores satisfacere
nunquam potuissent: *Non habentibus*, inquit, *Unde redde-
rent, donauit utrisque*. at satisfacere pro temporali pœna,
possunt ij, quibus Deus donauit æternam, & quos gratia sua
diuites fecit.

RESPONDEO, verba illa: *Dimittuntur ei peccata multa*,
non cogunt vt dicamus, illo ipso tempore peccata fuisse fœ-
minæ illi dimissa, quo verba illa Dominus pronunciauit:
nam etiam postea interiecto aliquanto spatio temporis, ite-
rum Dominus ait: *Remittuntur tibi peccata tua*. nec tamen
dicere debemus, bis eadem peccata fuisse dimissa. Verba igitur
Domini: *Remittuntur ei peccata multa*, &c. nihil aliud
significant, nisi, magnam dilectionem causam fuisse magnæ
indulgentiæ: & vt sanctus Gregorius explicat in homil. 33.
magnam rubiginem peccati, magno charitatis igne purga-
tam. Illa autem verba: *Remittuntur tibi peccata tua*, quæ ma-
gis præ se ferunt formam præsentis Absolutionis; partim ab-
soluunt exteriùs, & coram hominibus, eam quæ iam intùs à
Deo absoluta erat; partim etiam confirmant Absolutionem
inuisibiliter datam. Nam simile quid legimus Marci 5. vbi
Dominus mulieri, quam iam sanauerat à fluxu sanguinis, ait:
Esse sana à plaga tua. quo verbo non eam curauit, sed cura-
tionem iam factam confirmauit. PORRO sancti Thomæ te-
stimonium nihil concludit, quoniam in argumentis contra-
riis rem illam breuiter attigit, sed non clarè exposuit, quid
inde sentiret.

DICET aliquis, Si dilectio Dei causa fuit remissionis pec-
catorum, priùs certè debuit esse dilectio, quàm peccati remis-
sio: ergo dabitur tempus aliquod, quo dilectio Dei sine re-
missione peccatorum fuerit.

RESPONDEO, dilectionem Dei super omnia, de qua hîc
loquimur, vltimam esse dispositionem ad gratiam, & pecca-
ti remissionem, & propterea esse quidem natura priorem,
quàm sit remissio peccatorum, sed nullo puncto temporis
Nnnnn 4 cam

eam præcedere; quod idem in naturalibus formis & dispositionibus vsu venire Philosophi docent.

SECUNDA obiectio: *Qui non diligit me, sermones meos non seruat.* Ioan. 14. At Catechumeni ante remissionem peccatorum, sermones Domini diligenter obseruant: igitur Catechumeni ante remissionem peccatorum Deum diligunt.

RESPONDEO, si de integra obseruatione mandatorum Dei agatur, falsa est assumptio: neque enim Catechumeni ante remissionem peccatorum omnia mandata seruant, vel si ea seruant, non carent remissione peccatorum, vt supra ex Augustino demonstraui.

TERTIA obiectio: *Si quis diligit me, sermonem meum seruat, & Pater meus diliget eum, & ad eum Veniemus,* etc. hic igitur est ordo iustificationis, vt primùm quis diligit Deum, deinde mandata seruet, postremò illi per aduentum Patris, & Filij, & Spiritus sancti peccata omnia remittantur.

RESPONDEO, illud: *Pater meus diliget eum, & ad eum Veniemus,* etc. ad gloriam æternam, non ad iustificationem à peccatis referendum est, vt S. Augustinus tract. 75. in Ioan. & S. Cyrillus lib. 10. in Ioan. cap. 1. referunt. Itaque hic est ordo quem Dominus hoc loco statuit graduum ad vitam æternam, vt quis primùm diligit Deum, deinde mandata omnia seruet, postremò diligatur à Deo dilectione illa perfecta, quæ beatitudinem confert. Quod idem apertius paulò antè his verbis Dominus explicauerat: *Qui diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* quod certè tunc fiet, cùm similes illi erimus: *Quis videbitur eum sicuti est.* I. Ioan. 3.

QUARTA obiectio. Act. 22. Ananias Paulo, quem postmodum conuersum esse, & vas electionis factum, ab ipso Domino audierat, sic ait: *Et nunc quid moraris? exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine illius.*

RESPONDEO, rectissimè dicuntur hæc Paulo ab Anania, quia debuit Paulus omnia facere, quæ ad peccata remittenda Dominus instituerat. Non enim certò sciebat Ananias ad eam perfectam Pauli conuersionem fuisse, vt sola sufficeret ad peccata eius delenda; licet eum à Domino singulariter præordinatum, & vas electionis futurum esse non dubitaret. Potuit etiam Ananias hortari Paulum, licet perfectissimè

conuersum & per hoc iustificatum, vt amplius peccata sua ablueret: iuxta illud Psalm. 50. *Amplius laua me ab iniquitate mea.* fortè enim non totius pœnæ reatus per conuersionem ei remissus fuerat; & si totius pœnæ reatus fuerat remissus, certè non deerant vulnera ex peccato relicta, vt propensiones malæ, & alia id genus multa, quæ per gratiam Dei curari poterant. DENIQUE & illud dici posset, debuisse Paulum iam intus lotum inuisibiliter, lauari etiam exterius visibiliter, vt non solum gratiam, sed etiam gratiæ signum haberet; vt sensus sit eorum verborum: *Ablue peccata tua*, id est, Ablutionis Sacramentum accipe: quo modo de Cornelio loquitur S. AVGVSTINVS quæst. 33. in librum Numeri: *Cornelius*, inquit, *audiens, & credens quod prædicauerat Petrus, ita mundatus est, & ante visibilem Baptismum, cum suis qui aderant, acciperet donum Spiritus sancti: & erunt amen nec visibile Sacramentum contemni potuit, & ablutus etiam extrinsecus, lauaret quodammodo Vestimenta sua.* Hæc ille.

QVINTA obiectio: *Si quis non amat Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, anathema sit.* I. Corint. 16. At impium est, execrari Catechumenos & pœnitentes, anhelantes ad remissionem peccatorum: igitur in illis est charitas Christi ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO, Catechumeni & pœnitentes, si Christum super omnia diligunt, ac vera Dei charitate flagrant, iam apud Deum remissionem consequuti sunt, ad cuius remissionis Sacramentum piè, religioseque anhelant. Si autem per inchoatam dilectionem Dei (vt loquitur Concilium Trident. sess. 6. cap. 6.) paulatim disponuntur ad gratiam, non habent illi quidem remissionem peccatorum, sed neq; ex eorum numero habendi sunt, quos Apostolus execratur: ille siquidem eis tantum anathema dicit, qui Christum neque perfectè, neque imperfectè diligunt, vel etiam oderunt ac persequuntur, aut certè contemnunt, & agnoscere dedignantur.

SEXTA obiectio: *Qui nõ diligit, manet in morte.* I. Ioan. 3. Sed Catechumeni & pœnitentes ante remissionem peccatorum, viuunt, cum peccata sua confiteantur, quod mortui facere nequeunt, dicente Scriptura: *A mortuo, tanquam qui nõ est, perit confessio.* Eccles. 17. Igitur Catechumeni & pœnitentes ante remissionem peccatorum Deum diligunt.

Nnnn 5

RE-

RESPONDEO, Catechumeni & pœnitentes, dum diligere incipiunt (vt Concilium paulò antè citatum loquitur) simul viuere incipiunt, perfectè victuri, quando perfectè diligunt. Quare pulchrè Augustinus, lib. I. ad Simplicianum, quæst. 1. comparat Catechumenos embrionibus, qui in vteris matris concepti, viuere incipiunt, sed nascuntur postea per Baptismum, vt ad vitam perueniant sempiternam. Porro Confessio non est propriè opus vitæ, sed dispositio ad vitam: opera enim quæ propriè dicuntur vitæ, sunt opera iustitiæ bona, ac vitæ æternæ meritoria. AVGVSTINVS in Psalm. 110. *Iustitiam*, inquit, *homo non operatur, nisi iustificatus.* Et infra: *Vnde ergo illa confessio? nondum quidem opus est iustitiæ, sed delicti im- probatio.*

SEPTIMA obiectio. Apostolus 1. Corinth. 13. scribit, neque fidem, neque eleemosynas aliquid prodesse sine charitate. Sed impium est existimare vel dicere, nihil prodesse Catechumenis, & pœnitentibus fidem quam habêt, & eleemosynas quas faciunt, ante remissionem peccatorum: habent igitur illi charitatem, etiam ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO, quod Apostolus ait, fidem, & eleemosynas non prodesse sine charitate, non ita accipiendum est, quod absolutè non profint, hoc est, nullam adferant vtilitatem, sed quòd nequeant hominem ad vitam æternam perducere, nisi cum charitate iungantur: alioqui enim fides, quamuis informis, donum Dei est, & multum prodest, cum sit iustificationis initium, & iustitiæ fundamentum. Si quis ædificij materialis fundamentum iecisset, ac deinde neq; parietes, neq; rectum superædificaret, nihil ei prodesset quod fecit, cum solo fundamento neque à sole, neque ab imbribus defendi posset: ac si vellet in ædificatione pergere, multum ei prodesset, quòd fundamentum iam haberet. Sic etiam fides informis, si semper maneat informis, non prodest, quia non saluat, multum tamen prodest, si ei spes & charitas adiungantur.

OCTAVA obiectio: In CHRISTO IESV neq; circumcisio aliquid valet, neq; præputium, sed fides, qua per dilectionem operatur. Galat. 5. Sed fides, qua Catechumeni & pœnitentes impetrât remissionem peccatorum, multum valet, igitur per dilectionem operatur.

RESPON-

RESPONDEO, fides quæ per dilectionem operatur, dicitur sola valere, quia sola perfectè iustificat, & saluat: sed non idè fides, quæ petit remissionem peccatorum, & inchoat iustificationem, nihil valet. Neque oportet Christianum hominem idem iudicium facere de fide, quæ magnum donū Dei est, & sine qua impossibile est placere Deo; & de circumcissione ac præputio, quæ nullam omninò vim habent ad iustificandum.

NONA obiectio: *Scientia inflat, charitas ædificat.* 1. Corinth. 8. Sed scientia Catechumenorum & pœnitentium non inflat, sed ædificat, cùm ad remissionem peccatorum hominem perducatur; igitur cum charitate coniuncta est etiam ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO, non habet Apostolus, scientiam sine charitate semper inflare; sed scientiam occasionem superbiæ præbere solitam, & idè magis charitati, quàm scientiæ incumbendum esse. His autem non repugnat, ut scientia sine charitate, sed cum timore, qui charitatem præcedit, non inflat, sed deprimat; quod sæpe in pœnitentibus videmus, qui ex contemplatione Iudicij futuri, aut infernalium suppliciorum non modò non inflantur, sed etiam terrentur, & humiliantur.

DECIMA obiectio. Concilium Mileuitanum cap. 4. dicit anathema iis, qui dicunt gratiam dilectionis non esse necessariam ad non peccandum: sed non peccare, conuenit etiam Catechumenis ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO, loquitur Concilium de gratia dilectionis, per quam homo vitare potest omnia peccata mortalia, siue omnia mandata seruare, quæ gratia non præcedit, sed simul infunditur cum remissione peccatorum: ut patet ex cap. 3. ubi dicitur, gratiam Dei per Iesum Christum, non solum remittere peccata, sed etiam iuuare ad non peccandum; & statim cap. 4. dicitur, hanc eandem gratiam non esse scientiam tantum, sed etiam charitatem. Quòd verò dicitur in argumento: *Catechumenis ante remissionem peccatorum conuenit non peccare*; in eo sensu verum est, quia non licet eis peccare, & auxilium Dei habent, quo possint vitare singula peccata; nõ tamen omnia simul vitabunt nisi posteaquam gratiam iustificationis fuerint adepti.

VNDÉ-

VNDECIMA obiectio. Concilium ARAUSICANVM
can. vlt. *Deus*, inquit, *nullis precedentibus meritis, fidem &*
amorem sui prius inspirat, Et Baptismi Sacramentum fideliter
requiramus. Item Concil. TRIDENT. sess. 6. cap. 6. dicitur
quod peccatores se ad iustitiam præparantes, Deum tâquam
fontem iustitiæ diligere incipiunt.

RESPONDEO, ista argumenta ferunt secum solutionem.
Nam Concilium Arausicanum apertè distinguit amorem il-
lum imperfectum, quem habent homines ante remissionem
peccatorum, à vera charitate, per quam seruantur omnia
mandata, quæ cum reatu mortalium peccatorum esse nõ po-
tèst: siquidem postquam dixerat: *Fidem & amorem sui prius*
inspirat; subdit, *Vt Baptismi Sacramentum fideliter requiramus,*
& post Baptismum, quæ ipsi sunt placita implere possimus. Concilium verò Tridentinum, clarissimè distinguit im-
perfectum illum amorem à charitate, quam cap. 7. dicit, cum
remissione peccatorum simul infundi.

DVODECIMA obiectio. S. Augustinus lib. 12. de ciuitate
Dei, cap. 9. & lib. 14. cap. 7. & libro de gratia Christi, cap. 21. &
alibi, docet bonam voluntatem esse id, quod in Scripturis rati-
tariùs charitas nominatur: sed bonam voluntatem habet ho-
mo etiam ante remissionem peccatorum, cum Luca 2. præ-
mittatur pax hominibus bonæ voluntatis.

RESPONDEO bona voluntas, quam B. Augustinus vocat
charitatem, non est quæcunque bona voluntas, sed illa quæ
datur nobis per Spiritum adoptionis, in quo clamamus, Ab-
ba Pater, quæque diffunditur in cordibus nostris per Spiritum
inhabitantem, & quæ sola perducit ad vitam æternam.
NAM S. Augustinus eodem lib. 12. de ciuitate Dei, cap. 9. post-
quam dixit Angelos creatos cum bona voluntate, id est, cum
charitate; statim rationem subdit, quia de Angelis quoque
dici potest: *Charitas Dei diffusa est in cordibus eorum, per*
Spiritum sanctum qui datus est eis. PRAETEREA libro de
gratia Christi, cap. 21. iam citato, postquam dixit bonam vo-
luntatem dici charitatem, statim addit, ipsam esse per quam
efficimur filij Dei. ITEM lib. 4. in Iulianum, cap. 3. dicit se bo-
nam voluntatem appellare bonum illud, per quod solum ho-
mo potest ad externam vitam, regnumque perduci. DENIQUE
lib. 1. de libero arbitrio, c. 12. definit Augustinus bonam
voluntatem

voluntatem, appetitum rectè viuendi, & ad summam sapien-
tiam perueniendi: rectè autem viuere neminem posse, nisi
prius Filius Dei per regenerationem effectus sit, docet idem
Augustinus lib. I. cap. 2. contra duas epistolas Pelagianorum.

Quod verò in argumento additur, promitti pacem homi-
nibus bonæ voluntatis; nihil efficit contra nos. Nam in pri-
mis codices Græci non habent: *Pax hominibus bonæ voluntatis*; sed;
In terra pax hominibus bonæ voluntatis: nomen quo-
que *Bonæ voluntatis*, non est *δέλιμα ἀγάδων*, sed *εὐδοκία*,
quod nomen non solet significare amorem hominis erga
Deum, sed amorem Dei erga homines. Itaque cùm dicitur:
In terra pax in hominibus bonæ voluntatis, sensus est, Annun-
ciatur hominibus pax, quæ est ipsa Dei bona voluntas erga
iplos. Secundum verò Latinos codices, in quibus habetur: *In*
terra pax hominibus bonæ voluntatis, sensus est, Annunciatur
in terra pax hominibus, pax (inquam) bonæ voluntatis Dei
erga eos.

DECIMATERTIA obiectio. Augustinus epist. 143. ad Iu-
lianum dicit, per charitatem adimpleri in nobis, si quid diui-
næ legis & admonitionis implemus: Sed Catechumeni ante
remissionem peccatorum, multum implent diuinæ legis, cùm
ad Baptismum accedunt. Item libro de gratia Christi, cap. 26.
dicit nullum bonum opus sine charitate imputari, nec esse
verè bonum opus. At Catechumenorum opera non sunt om-
nia peccata: igitur Catechumeni charitate præditi sunt, e-
tiam ante remissionem peccatorum.

RESPONDO per charitatem impletur, si quid diuinæ le-
gis impletur, quia sine charitate nullum mandatum seruare
possumus: nisi secundum substantiam operis: sine charitate e-
tiam nullum bonum opus imputatur, nec est verè bonum,
secundum Augustinum, quia ipse id vocat bonum, quod est
meritorium vitæ æternæ. Catechumeni autem ante remissio-
nem peccatorum seruant aliquid legis, secundum substan-
tiam operis, & faciunt opera bona, sed non meritoria vitæ æ-
ternæ.

DECIMA QVARTA obiectio. AVGVSTINVS lib. 2. con-
tra duas epistolas, cap. 9. *Quid est, inquit, boni cupiditas, nisi*
charitas? de qua Ioannes sine ambiguitate loquitur, dicens;
Charitas ex Deo est: nec initium eius ex nobis, & perfectio ex
Deo,

Deo,

Deo, sed si charitas ex Deo est, tota nobis ex Deo est. Sed initium bonæ cupiditatis habetur ante remissionem peccatorum; ergo & charitas.

RESPONDEO, Augustinus non dicit, quodlibet initium cupiditatis boni esse charitatem, sed ipsam perfectam bonam cupiditatem: distinguit enim initium charitatis ab ipsa charitate, & utrumque dicit esse ex Deo, quia qui infundit charitatem, ipse idem antea inspirat bona desideria, quibus homo disponitur ad charitatem. Id quod clariùs docet lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 18. *Sine suo fructu, inquit, admoneretur liberum arbitrium, querere Dei donum, de quo Ioannes ait: Dilectio ex Deo est: nisi prius acciperet aliquid dilectionis.* Hic vides, dari homini aliquid dilectionis, quod nondum charitas dici potest, & per illud disponi ad veram charitatem, de qua Ioannes ait: *Charitas ex Deo est.*

DECIMA QUINTA obiectio sumitur ex Leone, qui sermo 9. de passione Domini; & Bernardo, qui in lib. de diligendo Deo, dicunt, in Petro, cum Christum negavit, non fuisse extinctam charitatem.

RESPONDEO, S. Thomas in quæstionibus disputatis quæst. de charitate, art. vlt. & in 2. 2. quæst. 14. art. vlt. recitavit, charitatem Petri à Bernardo dici sopitam fuisse, non extinctam, quia statim rediit, ac si sopita tantum fuisset: à Leone autem dici non eversam dilectionem, sed constantiam fuisse turbatam. Quia non peccavit Petrus ex odio Christi, sed ex timore mortis, & ideo mansit dilectio, sed non super omnia: dilexit enim Petrus semper Christum, sed in illo timore magis se, quam Christum dilexit.

DECIMA SEXTA obiectio. Multi catechumeni vera charitate flagrant, & tamen nondum habent peccatorum remissionem, cum non sint in Christo regenerati: vera igitur charitas cum reatu peccati mortalis haberi potest. AUGUSTINUS in 1. tract. 13. in Ioan. *Quantumcunque, inquit, Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam suam iniquitatis portat, nec dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum.* Et li. 4. de Baptismo contra Donatistas, cap. 21. *Non dubito, inquit, Catechumenum Catholicum divina charitate flagrantem, hæretico baptizato antepone, &c.* Et infra: *Sicut autem bono Catechumeno Baptismus dæst ad capeffendum regnum caelorum*

sic malo baptizato & vera conuerso. Præterea idem Augustinus epist. 7. ad Dardanum, lib. I. de prædestinat. Sanctorum, cap. 7. & lib. I. quæst. 2. ad Simplicia. & lib. I. de Baptismo, cap. 8. & lib. 4. cap. 21. dicit Cornelium Centurionem, licet laudatum in Scripturis, nondum talem fuisse, vt saluus esse posset, nisi per Sacramentum Baptismi incorporaretur Ecclesiæ. Et de se scribit lib. 9. Confess. cap. 4. *Et insinuati sunt mihi in profundo nutus tui, & gaudens in fide laudauis nomen tuum: & ea fides me securum esse non sinebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptismum tuum remissa nondum erant.* P R A E T E R E A S. L E O epist. 91. ad Theodorum Episcopum Foroiulij: *Diuina, inquit, bonitatis præsidis ordinatum est, & in indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri.* I T E M Richardus de sancto Victore, in lib. de potestate ligandi & soluendi, cap. 91. dicit apertè, posse hominem esse in charitate, & simul in reatu æternæ damnationis: quod etiam affirmat Thomas Waldensis tomo 2. de Sacramentis, cap. 97.

R E S P O N D E O, ad P R I M V M locum Augustini, dico eum loqui de iis Catechumenis, qui negligunt ad Baptismum accedere: tales enim quantumuis proficiant, nunquam sunt verè iustificati, cum nec in re, nec in voto Sacramentum Baptismi habeant, nec vera charitate flagrent; vera enim charitas, & verum Baptismi votum, non permittunt hominem esse negligentem, vel contemptorem Baptismi. Quare ibidem A U G U S T I N V S: *Ad hoc, inquit, viam præbuit Dominus noster, ne quis arrogans, eo quòd habeat abundantiam alicuius gratiæ, dedignaretur baptizari Baptismo Domini. Quantumcunque enim Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, nec illi dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum, quod intellige, in re, aut in vero ardenti desiderio: nam apud Deum animus pro facto reputatur.* Quare idè Augustinus lib. 4. de Baptismo, cap. 23. scribit, latronem, qui cum Christo crucifixus fuit, non caruisse Baptismo; quia non eius accipiendi voluntas defuit, sed non accipiendi necessitas adfuit.

A d S E C V N D V M dico, Catechumenum diuina charitate flagrantem, non carere remissione peccatorum. Quòd autem defuit illi Baptismi susceptio ad capeffendum regnum cœlorum,

lorum, non idè est, quia non habeat remissionem peccatorum, sed quia tenetur Baptismum suscipere, nisi necessitate aliqua excludatur, & si contempserit aut neglexerit accipere, reus erit, & damnabitur; non quia nunquam habuerit remissionem peccatorum, sed quia Sacramentum contempserit, in cuius virtute & voto iustificatus erat. Ita AUGUSTINVS ibidem: *Veruntamen, inquit, Cornelius, si etiam Spiritu sancto accepto baptizari nolisset, contempserit tantum Sacramenti remissionem fieret.*

AD TERTIVM dico, Cornelium ante Baptismum procul dubio accepisse remissionem peccatorum, saltem posteaquam fidem à B. Petro audiuit, & votum Baptismi habuit: nam dicitur Act. 10. etiam Spiritum sanctum inhabitantem habuit. Augustinus autem locis notatis, loquitur de eo tempore, quo Cornelius nihil adhuc de Christo audierat, & ne votum quidem Baptismi habebat: nam de alio tempore ita loquitur ipse idem AUGUSTINVS quæst. 33. in Num. Cornelius, inquit, audiens, & credens quod predicauerat Petrus, mundatus est, ut ante visibilem Baptismum, cum suis, quæderant, acciperet donum Spiritus sancti; Veruntamen nec visibile Sacramentum contemni potuit, ut ablutus etiam extrinsecus, lauaret quodammodo vestimenta sua. Idem dicit CHRYSOSTOMVS homil. 24. in Acta Apostol. Vide, inquit, dispensationem Dei: non permittit absolui sermonem, neque præcepto Petri fieri Baptismum, sed ubi exhibuerunt se merito admirabili, & crediderunt omnino Baptisma esse remissionem peccatorum; tunc aduenit Spiritus. Et infra explicans illud: Nunquid aquam quis prohibere potest? &c. introducit Petri loquentem: Totum, inquit, factum est, quod magis necessarium fuit Baptisma; iam factum est, quo & nos baptizati sumus, &c. Hieronymus lib. 2. in Iouinianum: Cornelius Centurio, ut Spiritum sanctum acciperet antequam Baptisma, eleemosynis meruit, crebrisque ieiuniis.

AD locum ex Confessionibus, dico, merito Augustinus ante Baptismum nunquam fuisse securum: quia non cessabat, se veram charitatem & contritionem habere, nec cessabat totum quod poterat, ad remissionem peccatorum accipiendam. Cum autem dicit: *Peccata mea nondum remisera*, loquitur secundum conscientiam suam, ipse enim ita exiit

mabat, nec poterat homo pius & humilis aliter existimare; non tamen propterea sequitur id verum fuisse. Nam & plerique Sanctorum, dicunt, se maximos esse peccatores, & dignos Gehenna; & licet mendaces non sint, quia dicunt quod sentiunt: falsum tamen sine dubio dicunt.

Ad locum Leonis, qui ait non posse hominem Deo reconciliari sine Sacerdotali Absolutione; Respondeo, id esse intelligendum, in re, vel in voto: nam ibidem scribit Leo, veram conuersionem nullam veniæ moram pati, & citat illud Propheticum: *Cum reuersus ingemueris, tunc saluus eris.*

Ad locum Richardi dico, eundem Richardum in eodem libro semet explicare. Nam cap. 4. docet, statim atque aliquis perfectè ad Deum conuertitur, remitti ei reatum pœnæ æternæ, siue mutari reatum pœnæ æternæ in reatum pœnæ temporalis, etiam ante Sacramenti susceptionem. Et cap. 8. scribit, licet per contritionem pœna æterna sit remissa, tamen verè etiam remitti per Absolutionem Sacerdotis, quia in voto & pacto huius Absolutionis remissa fuerat. Quod igitur postea dicit, cap. 19. charitatem consistere cum reatu pœnæ æternæ; non est intelligendum, vt verba sonare videntur, sed sensus eius est, habere hominem cum vera charitate adhuc debitum mortis æternæ, quâdo non suscepit actu Sacramentum, quia nondum impleuit pactum & votum, in quo remissa sunt ei peccata; & si ex negligentia pactum illud non impleat, proculdubio damnandum, non quia non habuerit antè remissionem peccatorum, sed quia pactum non seruauit. Id verò ex ea similitudine, quâ ibidem adducit, apertissimè colligitur. Nam probare volens, charitatem consistere cum debito mortis æternæ, dicit, Patriarchas & Prophetas cum magna charitate de hac vita migrasse, & tamen mansisse apud inferos cum debito mortis æternæ, donec Christus sua morte eos liberauit. Certum est autem, Patres illos non habuisse debitum mortis æternæ, nisi ea ratione, quia remissa erant eis peccata in virtute mortis Christi futuræ, & si ea nunquam fuisset, ipsi quoque nunquam de inferno exissent. Atq; ad hunc modum exponenda videtur sententia Hugonis de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, part. 14. cap. 8.

Ad VLTIMUM ex Thoma Waldensi, dicimus, Thomam Waldensem docere velle, solam charitatem sine Sacramento,

O O O O O

vel

vel in re vel in voto, hominē à peccato non liberare. Et quamquam vera charitas esse non potest sine Sacramento, vel in re, vel in voto: nec enim fieri potest, ut aliquis diligat Deum super omnia, & non desideret ea remedia, quæ Deus instituit pro reconciliatione peccatoris; tamen si per impossibile aliquis diligeret super omnia Deum, & tamen nollet Sacramenta suscipere, non iustificaretur. WALDENSIS autem illud scripsit contra Wiclefum, qui sentiebat, Baptismum aquæ non esse nisi signum internæ renouationis; quæ est etiam hæresis Calvinistarum. Verba eius hæc sunt: *Quamuis bonus fuerit, plena fide; dico tamen sine visibili Sacramento, vel re ipsa, vel affectu grauidò consequuto, sine aqua saluus esse non poterat, &c.* quæ sunt omninò consentanea doctrinæ, quam tradit Concilium TRIDENTINVM sess. 14. cap. 4. vbi docet contritionem quidem reconciliare hominem Deo ante susceptionem Sacramenti: tamen eam reconciliationem non esse tribuendam soli contritioni, sed contritioni cum voto Sacramenti suscipiendi, quod votum semper in ea includitur.

DECIMASEPTIMA obiectio. Si per contritionem peccata remittuntur, quorsum homines contriti baptizantur, vel reconciliantur? & nõne falsa est forma Sacramenti: *Ego te baptizo, vel absoluo; si is iam lotus & absolutus est, cuius loquimur?*

RESPONDEO, Sacramentum non frustrà suscipitur ab eo, qui per veram contritionem iustificatus est. PRIMÒ, quia Sacramentum auget gratiam, & pœnam temporalem remittit, vel totam, ut in Baptismo, vel ex parte, ut in Absolutione: Contritio enim cum solo Sacramenti voto, culpam quidem purgat, sed reatum totius pœnæ temporalis raro admodum tollit. SECUNDO, quia nemo certò scire potest, si veram contritionem habuisse; & attritio cum solo Sacramenti voto non iustificat. Itaque ut quis de adepta indulgentia securior sit, debet omnia illa remedia adhibere, quæ Deus ad peccata purganda instituit. TERTIO, quia pactum impleri debet, quod cum Deo quodammodo pepigit, qui per votum Sacramenti suo tempore suscipiendi, gratiam reconciliationis accepit.

NEQUE forma Sacramenti redditur falsa. Nam qui dicit *Ego te baptizo vel absoluo; non affirmat se absolutè baptizatum*

rate vel absoluere, cùm non ignoret multis modis fieri posse, vt neque baptizet neque absoluat, licet ea verba pronunciet, nimirum si is, qui Sacramentum suscipere videtur, fortè non habeat suscipiendi intentionem, vel non sit ritè dispositus, aut obicem ponat. Igitur Minister illis verbis nihil aliud significat, nisi se, quod in se est, Sacramentum reconciliationis vel absolutionis impendere; quod vim habet in homine disposito peccata omnia dimittèdi. Quare S. Thomas in 3. part. quæst. 84. art. 3. ad vltimum, ita exponit verba illa: *Ego te absoluo*, id est, Sacramentum Absolutionis impendo.

PRAETerea, quemadmodum (vt in responsione ad 4. obiectionem diximus) S. David orabat: *Amplius lava me ab iniquitate mea*, ita potest etiam idem peccatum sæpiùs ad Confessionem adduci, sæpiùsque ministerio Sacerdotis absolui: quia dum in hac vita sumus, semper aliquid ex peccato inductū, purgari potest, vt pœnæ temporalis reatus, aut vultus aliquod ex peccato relictum. Sed de his satis.

CAPVT XV.

Nullum esse peccatum, quod per veram Pœnitentiam non deleatur.

SEQVITVR quæstio NONA; Vtrum omnia peccata per veram Contritionem siue Pœnitentiam deleantur: est autem duplex sensus huius quæstionis. ALTER, an omnis peccator possit agere Pœnitentiam: sunt enim qui existiment, interdum aliquos, vel ob multitudinem, vel ob magnitudinem peccatorum ita deseri à Deo, vt nūquam sint auxilium diuinum ad rectè pœnitendum habituri. ALTER sensus est, an si quis egerit Pœnitentiam, nulla sit tanta peccatorum multitudo, vel gravitas, quæ pœnitendo nō possit expiari. Nam & Nouatiani videntur in ea sentētia fuisse, vt ob grauissima quædam scelera nulla ratione Deus placari posset, vt ex Paciano in epist. 3. ad Simpronianum, & ex Ambrosio lib. I. de Pœnitentia, cap. 9. & lib. 2. cap. 2. & 4. intelligimus: & Richardus Armachanus, lib. 9. quæstionum Armenorum, cap. 27. probabile esse docuit; ob quædam ingentia crimina nō posse veniam impetrari etiam si

Ooooo 2

age-

ageret peccator quidquid posset pro venia impetranda. Sed quoniam de sensu priore tractandum erit in disputatione de gratia, & libero arbitrio: nunc solùm de posteriore breuiter differemus.

Illud igitur affirmamus, nõ vt probabile, quemadmodum loquitur Armachanus, sed planè vt certum, & apud Catholicos exploratum; nullam esse peccatorum multitudinem, vel grauitatem, quæ per veram Pœnitentiam non expietur. Nam IN PRIMIS Ezech. 18. & 33. Deus sæpiùs clamat: *Nolo mortem peccatoris; & sine vlla exceptione veniam pollicetur omnium iniquitatum, si impium seriò pœnituerit vitæ præteritæ, cum emendationis proposito: quod idem in Isaia cap. 1. & 55. & in Jeremia cap. 18. & aliis Prophetis legimus. Porro Ioël cap. 2. addit particulam vniuersalem: Omnis quicumq; inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Nemo autem seriò Pœnitentiam agit, qui non inuocet nomen Domini: nam in eodem capite describens idem Propheta Pœnitentiam, ait: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & placentu, & serendite corda vestra, & non vestimenta vestra. Et infra: Inter vestibulum & altare plorabunt Sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo. Et Ionæ 3. Queriantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine.*

IN Testamento nouo Matth. 11. Dominus sine exceptione omnes inuitat ad se: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Matth. 16. omnium peccatorum soluendorum sine exceptione, Petro potestatem tribuit *Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* Matth. 18. rursus generatim dicit Apostolis: *Quaecumq; solueritis super terram, erunt soluta & in cælis.* Et ibidem de numero, ne fortè quis peccata alicuius ob frequentes lapsus irremissibilia esse crederet, non solùm vsque septies, sed etiam vsque septuagies septies peccata dimittenda esse admonuit, numerum certum ac finitum, pro incerto & infinito ponens, vt Origenes, Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, & alij Patres in commentario huius sententiæ annotarunt. Et Ioan. 20. sine exceptione personarum: *Quorum, inquit, remiseritis peccata, remittuntur eis.* Cùm igitur Dominus omnes ad se peccatores inuitet ac vocet, quis audebit aliquos exclu-

excludere? cùm ille, quæcunq; soluuntur à suis in terra, soluta esse dicat in cœlis, quis obstrepere audebit, ac dicere quædam esse peccata, quæ per veram Pœnitentiam, & Sacerdotum ministerium solui nequeant? cùm ille, quorum peccata Apostoli remiserint, iisdem remissa esse testetur, quis erit tam temerarius, qui aliquorum peccata irremissibilia esse disputet? cùm ille denique toties remittenda esse peccata iudicauerit, quoties ad Pœnitentiam is qui peccauit redierit; quis indulgentiam Dei ad certam mensuram ac numerum peccatorum restringet?

ACCEDIT Ecclesiæ Catholicæ definitio. Nam in primo capite Concilij LATERANENSIS OEcumenici, & frequentissimi, quod sub Innocentio III. celebratum est, habetur ea sententia: *Si post susceptionem Baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper Pœnitentiam reparari.* cui sententiæ consentiunt omnium ferè Patrum testimonia. HILARIVS can. 18. in Matth. *Neq; fas est, inquit, nos ex præscripto legis, danda venia numero concludi, cùm per Euangeliij gratiam sine modo nobis à Deo fuerit indulta.* AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 4. *Omnibus, inquit, conuersis pollicetur veniam, quia scriptum est: Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* HIERONYMVS in epistola ad Oceanum, de digamia: *Frustrà, inquit, mortuus est Christus, si aliquos diuificare non potest: mentitur Ioannes Baptista, & digito Christum, & voce demonstrans: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: si sunt adhuc in seculo, quorum Christus peccata non tulerit, &c.* AVGVSTINVS lib. I. Retract. cap. 19. reuocat, quod in lib. I. de serm. Domini, dixisse videbatur, esse ingens aliquod peccatum quod nulla ratione remitti possit: *Addendum, inquit, fuit, Si in hac tam scelerata mentis perversitate finierit hæc vita: quoniam de quocunq; pessimo in hac vita constituto, non est vitæ, desperandū, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.* Eandem sententiam apud Basilium, in epistola ad Virginem lapsam, Chrysostomum, in epistolis duabus ad Theodorum de reparatione lapsi, atque apud alios passim inuenies.

HIS addi possunt exempla Scripturæ diuinæ. Nam in Regibus Israël peiorē Achabo, & in Regibus Iuda peiorem Manasse non facillè reperies: vterque tamen per Pœnitentiam veniam

niam impetravit. Vide de Pœnitentia Achab, lib. 3. Regum, cap. 21. de Pœnitentia Manasse, lib. 2. Paral. cap. 33.

IN Testamento nouo orat Stephanus, Actor. 7. pro lapidatoribus suis, qui tamen Spiritui sancto resistebant, vt ipse illis dixerat: & vt ab Augustino paulò antè audiuius, pro illis non imprudenter oratur, de quibus non desperatur. Actor. 13. hortatur Petrus Simonem Magum ad Pœnitentiam, eumque corripit, qui tamen grauissimè peccauerat: & vt loquitur AUGUSTINVS serm. II. de verbis Domini: *Quis est fructus correptionis, sine vlla spe remissionis?* 2. Corinth. 2. Paulus Corinthium illum ad indulgentiam recipit, quem iusserat 1. Corinth. 5. tradi Satanæ, & de quo dixerat: *Auditur inter vos fornicatio, quales nec inter Gentes, vt uxorem patris sui aliquis habeat.*

CAPVT XVI.

Soluuntur obiectiones; ac de peccato in Spiritum sanctum breuiter disputatur.

SED obiectiones soluendæ sunt. AC PRIMVM obieciebant olim Nouatiani illud Heli sacerdotis 1. Reg. 2. *Si peccauerit vir in virum, placatus est Deus, si autem in Deum peccauerit vir, quis pro eo orabit?*

RESPONDET Ambrosius lib. 1. de Pœnitentia, cap. 8. illud: *Quis orabit;* non significare: Nullus orabit, sed: Quarendus erit insignis aliquis Dei amicus, qui oret, qualis fuit Moses, qui pro populo idololatra orauit, & exauditus est. Exod. 32. Videtur Heli more humano esse loquutus. Nam inter homines rari inueniuntur, qui apud Principem intercedere audeant, quando reus Principem ipsum immediatè læsit: alioquin facilis est intercessio, quando inter priuatos iniuria consistit. Summa est; Heli nihil aliud significare voluisse, nisi peccata in Deum difficiliùs expiari, quam in homines.

SECUNDA obiectio sumitur ex lib. Prouerb. cap. 1. vbi sapientia Dei sic loquitur: *Quia vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, & c. tunc inuocabitis me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me.* Et Psalm. 17. *Clamauerunt nec erat qui saluos faceret, ad Deum*

minum, nec exaudiuit eos. Et Hierem. 14. *Cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum.*

RESPONDEO. Verba sapientiæ in Prouerbiis, de iis potissimum accipienda sunt, qui post hanc vitam in die Iudicij siue vniuersalis, siue particularis, inutilem Pœnitentiam agent, & refrigerium aliquod petent, nec impetrabunt, quia tempus Pœnitentiæ non est, nisi in vita præsentis: de quibus etiam loquitur liber Sapientiæ cap. 5. cum ait: *Tunc dicent intra se, Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, &c.* Et Dominus Matth. 25. introducit fatuas virgines post clausum ostium dicentes: *Domine, Domine aperi nobis.* Et Lucæ 13. clarioribus verbis: *Cum intrauerit, inquit, paterfamilias, & clauserit ostium, & incipietis foris stare, & pulsare ostium dicentes; Domine, aperi nobis; & respondens dicet vobis: Nescio vos vnde sitis: tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis: Nescio vos vnde sitis; discedite à me omnes operarij iniquitatis; ibi erit fletus, & stridor dentium, &c.* Et Lucæ 16. introducit diuitem in inferno implorantem Abrahamum, & nihil impetran- tem. Loqui autem librum Prouerbiorum de vita futura, perspicuum est ex illis verbis: *Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis quod timebatis aduenerit.*

QVOD si ea verba ad hanc etiam vitam referre placeat, sine dubio accipienda erunt de inuocatione Dei ad pœnas arcendas, non de vera Pœnitentia, neque de serua cupiditate liberationis à culpa: ad quem modum intelliguntur alia duo loca, ex Dauid & Hieremia. Nam de inuocatione Dei ex vera Pœnitentia, non potest falsum esse quod scribit Ioël cap. 2. *Omnis quisque, inuocauerit nomen Domini, salus erit.*

TERTIA obiectio continet exempla duo eorum, qui Pœnitentiam in hac vita egerunt, nec indulgentiam meruerunt. Lib. 2. Machab. cap. 9. de Antiocho inquit Scriptura: *Orabat hic scelestus Deum, à quo non esset misericordiam consecuturus.* Et in epist. ad Hebr. cap. 12. de Esau inquit Apostolus: *Scitote quoniam postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim inuenit Pœnitentia locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eum.*

RESPONDEO, dubitari non potest, quin Antiochus solam corporis mortem, & cruciatum illum viscerum quod vexabatur, auertere oratione sua desiderauerit; & ideo cum verum non fuerit eius Pœnitentia atque conuersio, mirum esse non debet, si nihil etiam à Domino impetrauerit. Porro, Esau neque apud patrem locum benedictionis inuenit, quia iam in alterum collata benedictio illa, irrecuperabilis erat: neque apud Deum Pœnitentia eius vim ullam habuit, quia non ex corde conuersus est ad Deum, neque fleuit ob culpas in Deum admissas, sed solum ob hereditatem amissam. Nam illo ipso tempore, quo Pœnitentiam agere videbatur, necem fratris sui animo voluebat: sic enim ait Genes. 27. *Venient dies lastim patris mei, & occidam Iacob fratrem meum.* Itaque, Apostolus exemplo Esau admonere voluit fideles, ne facile se in peccata pertrahi sinerent; tum quia damnum irrecuperabile per peccatum incurrit, qui innocentiam, aut virginitatem, aut aliquid eiusmodi peccando amittit: tum etiam quia nonnulli gemunt ac plorant, nec tamen veram Pœnitentiam habent; atque ita valde dubius, atque incertus est peccantium exitus.

QUARTA obiectio, eaque præcipua, quam & Pacianus epist. 3. ad Sympronianum, & Ambrosius in utroque libro de Pœnitentia, ex Nouatianis referunt, sumitur ex quatuor locis Scripturæ diuinæ, in quibus peccatum in Spiritum sanctum, dicitur esse irremissibile. Ac ut perspicue res tota, & breuiter explicetur, duo tractanda erunt, PRIMVM, quid sit propriè peccatum in Spiritum sanctum. DEINDE, qua ratione dicatur irremissibile.

Quod ad PRIMVM attinet, quatuor sententiæ sunt, quarum tres posteriores in 2. 2. quæst. 14. B. Thomas recitat, & etiam Magister in 2. dist. 43.

PRIMA est ORIGENIS in Matth. cap. 12. peccata in Spiritum sanctum esse omnia illa, quæ contra Dei legem admittunt homines post Baptismum. Et ratio est, quia, ut ipse ibi docet, Pater est in omnibus rebus, etiam ratione carentibus, Filius in solis rationalibus, etiam si Ethnici sint, Spiritus sanctus in solis regeneratis. Cum igitur peccent homines in eam personam diuinam, quam in se habent; sequitur peccata Ethnicorum esse in Patrem, aut Filium; peccata Christianorum in

in Spiritum sanctū. Eadem sententia fuit etiam Nouatiani: nam vt B. Hieronymus scribit in epist. ad Marcellam, de blasphemia in Spiritum sanctum; idē Nouatianus negabat Christianis lapsis remissionem peccatorum, quia existimabat, omnes Christianorum lapsus esse peccata in Spiritum sanctum.

Hanc sententiam meritō refellit B. ATHANASIVS in libello quem edidit super eum locum Euangelij: *Qui dixerit Verbum in Filium hominis, remittetur ei, &c.* PRIMO, quia sequeretur omnia peccata Christianorum esse talia, vt non remittantur, neque in hoc seculo, neque in futuro; quod constat esse falsum ex B. Paulo, qui 2. Corint. 2. remisit peccatum fornicario Christiano. SECUNDO, quia Dominus accusat peccati in Spiritum sanctum Phariseos, qui tamen Christiani non erant. TERTIO, quia falsum est quod Origenes assumit, Patrem esse in pluribus rebus, quā Filium, & Filium in pluribus, quā Spiritum sanctum. Nam cū sint vna numero essentia, necessariō vna persona diuina est in alia, iuxta illud Ioan. 14. *Ego in Patre, & Pater in me est.* & multō magis vbi est vna persona, ibi sunt reliquæ. Hæ sunt rationes Athanasij.

ALTERA sententia est B. AVGVSTINI, qui nullum aliud voluit esse peccatum in Spiritum sanctum, quā finale impœnitentiam. Is enim asserit in Enchiridio, cap. 83. enucleatissimè de hac re à se disputatum esse in serm. 11. de verbis Domini: in illo autem sermone tandem hoc constituit. Idem etiam docet in epist. 50. ad Bonifacium, & lib. de corrept. & gratia, cap. 12. & lib. 4. contra Cresconium, cap. 8. Quod autem in hac sententia vsque ad obitum perseverauerit, patet tum ex Enchiridio, cap. 83. nam eum librum ex postremis scripsit, tum ex lib. 1. Retract. cap. 19. vbi corrigit id, quod dixerat lib. 1. de serm. Domini in monte, cap. 43. Dixerat enim, peccatum ad mortem esse inuidiam fraternæ gratiæ, & hoc esse peccatum in Spiritum sanctum: ceterum correxit in Retractationibus, dicens, addendum fuisse: *Si in scelerata mentis perversitate finiret hanc vitam.*

Hæc sententia B. Augustini vera quidem est, quatenus docet finale impœnitentiam esse peccatum aliquod in Spiritum sanctum: tamen non videtur posse defendi, si velit pro-

Ooooo ; priè

priè peccatum illud in Spiritum sanctum, de quo Dominus in Euangelio loquitur, esse finalem impœnitentiam. PRIMO, quia peccatum in Spiritum sanctum propriè blasphemia quædam est, vt patet Matt. 12. Luc. 12. & Marc. 3. finalis autem impœnitentia non est blasphemia, sed circumstantia quædam, quæ in omni peccato reperiri potest.

SECUNDO, quia finalis impœnitentia non committitur nisi in morte: peccatum autem in Spiritum sanctum, etiam in hac vita reperitur; alioqui non diceret Dominus, non remitti, neque in hoc seculo, neque in futuro.

TERTIO, quia Dominus notauit Phariseos huius criminis, vt patet Marci 3. *Qui blasphemauerit, inquit, in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti: quoniam dicebant; Spiritum immundum habet.* At Pharisei tunc non agebant animam, & multos annos fortasse superuixerunt.

QUARTO, quia Apostolus Hebr. 6. & 10. de hoc peccato loqui videtur: ait enim cap. 6. *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, &c. & prolapsi sunt; iterum renouari ad Pœnitentiam:* & cap. 10. *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam Veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato, &c.* & infra dicit, eos qui ita peccant, idèò gravissimè peccare, quia Spiritui gratiæ contumeliam faciunt. Certum autem est, Apostolum loqui de peccatis viuorum, non de finali impœnitentia: alioqui idem esset ac si diceret, non posse mortuos reuocari ad Pœnitentiam; quod indignum est tanto Apostolo.

POSTREMO, quia 1. Ioan. 5. vbi dicitur: *Est peccatum ad mortem; non pro eo dico, vt roget quis, &c.* sermo est de peccato in Spiritum sanctum, vt ipse Augustinus confitetur, lib. 1. de serm. Domini in monte, cap. 43. & tamen Ioannes de peccatis viuorum loquitur. Sunt quidem aliqui, qui existimant Ioannem loqui de peccatis mortuorum, ac dicere, non esse orandum pro illis, qui vsque ad mortem in peccatis suis permanserunt: tamen textus Apostoli apertè reclamationem; ait enim *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem; peccat, & dabitur ei vita, &c.* quibus verbis præsupponit, posse sciri cum aliquis peccat, an illud peccatum sit ad mortem, vel non: ac proinde non loquitur de finali impœnitentia, quæ non

non potest cognosci, nisi post mortem. Præterea, si loqueretur de peccatis mortuorum, non diceret: *Si quis scit fratrem suum peccare*; sed, *Si quis scit fratrem suum peccasse*.

TERTIA sententia est, peccatum in Spiritum sanctum, esse peccatum ex malitia, sicut peccatum ex infirmitate, dicitur peccatum in Patrem, & peccatum ex ignorantia, dicitur peccatum in Filium. Hæc sententia, præ ceteris videtur placuisse Magistro sententiarum in 2. dist. 43. & B. Thomæ in 2. 2. quæst. 14. tamen etiam alias sententias non repudiant.

Possumus autem idem de hac sententia dicere, quod diximus de sententia B. Augustini, nimirum veram esse, sed non satisfacere nostræ quæstioni. Nam etsi quodlibet peccatum ex malitia, dici potest peccatum in Spiritum sanctum: tamen non quodlibet peccatum ex malitia est illud, de quo Scripturæ loquuntur, quod propriè & singulariter dicitur peccatum in Spiritum sanctum, & quod non remittitur neque in hoc seculo, neque in futuro. Id quod facile probari potest, quia peccatum in Spiritum sanctum est certa quædam blasphemia, ut patet ex Matth. 12. Marc. 3. & Lucæ 12. peccatum autem ex malitia, neque est speciale peccatum, sed generale; neque semper est blasphemia: diuidunt enim auctores huius sententiæ peccatum in Spiritum sanctum in sex species, ex quibus tantum una ad blasphemiam pertinet.

Est igitur QUARTA sententia, quam veram esse non dubitamus, peccatum in Spiritum sanctum propriè nihil esse aliud, quam veritatem cognitam & manifestam, ex malitia improbare, & tanquam demoniacam, & detestabilem calumniari. Dicitur autem peccatum in Spiritum sanctum, non quia non sit etiam contra Patrem & Filium, sed quia Spiritui sancto tribuitur operatio miraculorum, & illustratio animorum ad cognoscendam veritatem: ipse enim est qui docet omnem veritatem, Ioan. 16. & qui diuidit singulis, pro ut vult, vni gratiam sanctorum, alteri donum linguarum, &c. & operatur omnia in omnibus 1. Corin. 12. Itaque ille peccat in Spiritum sanctum, qui cognita veritate Spiritu sancto illustrante, improbat, & signa ac prodigia, virtute Spiritus sancti facta, tribuit Sathanæ.

Hanc sententiam veram esse. PRIMO probatur ex communi consensu veterum: ita enim docent Athanasius in libello

bello

bello de hac re scripto, & etiam orat. 2. in Arianos. Chryso-
 mus homil. 42. in Matth. Basilius in Moralibus, summa
 cap. 1. & in quæst. compendio explicatis, quæst. 273. Hilarius
 cap. 5. & 12. Matth. Ambrosius lib. 1. de Spiritu sancto, cap.
 Hieronymus in cap. 12. Matthæi, & in epist. ad Marcellam, de
 blasphemia in Spiritum sanctum, Anselmus in cap. 12. Matth.
 Richardus de S. Victore, in lib. de spiritu blasphemiæ, Theo-
 phylactus & Beda, in cap. 12. Matt. & cap. 3. Marci: & ante hoc
 Pacianus in epist. 3. ad Sympronianum.

Verum OBSERVANDUM est, cùm B. Hieronymus in e-
 pistola citata dicit, peccatum in Spiritum sanctum futurum
 si quis ante tribunal Iudicis constitutus, non solum negat
 Christum, sed etiam dicat eum esse Beelzebub; non esse hæc
 verba simpliciter intelligenda. Tunc enim solum vult B. Hiero-
 nymus futurum peccatum in Spiritum sanctum, si is, qui
 dicit Christum esse Beelzebub, non dicat coactus tormentis,
 sed vtrò ex malitia cognitam veritatem oppugnans, vt ex to-
 ta illa epistola perspicuum est: & tales aliquos fuisse suo tem-
 pore B. Cyprianus testatur in serm. de lapsis.

SECUNDO, probatur ex eo, quòd Dominus peccatum in
 Spiritum sanctum vocat peccatum Phariseorum, quod dice-
 bant Christum in Beelzebub eiicere demonia, vt Marcus cap.
 scribit: peccatum autem hoc Phariseorum, nihil erat aliud
 quam oppugnatio cognitæ veritatis.

TERTIO, probatur ex eo, quòd Dominus Matth. 12. di-
 stinguat blasphemiam in Filium hominis, à blasphemiam in
 Spiritum sanctum. Blasphemiam autem in Filium hominis, se-
 cundum expositionem Athanasij, & Hieronymi, & aliorum
 erat eorum, qui existimantes Christum non esse nisi homi-
 nem, opera eius calumniabantur, & dicebant: *Ecce homo So-
 rax, & potator vini*, ergo peccatum in Spiritum sanctum est
 eorum, qui scientes Christum in virtute Dei miracula opera-
 rum, tamen ex malitia & invidia, diuina illa opera non Spiritui
 sancto, sed Spiritui immundo adscribunt.

Ex his deduci potest, peccata Apostolorum Petri & Pauli,
 quorum prior Christum negavit, posterior apertè persecu-
 tus est, non fuisse peccata in Spiritum sanctum. Nam Petrus
 ex infirmitate negavit, timore videlicet pœnæ: Paulus autem
 ex ignorantia. 1. Timot. 1. *Misericordiam*, inquit, *consequutus*

sum,

sum, quia ignorans feci, in incredulitate. At peccata Iudæorum lapidantium Stephanū; in Spiritum sanctum erant: nam cum resistere non possent Spiritui sancto, qui loquebatur in eo, ut dicitur Act. 6. tamen resistere conabantur. Et idem peccatum à multis Hæreticis committi credibile est, qui cum in Scripturis & Patribus assidue versentur, vix fieri potest, quin intelligant se vehementer errare: & tamen ne videantur sine causa de Ecclesia recessisse, doctrinam cognitam satis & exploratam obstinatè repræhendunt.

IAM verò, qua ratione hoc peccatum dicatur irremissibile, dubium est propter quatuor loca Scripturæ. PRIMVS est, Matth. 12. Luc. 12. & Marci 3. vbi dicitur blasphemia in Spiritum sanctum non remitti, neque in hoc seculo, neque in futuro. SECUNDVS est Hebr. 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, &c.* TERTIVS Hebr. 10. *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato.* QVARTVS I. Ioan. 5. *Est peccatum ad mortem, pro eo non dico ut roget quis.*

Ad PRIMVM locum multiplex responsio dari solet. PRIMÆ est Theophylacti in hunc locum Matthæi, & Abulensis ibidem, peccatum in Spiritum sanctum dici irremissibile, quia nunquam remittitur sine Pœnitentia, peccatum autem in Filium hominis dici remissibile, quia remittitur sine Pœnitentia, quia enim ex ignorantia procedit, non reputatur verum peccatum. AT si hæc sententia vera esset, sequeretur, omne verum peccatum, quod non est ex ignorantia inuincibili, esse peccatum in Spiritum sanctum, quod certè absurdissimum est.

SECUNDA est Richardi in libello de spiritu blasphemiæ, peccatum in Spiritum sanctum dici irremissibile non ratione culpæ, sed ratione pœnæ; quia si homo Pœnitentiam non agit de hoc peccato, nihil ei remittitur de pœna damnationis, si verò Pœnitentiam agit, nihil ei remittitur de pœna temporali, quæ ad satisfactionem requiritur: alia verò peccata dicuntur remissibilia, quia semper remittitur aliquid de pœna illis debita, ratione ignorantia, vel infirmitatis, quæ peccata illa diminuunt.

CONTRA hanc solutionem est, PRIMO, quòd omnes a-
lij Patres intelligunt, Dominum esse loquutum de remissio-
ne

ne culpæ. SECUNDO, quia Dominus non dixit: Nihil de hoc peccato remittetur, sed absolutè: Hoc peccatum non remittetur: ergo non loquitur de diminutione pœnæ, sed de absoluta remissione totius peccati. TERTIO, quia sine ratione asseritur, nihil pœnæ relaxari peccantibus in Spiritum sanctum, si Pœnitentiam egerint: nam si reuera magno feruore aliquis talis conuertatur, cur non poterit Deus & Ecclesia vel patrem aliquam pœnæ temporalis relaxare?

ALIA igitur solutio est aliorum, peccatum in Spiritum sanctum irremissibile dici, quia etiam si remitti possit, si Pœnitentia adsit, tamen qui ita peccant, ad veram Pœnitentiam non perueniunt, quod iusto iudicio Deus eos deseruerit, & reprobum sensum traditi sint.

Hæc sententia videtur esse Athanasij, Hilarij, Hieronymi & Anselmi in caput Matth. 12. videtur tamen temperanda, eam temperant Chrysostomus in cap. 12. Matth. Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 4. Nam si simpliciter intelligamus peccatum in Spiritum sanctum nunquam remitti, sequetur eos omnes qui scilicet se impugnare cognitam veritatem, merito desperare debere de salute, quod absurdissimum esse videtur: sequetur etiam, nos non debere pro talibus orare, sicut pro damnatis non oramus; cùm tamen sanctus Stephanus orauerit pro lapidatoribus suis, quos in Spiritum sanctum peccare sciebat, vt habemus Actor. 7. Et B. AUGUSTINVS lib. 1. Retractationum, cap. 19. *De nullo, inquit, quous pessimo in hac vita constituto, desperandum est; & pro eo non imprudenter oratur, de quo non desperatur.* S. AMBROSIVS quoque loco citato probat, peccatum in Spiritum sanctum per Pœnitentiam posse remitti, quia populus Iudeorum, qui dixerat de Christo: *In Beelzebub principe Demoniorum eicit demonia*; postea ad prædicationem B. Petri conuersus legitur, Actor. 2.

Dicendum igitur, Scripturas & Patres dicere, peccatum in Spiritum sanctum non remitti, quia ordinariè & vt plurimum, non curatur: sicut de aliis peccatis Dominus ait: *Omnia peccata & blasphemia remittuntur.* non quia semper, & omnibus remittantur, sed quia vt plurimum & ordinariè remittuntur. Sunt autem duæ causæ cur ordinariè incurabile peccatum in Spiritum sanctum. VNA, quia directè resistit

repudiat

repudiat gratiam Dei: quemadmodum si ægrotus vnico medicamento curari posset, & illud admittere non vellet, rectè diceretur morbus eius incurabilis. ALTE RA, quia cùm sit peccatum ex malitia, non ex ignorantia vel infirmitate, nihil in se habet, vnde vel modicum excusari possit, ac proinde nihil misericordiæ meretur: hinc enim Apostolus i. Timoth. I. *Misericordiam, inquit, consequutus sum, quia ignorans feci, in incredulitate.*

Ac ne mirum videatur, si peccatum irremissibile, dicamus irremissibile ordinariè, sed non absolutè; considerentur alia similia loca. Matth. 19. Dominus ait facilius esse, vt camelus intret per foramen acus, quàm vt diues ingrediatur in regnum cœlorum. Quo loco videtur planè diuitibus aditum ad salutem interclusisse: & tamen in eodem loco subiungit: *Quod impossibile est apud homines, apud Deum possibile est.* Et Hierem. 13. dicit Dominus: *Si mutare potest Aethiops pellem suam, & pardus varietates suas; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malè.* & tamen in toto eo libro hortatur eos Deus vt reuertantur, & veniam pollicetur.

Ad SECVNDVM locum ex epist. ad Hebræos cap. 6. posset PRIMO eodem modo responderi, impossibile esse vt qui semel sunt illuminati, & voluntariè postea peccant, ad Pœnitentiam renouentur; non absolutè, sed vt in plurimum. SED melior solutio est, quòd Apostolus hîc solùm loquatur de pœnitentia, quæ Baptismum præcedit: sic enim exponunt Chrysostomus, Ambrosius, & alij Patres. Et ipse Apostolus hoc insinuat illis verbis: *Qui semel sunt illuminati, id est, baptizati.* nam apud veteres, illuminari est baptizari. Et illis: *Iterum renouari.* renouamur enim propriè in Baptismo. Et illis: *Iterum crucifigentes Filium Dei.* nam cùm baptizamur, conformamur similitudini mortis Domini, vt dicitur ad Rom. 6. & sicut Christus tantùm semel crucifixus est, ita & nos tantùm semel baptizamur, & qui vellet iterum baptizari, iterum sibi Christum crucifigeret.

Ad TERTIVM ex cap. 10. ad Hebræos dico cum Chrysostomo, Ambrosio, & aliis; cùm Apostolus dicit, non relinquî hostiam pro peccato, sensum esse, non esse expectandû alium Christum, qui pro nobis moriatur, vel vt ille, qui semel mortuus est, iterum veniat moriturus: & consequenter non esse
secun-

secundum Baptismum expectandum. Eadem enim est sententia huius loci, & superioris.

Ad QVARTVM ex epistola Ioannis, Augustinus de correptione & gratia, cap. 12. & Gregorius lib. 6. moral. cap. 31. fuit ultimo, dicunt, peccatum ad mortem, esse peccatum in quo homo perseverat vsque ad mortem. Sed tunc non dixisset: *quis scit fratrem peccare*, sed, Si quis scit peccasse non ad mortem: non enim cognosci posset peccatum ad mortem, nisi post mortem eius, qui illud commisit. Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 9. dicit, Ioannem non dixisse vt nemo oraret pro iis, qui peccant peccata ad mortem, id est, grauissima peccata; sed solum vt non orent homines vulgares, & imperfecti, ad quos epistolam illam scribebat: grauissima enim peccata, perfectis oratoribus indigent. Hieronymus lib. 2. in Iouinianum ultra medium, versus finem, tractans hunc locum, dicit nihil hîc significari aliud, nisi pro peccato ad mortem difficulter orationem exaudiri. Et hic videtur verissimus esse huius loci sensus: nam immediatè antea dixerat Ioannes: *Scimus quoniam audit nos, quidquid petierimus ab eo*. idcirco ne putaremus hoc habere locum etiam in petitionibus quibuslibet, quas pro aliis offerimus, subdit: *Qui scit fratrem suum peccare non ad mortem, petat, & dabitur ei, &c.* id est, cum fiducia petat, nam impetrabit. Si verò peccatum est ad mortem, id est, grauissimum ex genere illorum, quæ ordinariè non remittuntur, sed puniuntur æterna morte: *Non dico, vt roget quis*, id est, non prohibeo quidem orare, sed non audeo polliceri; quod facillè impetrabitis; ideò non dico vt roget quis, nimirum cum illa certa fiducia impetrandi: sæpe enim Deus in tali negotio preces Sanctorum non audit, iuxta illud Hierem. 7. *Noli orare pro populo, quia non exaudiam te.*

CAPVT XVII.

Contritionem imperfectam, siue attritionem ex timore pœnæ ortam, bonam atque utilem esse.

ECIMA sequitur quæstio; Vtrum Contritio, siue Attritio quæ oritur ex timore seruili, sit bona: sic quidem Martinus Lutherus (vt ostendimus ex multis eius testimoniis in lib. 1. cap. 6.) initio defen-

tionis suæ apertè dicebat, Contritionem ex timore seruilioram, facere hominem hypocritam, & magis peccatorem. Et quamuis Lutherani postea ab ea sententia recesserint, & iam communiter doceant, timorem pœnæ vtilem esse, atque inde Pœnitentiam inchoari, vt perspicuum est ex Kemnitio in 2. part. Examinis, pag. 954. & ex Caluino lib. 3. Instit. cap. 3. §. 7. tamen operæpretium esse duximus, Lutheri sententiam à Leone X. primùm in Bulla contra articulos Lutheranos, deinde à Concilio Oecumenico Tridentino, sess. 14. can. 5. damnatam; testimoniis Scripturarum, veterum traditione, & rationibus confutare.

Sed antequam ad argumenta veniamus, exponendum erit paucis, de quo timore pœnæ potissimùm controuersia sit: possumus enim doctrinæ causa quatuor timores distinguere, qui omnes pœnam, non culpam respiciant.

PRIMVS est timor naturalis, qui passio quædam est partium inferioris: & de hoc timore nulla controuersia est, tum quod hic timor non se extendat ad pœnas æternas, quæ sola fide comprehenduntur, tum etiam quod neque sit bonus, neque malus, nec solum in hominibus, sed etiam in pecudibus reperitur. Errat enim Rupertus Abbas lib. 9. de operibus Spiritus sancti, cap. 5. vbi duos timores malos à duobus bonis distinguens, priorem malum esse dicit eum, qui in quatuor præcipuis animæ passionibus numeratur, quæ sunt, timor, cupiditas, dolor, & gaudium: posteriorem esse vult eum, qui nascitur ex fide, sed hominem non corrigit, qualis fuit in Felice Præsidi Iudææ, qui disputante Paulo Act. 24. de Iudicio futuro, valde perterritus est, sed inde non euasit melior. At passiones illæ animæ non rectè dicuntur malæ, cum moraliter nec bonæ, nec malæ vocari possint, quippe quas non habemus in potestate; naturaliter autem bonæ sint, & à Deo ad multa commoda nobis ingenita, vt sanctus Basilus demonstrat in orat. contra irascentes. Timor autem ille qui ex fide oritur, non ideo malus dici debet, quia hominem non corrigit, alioqui ipsa etiam fides dici posset mala, quando hominem non corrigit; sed vitium illud non fidei, vel timoris, sed hominis est, qui fidei ac timoris ductum non sequitur.

ALTER timor est is, quem Theologi mūdanum appella-
re solent; cū videlicet quis ita pœnas à rebus creatis infil-
gendas metuit, vt propterea in creatorem peccare non me-
tuat; qualis timor in Petro fuit, cū Christum negauit. Ne-
que de hoc timore vlla quæstio esse potest: is enim timor cō-
sensu omnium malus est, & ab ipso Christo damnatus, Mat-
10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* & ab Apostolo Pe-
tro, 1. Pet. 3. *Timorem eorum ne timueritis, Dominum autem*
CHRISTVM sanctificate in cordibus vestris. & ab Isaia, cap. 40.
Quis tu, vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui
quasi fanum, ita arefcet? Hunc eundem timorem S. Basilius
in explicatione Psalmi 33. hostilem appellat, ac sobolem in-
credulitatis esse dicit; & de eodem disputat S. Augustinus ser-
mon. 18. de verbis Apostoli.

TERTIVS est timor pœnæ, quem Deus ipse peccatoribus
comminatur, sed cum timore offensionis diuinæ ita coniun-
ctus, vt licet homo vehementer pœnam timeat, magis tamē
offensionem Dei, quàm pœnam illam timeat. Atque hic ti-
mor seruilis dici solet secundum substantiam, sed absque ser-
uilitate, & ordinatus, ac bonus est; neque de eo quæstio esse
posse videtur, ac ne ipse quidem Lutherus, vt existimo, timo-
rem istum reprehendisset. Nam & Dominus hortatur in-
ctos Martyres Matth. 10. vt timeant eum, qui potest ani-
mam & corpus perdere in Gehennam; & sancti Patres hunc
timorem passim laudant, & in ipsis etiam iustis hominibus
locum habere dicunt. S. Basilius oratione in Psalm. 33. docet
peccatorum tentationes repellendas à viris iustis timore fu-
turi Iudicij. Et oratione in principium Prouerbiorum, docet
cit homines iustos hoc timore impediri ne peccent, non se-
cus ac impediuntur clauis, qui cruci affixi sunt, ne se com-
moueant, iuxta illud Psalm. 118. *Confige timore tuo carnes meas*
à iudiciis enim tuis timui. S. Ioannes Chrysostomus hom. 11.
ad populum Antiochenum, scribit, metum Gehennæ esse à
anima hominis iusti quasi militem fortem & armatum, qui
fures & latrones, & omnes hostes procul arcet à domo. S. Am-
brosius in Psalm. 118. serm. 21. scribit, sanctos Martyres in ago-
ne martyrij constitutos, timore Gehennæ ante oculos memo-
ris propositæ, vincere solitos earum pœnarum timorem,
qui à persecutoribus & carnificibus ingerebatur. S. Hiero-
nimo

ronymus in epistola ad Eustochium de seruanda uirginitate, scribit se metu Gehennæ solitudinem, & genus vitæ durissimum elegisse. S. Augustinus in libr. de gratia & libero arbitrio; cap. 18. scribit, sanctis uiris timorem illum à Deo donari, de quo Dominus ait: *Timete eum, qui potest animam & corpus perdere in Gehennam*, & lib. de sancta uirginitate, cap. 38. apertè docet, hunc timorem à charitate nequaquam excludi. Denique sanctus Gregorius homil. 26. in Euangelia, omnes hortatur, ut futurum Iudicium timeat antequam ueniat, ne postea cum appropinquare cœperit, timere debeant.

QUARTVS timor est propriè seruilis, quo uidelicet ita peccator Deum punientem timet, ut solius pœnæ fugiendæ causa à peccatis perpetrands caueat, & de perpetratis doleat; quem timorem ita explicat sanctus AUGUSTINVS conc. 25. in Psalm. 118. *Timor quo non amatur iustitia, sed timetur pœna, seruilis est, quia carnalis est, & ideo non crucifigit carnem. Viuit enim peccandi uoluntas, que tunc apparet in opere, quando speratur impunitas; cum uero pœna creditur sequutura, latenter uiuit, uiuit tamen: mallet enim licere, & dolet non licere, quod lex uetat, quia non spiritaliter delectatur eius bono, sed carnaliter malum metuit, quod minatur.*

De hoc igitur timore tota cõtrouersia est, hunc enim Lutherus damnabat, ut qui faceret homines hypocritas, magisque peccatores; & hunc eundem Tridentina Synodus sess. 14. cap. 4. bonum atq; uilem esse, & à Deo excitari docet. Quæ sententia probatur PRIMO ex uerbis illis Dauidis, Psalm. 110. & Salomonis, Prouerb. 1. *Initium sapientia timor Domini.* & Ecclesiast. cap. 1. *Timor Domini expellit peccatum, nam quis sine timore est, non poterit iustificari.* & cap. 25. *Timor Domini initium dilectionis eius.* Hæc dicuntur de timore qui est in peccatoribus, & qui dilectionem præcedit: in peccatoribus autem & ante dilectionem, timor filialis esse non potest, sed tantum seruilis.

ITEM Isaia 26. secundum uersionem LXX. *A timore tuo concepimus, & peperimus Spiritum salutis.* Hiere. 5. *Me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis, dicit Dominus.* Mala. 1. *Filius honorat patrem, & seruus dominum: Si ego pater,*

ppppp 2 ter,

ter, & ubi est honor meus? si dominus, & ubi timor meus? Quo loco Dominus exigit timorem à seruis, qui cum vt patrem amare non nouerant.

Illud ETIAM Domini, Matth. 10. *Timete eum, qui potest corpus & animam perdere in Gehennam*: etiamsi ad iustos pertineat, qui timore isto iuuantur ne peccent; tamen dubitari non potest, quin etiam ad iniustos referri debeat, qui timore eodem iuuantur, vt ad pœnitentiam veniant.

PRAETEREA Scripturæ passim terrorem incutiunt peccatoribus, nec sanè ad alium finem, nisi vt timorem concipiant, & ex eo timore pœnitentiam meditentur. Deuter. 32. *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit & sique ad inferni nouissima.* Psalm. 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium sum & vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum, & in eo parauit & vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Isai. 37. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Ionas cap. 3. illa comminatione Niniuitas conuertit, *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur.* Matth. 3. Ioannes Baptista timore pœnæ ad pœnitentiam homines adducere satagebat: *Genimina & sperarum, quis vobis demonstrauit fructum ventura ira?* & rursus: *Omnis arbor, qua non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur.* Et Christus Matth. 5. 13. 24. & 25. Marc. 9. Luc. 12. & alibi sæpissimè, ignem Gehennæ, stridorem dentium, tenebras exteriores, vermem non morientem, & flammam inextinguibilem minabatur.

DENIQUE eadem Scripturæ timorem istum à Deo inspirari tam apertè docent, vt nimis magna temeritas videri debeat, si quis eum adhuc damnare voluerit. Rom. 8. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, &c.* quo loco beatus Paulus docet, in Testamento veteri datum à Deo spiritum seruitutis, quo timeretur; quemadmodum in Testamento nouo dedit spiritum adoptionis, quo diligeretur. Isai. 63. *Quare me errare fecisti de via tua? indurasti cor nostrum ne timeremus te?* vbi lamentatur Propheta, quòd Hebræi caruerint dono timoris, quo conuerti ad Dominum potuissent. Nam (vt rectè docet S. Augustinus in epist. 105. ad Sixtum) non indu-

rat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam.

ACCEDAT nunc traditio veteris Ecclesiæ. TERTULLIANVS in lib. de Pœnitentia: *Si de Exomologesi, inquit, retractas, Gehennam in corde considera, quam tibi Exomologesi extinguit: & pœna magnitudinem prius imaginare, & de remedij adeptione non dubites.* Idem libr. 2. in Marcionem, timorem Iudicij bonum, & salutarem esse demonstrat.

CLEMENS Alexandrinus lib. 2. Stromatum, ante mediũ: *Fides, inquit, est prima ad salutem inclinatio, post quam timor, & spes, & Pœnitentia.* Et infra: *Qui timorem damnant, ij legem etiam insectantur: quod si legem, clarum est, quod & eum qui legem tulit.*

S. CYPRIANVS in sermone de lapsis, cùm ad timorem lapsos hortaretur: *Deus, inquit, quantum pietate patris indulgens semper & bonus est: tantum iudicis maiestate timendus est.*

S. BASILIVS oratione in Psalm. 33. *Timor, inquit, salutaris, qui ad sanctitatẽ deducit, & animæ diuinitus insitus est, qualis existat, si cupis audire, attende: quando fortè te ad aliquod peccatum videris paratum, illud horribile mandatũ, & Christi iudicium cogita, &c.* vide eundem oratione in principium Prouerbiorum.

S. PACIANVS in Parænesi ad Pœnitentiam, ferè extrema: *Timere, inquit, dilectissimi iusta iudicia, omittite errorem, damnate delicias: properat iam tempus extremum: Tartarus & Gehenna laxatos impiis sinus pandunt: post animarum tempestiua supplicia, rediuisis quoq; corporis pœna seruatur, &c.*

S. AMBROSIVS in libello ad virginem corruptam, cap. 8. *Pœnitentia, inquit, non verbis agenda est, sed & actu. Hæc autem sic agitur, si tibi ante oculos ponas de quã gloria rueris, & de quo libro vita nomen tuum deletum sit, & si te iam credas propè ipsas positam tenebras exteriores.*

S. HIERONYMVS in commentario ad cap. i. Malachia: *Vult, inquit, Deus, & primũ eius filij simus, & bonũ voluntate faciamus: si hoc consequi nolumus; & saltem nos seruos habeat, à malis per suppliciorum formidinem recedamus, &*

de timore seruorum ad gratiam filiorum transeamus. Et in caput secundum Michæ: *Vt qui pudore, inquit, vel Verecundia non tenentur, agant Pœnitentiam saltem comminatione pœnarum.*

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS in primo libro de compunctione cordis, extremo: *Hoc solum est, quod exposcitur nobis, et semper recordemur mala nostra, et ad animam reuocemus, et conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, et pro his supplicemus Deo, et Gehennam ponamus in conspectibus nostris, et Angelos, qui in die Iudicij ubiq; discurrunt, et congregant de omni orbe terrarum eos, qui trudentur sunt in Gehennam ignis, ac supplicis tradendi, et c. vide etiam homil. 15. ad populum Antiochenum.*

S. AVGVSTINVS in Psalm. 127. in illud: *Beati omnes qui timent Dominum. Ille, inquit, timor nondum castus, presentiam Domini et pœnas timet, timore facit quidquid bonum facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patienda illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimos sponsi, sed timet ne mittatur in Gehennam. Bonus est et iste timor, et utilis est. Et tractat. 9. in epistolam Ioannis: Semulat, inquit, timor, sed noli timere, intrat charitas, qua sanat quod vulnerat timor; timor Dei sic vulnerat, quomodo misericordiam ferramentum putredinem tollit, opus est ergo et intres timor primo, per quem veniat charitas: timor medicamentum, charitas sanitas.*

Ioannes CASSIANVS lib. 4. de institutis renunciantium, cap. 39. *Principium, inquit, nostra salutis, eiusdemq; custodia, sicut dixi, timor Domini est: per hunc enim, et initium conuersionis, et vitiorum purgatio, et virtutum custodia his qui imbuuntur ad viam perfectionis, acquiritur. Vide etiam eundem collat. 3. cap. 4. & collat. II. cap. 6.*

S. GREGORIUS hom. 34. in Euangel. *Prava mens, inquit, si non prius per timorem eueritur, ab assuetis vitis non emundatur.*

S. BERNARDVS in serm. de S. Maria Magdalena, quasi prauidisset Lutherum soli fidei omnia tribuentem: *Fallitur, inquit, qui sic osculatur misericordiam pedem, et pedem Iudicij non attendat; qui totum de misericordia pede presumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quod credit. Et in libro de*

præ-

præcepto & dispensatione: *Bonus quidem, inquit, obedientia gradus est, iuxta Magistri nostri sententiam, siue propter meritum Gehenna, siue propter professionem sanctam quam professus est, quisquis obediat: melior tamen, cum ex Dei amore obeditur.*

ACCEDAT denique etiam ratio; nam consentaneum est naturæ, ac rationi, timere malum quod accidere potest, ac præsertim malum summum, & sempiternum, qualis est cruciatus Gehennæ. DEINDE, timoris huius effectus optimus est; aut enim coërcet voluntatem à peccando, aut saltem impedit opus: non potest autem arbor mala bonos fructus facere. POSTREMO, non solum Deus causa est huius timoris, sed etiam probabile est, hunc eundem timorem inter illa præclara septem dona sancti Spiritus numerari, ut ex Scholasticis docuerunt Alexander in 3. part. summæ Theologicæ. quæst. 76. m. 2. & sanctus Bonaventura in 3. Sentent. distinct. 34. parte 2. artic. 1. quæst. 1. & ex antiquis Doctoribus sanctus Augustinus, & sanctus Gregorius, duæ columnæ Ecclesiæ.

S. Augustinus tractat. 9. in epist. Ioannis, docet timorem seruilem esse, de quo loquitur Salomon cum ait Prouerb. 1. *Initium sapientia timor Domini*; quod etiam docent, S. Basilii oratione in principium Prouerbiorum, Beda in 1. cap. Prouerb. Bernardus homil. 23. in Cantica, & epistol. 9. ad Episcopum Colonensem, & Magister cum Theologis Scholasticis in 3. Sentent. dist. 34. RURSUS idem Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 9. & Gregorius homil. 19. in Ezechielem, scribunt de eodem timore loquutum esse Salomonem, qui ait: *Initium sapientia timor Domini*; & Isaiam cap. 11. qui ultimo loco inter dona sancti Spiritus posuit Spiritum timoris Domini. Igitur ex sententia Gregorij, & Augustini, inter septem dona Spiritus sancti timor seruilis locum suum habet. ADDE, quod Gregorius loco citato disertis verbis tradit, Spiritum timoris Domini, de quo loquitur Isaias, esse timorem pœnæ, qui minuitur crescente charitate. Et Augustinus in lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 18. docet Spiritum timoris Domini, quem inter dona Spiritus sancti posuit Isaias, non esse timorem illum, quo Petrus Christum negauit, sed illum, de quo Dominus ait:

Ppppp 4 *Time*

Timete eum, qui potest corpus & animam perdere in Gehennam. qui quidem timor seruilis est, saltem secundum substantiam.

NEQVE his repugnat, quòd in Christo fuerint omnia dona Spiritus sancti, in quo tamen timor seruilis non fuit. Nam neq; timor ille castus fuit in Christo, quo timemus, ne fortè Deum offendamus: sciebat enim ille se impeccabilem esse, & tamen quis affirmare auderet, timorem illum castum inter dona Spiritus sancti non esse numerandum? Igitur Propheta Isaias, per Spiritum timoris Domini, intellexit timorem Domini in vniuersum, vt compræhendit seruiliter & filialem: Christus autè repletus fuit Spiritu timoris Domini, nò secundum omnes species timoris, sed solùm secundum speciem timoris filialis, quatenus respicit reuerentiam patris, qui solus in ipso esse potuit.

CAPVT XVIII.

Soluuntur obiectiones.

MARTINVS Lutherus in sermone de Pœnitentia, & in assertionem articuli sexti, aduersus ea quae iam explicata & constituta sunt, pauca quaedam obiicit argumeta, quæ licet iam olim à viris doctissimis Ioanne Rossensi, & Ruaro Tappero dissoluta fuerint, nihil tamen oberit, si etiam à nobis breuissimè dissoluantur.

PRIMO igitur obiicit, Contritionem ex timore præcepti & minarum, extortam, ac violentam esse, & augere peccatum non minuere. Nam remoto præcepto & minis, qui antea ex timore dicebant sibi displicere peccatum, iam dicerent placere, & eo magis peccat, & peccatis suis afficiuntur, quo magis coguntur: non autem volunt illa odisse; siquidem lex & cognitio peccati, magis abundare facit peccatum, vt ait apostolus ad Rom. 5.

RESPONDEO, dubitari non potest, quin dolor de peccato ex solo timore legis & pœnarum profectus, non sit iracundus ac voluntarius, vt est ille, qui oritur ex amore iustitiæ, & Dei: simpliciter tamen liber, & voluntarius est etiam ipse, cum

cùm ex deliberato consilio, & electione nascatur, & possit homo, ut etiam re ipsa multi faciunt, malle peccâdo præsentii iucunditate frui, quàm non peccando futuras pœnas euadere. Sed etiâ si polor iste aliquo modo extortus dici queat, non idè tamen est malus, neq; peccatum auget, sed bonus est, & à peccato retrahit: alioqui lex ipsa quæ timorem incutit, esset mala, & Deus, qui timorem illum inspirat, mali auctor esset. Quod autem nitamur in veritum, & inde peccatû abundet ex cognitione legis, & timore pœnarum; non oritur ex lege, vel timore, sed ex corrupta hominis voluntate, quæ ex bono accipit occasionem mali. Quocirca B. Paulus aperte scribit, nō à lege occasionem dari, sed ex lege occasionem accipi: *Quid ergo, inquit ad Rom. 7. dicemus? lex peccatum est? absit: sed peccatum non cognoui nisi per legem, nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Et infra: *Peccatum occasione accepta, per mandatum seduxit me, & per illud occidit: itaq; lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.* Quod idem de timore dici potest, esse videlicet eum sanctum, & bonum, cùm ex se retrahat à peccando, licet interdum corrupta hominis voluntas eo magis concupiscat, quo magis ab opere coërcetur.

Sed sciendum est præterea, duos quasi gradus distingui posse in timore seruili. PRIMVS est, quando impedit opus peccati externum, sed non voluntatē: & hic timor est bonus, & bonæ rei causa, quia bonum est impediri opus externum, sed quia coniunctus est cum mala voluntate, nō gignit Contritionem neq; Attritionem. SECUNDVS est, quando non solum opus externum peccati, sed etiam voluntatem peccandi coërcet: sæpe enim homines etiâ si nondum toto corde Deum diligant, tamen consideratis malis effectibus peccati, & suppliciiis æternis, ad quæ ipsos perducit; simpliciter odiû contra peccatum concipiunt, & seriò abiiciunt peccandi voluntatem. Et hic timor est melior, neque ex eo vlllo modo crescit peccandi voluntas; & de eo loquuntur Theologi, cùm dicunt, Attritionem ex timore conceptam, dispositionem esse ad iustificationem, & Sacramento accedente, reuera iustificare, ut perspicuum est ex Concilio Tridentino, sess. 14.

cap. 4. ubi legimus, attritionem disponere ad iustificationem si voluntatem peccandi excludat.

SECUNDO obiicit idem Lutherus in eodem sermone de Pœnitentia, neminem posse perfecte odisse aliquid, cuius contrarium non prius dilexerit, cum amor sit prior odio, et odium ex amore naturaliter fluat; proinde non esse verum odium peccatorum, quod ex timore pœnarum oritur, sed illud solum, quod nascitur ex amore iustitiæ: atque ideo peccatores hortatur, ut si veram pœnitentiam concipere volunt, non attendant ad peccati sordiditatem, sed ad speciem, & puritatem virtutis.

RESPONDEO, si admitteremus quod Lutherus assumit, nihil aliud inde efficeretur, nisi dolor de peccatis ob timorem pœnæ non esse perfectum odium peccatorum, quod quidem nos minimè negamus: fatemur enim perfectum odium peccati esse illud, quod ex amore Dei iustitiæque procedit, & ideo dolorem, siue odium ex timore pœnæ conceptum, non Contritionem, sed Attritionem nominamus. Verum tamen principium illud Lutheri, non posse videlicet aliquid verè perfecteque odio haberi, cuius contrarium prius non diligatur, non habet locum nisi in iis rebus, quæ propter se odio habentur: nam si quid alterius rei gratia odio habeatur, verè ac perfecte odio haberi poterit, si res illa diligatur, cuius causa istud odio habetur. Hoc modo sæpe cibum suavem detestamur, non quod eius contrarium, id est, cibum insuavem diligamus, sed quia diligimus sanitatem, cui cibus ille suavis creditur obfuturus: Sic igitur peccata verissimo, vehementissimoque odio prosequi possumus, etiam si contrarias illi virtutes minimè diligamus, quia diligamus felicitatem, à qua peccando nos excludi, atque excidere persuasi sumus.

PORRO, cohortatio illa Lutheri, ut pœnitentiam acturus, non in ea damna quæ gignit peccatum, sed in speciem virtutis oculos mentis intendant, proflus intempestiva est. Qui enim sordibus peccatorum assuetus est, non movetur ad speciem virtutis; neque fieri potest ut avaro liberalitas, luxurioso castitas, superbo humilitas repete placere incipiat, nisi Deus singulari miraculo in momento hominem aliquem divinitus illustrare, & immutare voluerit. At supplicia, quæ Deus peccatoribus comminatur, facile possunt cuiuslibet hominis,

nis, quamuis impij & nefarij animum permouere: & idcirco ordinatiè diuina prouidentia à timore pœnarum incipere solet, cum peccatorem ad pœnitentiam ducit. Verè enim à Dauide, & Salomone scriptum est: *Initium sapientiæ timor Domini.* & AVGVSTINVS tract. 9. in epist. Ioannis, verè dixit: *Si nullus est timor, non est, quæ intret charitas. Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid sinitur, seta prius intrat, sed nisi seta exeat non succedit linum: sic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit, & introduceretur charitas.*

TERTIO, idem Lutherus in assertionè art. 6. multa dicit vt probet, Contritionem ex timore pœnarum conceptam, esse hypocrisim quandam, & homines hypocritas facere: sed summa ratiocinationis hæc est. Quod non fit ex corde ac sincerè, simulatum & hypocriticum est, iuxta illud Matth. 15. *Cor eorum longè est à me:* rursus quod non fit ex charitate, non fit ex corde, & nihil, vanum, & falsum est, 1. Cor. 13. igitur quod non fit ex charitate, simulatum & hypocritum est. At Contritio ex timore concepta, non oritur ex charitate; ergo simulata, & hypocritica est.

RESPONDEO, prima propositio verissima est, at secunda falsissima. Quod enim non fit ex charitate, non est quidem meritorium vitæ æternæ, quam Deus promisit diligentibus se, Iacob. 1. tamen verum, sincerum, & vtile esse potest. Qui enim orat pro remissione peccatorum, & charitate accipienda, nõ frustra laborat, etiam si ex charitate, quam nondum habet, id facere nequeat: & qui peccatum odit, quia ad interitum sempiternum ducit, verè, ac seriò peccatum odit, sicut verè, ac seriò interitum sempiternum timet: & qui peccata sua elemosynis redimebat iuxta consilium Danielis, vel ad Ionæ prædicationem vrbs euerfionem metuentes, ieiunio ac cilicio se affligebant, nequaquam hypocritæ erant. Neque Apostolus Paulus 1. Corinth. 13. scripsit, id quod fit sine charitate, nihil, vanum, & falsum esse; aut fidem, linguas, prophetiam, scientiam, miracula, sine charitate nihil esse, aut vana & falsa esse: sed hominem, qui illa omnia sine charitate habet, nihil esse, quia non est amicus Dei, neq; illa omnia si charitas absit, beatum illum vnquam facient.

QUARTO

QUARTO obiicit idem Lutherus in epist. ad Vicarium ordinis sui, Pœnitentiam nihil amarum, aut asperum, sed rem dulcem, & suauem sonare, timor autem pœnam habere, ut scribit S. Ioannes.

RESPONDEO. Id nimirum Lutherani audire cupiunt pœnitentiam agi suauiter dormiendo, ac potando: quibus aptissimè conuenit quod scribit TERTULLIANVS in libro de Pœnitentia, cum ait: *Num ergo in coccino, & Tyrio pro delictis supplicare nos condecet? cedò acum crinibus distinguendis, & puluerem dentibus elmandis, et bisulcum aliquid ferri vel aris, & quibus repastinandis: si quid ficti nitoris, si quid coacti ruboris, in labia aut genas & rgeat: præterea exquirunt balneas lactores, hortulani maritimè recessus; aduicito sumptum, conquirunt altilium enormem saginam, defecato neclutem vini. Cum quis interrogarit, cur anima largiatur Deliqui (dicito) in Deum, & periclitor in aeternum perire.* Hæc ille. Non sic Petrus, qui fleuit amarè; non sic Publicanus, qui præ cōfusione non audebat oculos ad cœlum leuare, & cum dolore pectus suū percutiebat: non sic mulier illa peccatrix, quæ, ut sanctus loquitur Gregorius homil. 33, tanto dolore ardebat, ut etiam inter epulas flere nõ erubesceret. Denique longissimè abest pœnitentia ista Lutheri, tota inuis & blanda, ab illius præceptis, qui iubet affligere animos, scindere corda, luctum facere quasi vnigeniti.

QUINTO posset obiici, quòd timor seruilis inordinatus videatur, ac per hoc etiam malus, cum magis pœnam, quam culpam timeat.

RESPONDEO, argumentum rectè probat eos, qui timorem seruilem habent, inordinatos ac malos esse, non tamen ipsum timorem inordinatum esse, vel malum. Nam timor seruilis non dicitur seruilis ab aliqua forma seruitutis sibi intrinseca, & essentiali, sed à forma seruitutis extrinseca sibi, intrinseca autem subiecto suo. Dicitur enim timor seruilis, quia reperitur in seruis, quasi diceretur timor seruorum, quomodo fides informis est fides hominum peccatorum, sed ipsa non est peccatum, quia informitas est coniuncta cum fide, sed non est illi intrinseca. Itaque qui seruiliter timet, malus est, quia plures facit pœnam quam culpam, sed timor ipse non est malus, sed bonus: quia non ideo ille est malus, quia

quia vehementer timet pœnam, sed quia non vehementius timet culpam; quòd autem nõ vehementius culpam timeat, non oritur ex timore pœnæ, sed ex defectu charitatis. GREGORIUS in primum cap. Cant. *Recti, inquit, diligunt te, non recti adhuc timent te.*

DICES, si hæc ita se habent, cur non potest etiam timor mundanus bonus & sanctus nominari, licet mali sint, qui illum habent? quòd enim peccet qui timore mortis Christum negat, non videtur adscribendum timori, mors enim iure timeretur, sed defectui charitatis. RESPONDEO, maximum est discrimen inter timorẽ seruilem, & timorem mundanum: timor enim seruilis, timor Dei est; timor mundanus, timor creaturarum.

Ex hoc autem discrimine duo alia oriuntur. ALTERVM est, quòd timor seruilis, licet cum peccato coniunctus sit, tamen non est peccati causa: neque enim fieri potest, ut quis idè Deum offendat, quia Deum timet, sed contrà potius à peccando se abstinat, quia Deum timet; & huius boni effectus non nisi bona causa esse potest. Timor autem mundanus non solùm cum peccato coniunctus est, sed est etiam peccati ipsius causa, propterea enim timidus Deum offendit, quia nimis timet creaturam, & ex eo timore peccatum eligit, tanquam medium ad fugiendum malum temporale quod timet: & huius mali fructus non nisi mala arbor causa esse potest.

ALTERVM est discrimen, quòd timor seruilis non potest esse nimis intensuè: nemo enim Deum iratum, aut sempiternum exitium nimis timere potest; quin etiam nemo tantum in hoc mundo timet Gehennam, quantum timeret si eam benè perspectam haberet. Potest quidem Gehenna nimis timeri appreciatuè, ut si quis, data optione, mallet Gehennam fugere, quàm peccatum: sed iste excessus non oritur ex vitio timoris, quasi ille in se sit nimis, & proinde sit causa malæ æstimationis, sed ex defectu charitatis. Itaque qui plus timet pœnam Gehennæ, quàm culpam, non idèd peccat, quia nimium timet pœnam Gehennæ, sed quia defectu charitatis non tantum culpam timet, quantum deberet. At mundanus timor, quia timor est mali creati, finiti, ac temporalis, facilè potest esse nimis non solùm appreciatuè, sed

sed etiam intensiuè: & plerumque idèd nimius est apprecia-
tiuè, quia nimius est intensiuè; & tunc propriè dicitur timor
mundanus. Quare mundanus timor in se, atque intrinsecè
inordinatus & malus est.

ULTIMO posset obiici, peccare eos, qui Deum diligunt
propter aliud: proinde peccare etiam eos, qui Deum timeant
propter aliud, id est, ad fugiendas pœnas.

SED facilis responsio est. Nam quia obiectum amoris est
bonum, & timoris malum: & Deus in se bonus est, vel potius
summum atq; infinitum bonum; non autem est in se malus,
sed solùm in effectis, quibus iustè peccatores affligit: idcirco
propter se diligendus est, timendus autem propter aliud. At-
que hæc de tota hac disputatione sint satis.

Vna quidem adhuc quæstio tractari potuisset: An videli-
cet Attritio, siue imperfecta Contritio, quam certum est sine
Sacramento non sufficere ad iustificationem; sufficiat cum
Sacramento, ita vt pœnitens ex attrito virtute Absolutionis
fiat contritus, & iustificetur. Lutherus enim id aliquando
negavit, vt perspicuum est ex eius responsione ad dialogum
Syluestri Prieratis, vbi de cõclusionè sexta loquens: *Error est*
inquit, quod attritus fiat contritus virtute Clausum. Con-
tritum discipuli eius, qui Contritionem in terroribus commi-
tuunt, & soli fidei ex verbo Absolutionis conceptæ, quæ ter-
rores illos consequitur, iustificationem adscribunt; nullo
modo negare possunt, quin attritio, & sola non sufficiat,

& cum Absolutione sufficiat: vt in Concil.
Trident. sess. 14. ca. 4. decla-
ratum est.

LIBER